

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2015

Zuzana Čagalová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Vývoj Okresního muzea v Humpolci v letech 1895 – 1955

(Bakalářská práce)

Autor: Zuzana Cagalová

Studijní program: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Hradec Králové 2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Zuzana Cagalová
Studium: F11328
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce:

Vývoj Okresního muzea v Humpolci v letech 1895-1955

Název bakalářské práce

AJ: Development of District Museum in Humpolec in the years 1895-1955

Anotace:

BP se zabývá vývojem Okresního muzea v Humpolci v letech 1895-1955. Zaměřuje se na okolnosti vzniku muzea v roce 1895, na činnost muzea a na významné osobnosti muzea. Posledním bodem BP je rok 1955, kdy zemřel významný pracovník muzea, pan Josef Kopáč. Literatura nebo archivní fondy: Státní okresní archiv v Pelhřimově, fond města Humpolce, Sborník Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci, Humpolec v proměnách času, písemnosti Okresního úřadu v Humpolci.

Garantující pracoviště: Historický ústav, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Oponent: PhDr. Zdeněk Zahradník

Datum zadání závěrečné práce: 4. 12. 2012

Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Vývoj Okresního muzea v Humpolci v letech 1895 – 1955* vypracovala samostatně pod vedením doc. PhDr. Dany Musilové, CSc. a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy Univerzity Hradec Králové.

V Hradci Králové dne 21. června 2015

Zuzana Cagalová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. PhDr. Daně Musilové, CSc. za vedení mé bakalářské práce, cenné rady a odborný dohled. Děkuji také pracovnícím Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci a pracovníkům Státního okresního archivu v Pelhřimově za poskytnutí archivních materiálů k práci.

Anotace

CAGALOVÁ, ZUZANA. *Vývoj Okresního muzea v Humpolci v letech 1895 – 1955*. Hradec Králové: Filozofická fakulta univerzity Hradec Králové, 2015, s. Bakalářská práce.

BP se zabývá vývojem Okresního muzea v Humpolci v letech 1895-1955. Zaměřuje se na okolnosti vzniku muzea v roce 1895, na činnost muzea a na významné osobnosti muzea. Posledním bodem BP je rok 1955, kdy zemřel významný pracovník muzea, pan Josef Kopáč. Literatura nebo archivní fondy: Státní okresní archiv v Pelhřimově, fond města Humpolce, Sborník Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci, Humpolec v proměnách času, písemnosti Okresního úřadu v Humpolci.

Klíčová slova: muzeum, Humpolec, Josef Kopáč, historie

Annotation

CAGALOVÁ, ZUZANA. *Development of District Museum in Humpolec in the years 1895-1955*. Hradec Králové: Filozofická fakulta univerzity Hradec Králové, 2015, s. Thesis.

Bachelor deals about the development of the District Museum in Humpolec in the years 1895-1955. It focuses on the circumstances of creation of the museum in 1895, the activities of museums and prominent personalities of the museum. The last point Bachelor is the year 1955, when the worker died major employee of museums, Mr. Josef Kopáč. Literature or archives: State District Archive in Pelhřimov, fond city of Humpolce Collection of Museum Dr. Ales Hrdlicka in Humpolec, Humpolec the ages, documents of District Office Humpolc.

Key words: museum, Humpolec, Josef Kopáč, history

Obsah

Úvod	8
1. Vznik muzea	11
1.1. Národopisná hospodářsko-průmyslová výstava v Humpolci	11
1.2. Vznik Muzejní společnosti pro okres humpolecký.....	15
2. Činnost Muzejní společnosti pro okres humpolecký v letech 1895 - 1935	18
2.1. Muzeum v první světové válce	25
2.2. Muzeum po první světové válce	26
2.3. První etapa konzervace hradu Orlíka nad Humpolcem	31
2.4. Hledání vhodných muzejních prostor	35
2.5. Uspořádání sbírek	40
3. Činnost muzea v letech 1936 – 1945	43
3.1. Druhá etapa konzervace hradu Orlíka nad Humpolcem	44
3.2. Muzeum v druhé světové válce	49
3.3. Zemědělské oddělení	53
3.4. Muzeum v letech 1945 - 1955	58
4. Osobnosti Okresního muzea v Humpolci	65
4.1. Josef Kopáč.....	65
4.2. Gustav Kobliha	66
4.3. Oldřich Kocian.....	67
4.4. Vincenc Kameš	68
4.5. Dr. Aleš Hrdlička	70
Závěr	72
Prameny a literatura	74
Archivní prameny	74
Internetové zdroje	74
Literatura	74
Seznam obrazových příloh	76
Obrazová příloha	

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje vývoji humpoleckého muzea v časovém úseku 1895 - 1955. Vybrala jsem si myslím nejzajímavější období muzea, a to od vzniku muzejní společnosti v roce 1895 až po smrt, dle mého názoru nejdůležitější postavy muzea, Josefa Kopáče. Josef Kopáč byl hlavním iniciátorem vzniku Muzejní společnosti pro okres humpolecký, nejprve zastával funkci jednatele, později se stal předsedou společnosti. Padesátá léta 20. století znamenala mnoho změn v režimu muzea. Práci uzavírám rokem 1955, kdy Josef Kopáč zemřel. S ním skončila éra dobrovolných muzejních nadšenců. Pokusím se tedy ve své práci zmapovat 60 let tehdy ještě Okresního muzea v Humpolci.

Cílem práce je vytvořit obraz tehdejších muzejních aktivit a to od vzniku muzea v roce 1895 až po rok 1955. V práci bych se ráda věnovala založení muzea, kdo byli jeho hlavní představitelé, jak dlouho trvaly snahy o muzejní budovu. Nechci se ve své práci zaměřit pouze na sběratelskou činnost, chci postihnout i jiné činnosti – záchrana zříceniny hradu Orlika nad Humpolcem, pomoc znovu vzkřísit Zemědělské oddělení. Na závěr bych chtěla připomenout důležité osobnosti, které mají velké zásluhy na dnešní podobě muzea.

Práce je z většiny vystavěna na archivních materiálech. Materiály mi byly poskytnuty především z Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci. Z Archivu Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci jsem použila fond rukopisů a fond regionální literatury. Další archivní materiály jsem získala ze Státního okresního archivu v Pelhřimově, jednalo se o fond AM Humpolec. Nejvíce informací o muzejní činnosti jsem získala z protokolů ze schůzí společnosti, které shromažďovali muzejníci Vincenc Kameš a Josef Kopáč.¹ Velmi hodnotným zdrojem byla muzejní korespondence, která obsahovala dopisy členů, jiných muzeí, městské rady, ministerstva kultury apod. Důležitým pramenem byly zápisky Josefa Kopáče, které jsou uloženy pod názvem Na paměť I. díl² a Na paměť II. díl.³ Do těchto sešitů si Kopáč zapisoval důležité věci týkající se např. ochrany muzea proti leteckým útokům, nálezů mincí, horáckých kožichů, Hrdličkovy

¹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

nadace a mnoho dalších témat. Dále mě zajímala regionální literatura zabývající se spolkovým a kulturním vývojem v Humpolci. V roce 1907 byla vydána kniha Gustava Koblihy s názvem Dějiny Humpolce od povýšení na svobodné město. Do této knihy přispěl i tehdejší starosta Filip Bečvář kapitolou o vývoji spolkového života v Humpolci. O muzejní společnosti se zde nalézají pouze základní informace – rok vzniku a účel spolku. Spolkový vývoj byl poměrně dobře zpracován v druhém díle knihy Humpolec v zrcadle času.⁴ Několik stránek publikace se věnuje muzejnictví v Humpolci, avšak uvedené informace jsou jen základním přehledem vývoje muzea. Kulturou a společenským životem se dále zabýval i Vlastivědný sborník okresu humpoleckého – Zálesí. K tématu konzervací hradu Orlíka jsem použila knihy Dějiny hradu Orlíka z roku 1946 a téměř novou knihu z roku 2010 Hrad Orlík nad Humpolcem. V edici Zapomenuté hrady, tvrze a místa vyšla v roce 2001 brožura týkající se hradu Orlíku. Samozřejmostí pro mne byly knihy o vedení muzea, jeho uspořádání a dalších důležitých činnostech. Do této sekce bych zařadila knihy zabývající se muzejnictvím a kulturou např. Úvod do muzeologie, Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury.

Práce začala v rovině heuristiky, kdy jsem shromažďovala veškeré dostupné informace o muzeu. Nejdříve jsem studovala historické prameny - písemné, ale i obrazové. Prameny si v některých případech odporovaly, proto jsem je podrobila kritice. Informace jsem se snažila vybírat z autentických pramenů, aby nedošlo k opisování nepřesností. Setkala jsem se např. s označením Zemědělské muzeum, což byl nepřesný název pro Zemědělské oddělení. Prameny a literaturu jsem se snažila chronologicky skloubit a interpretovat obsah. Na závěr jsem shrnula zjištěné poznatky.

Tato práce je strukturována do několika částí. První část zahrnuje události spojené se vznikem muzejní společnosti. Úvodní kapitola se vrací k roku 1891, kdy se konala Jubilejní výstava. Obrovský úspěch výstavy motivoval k přípravě další výstavy – Národopisné výstavy. Národopisná výstava byla kolébkou pro mnoho muzejních spolků. V roce 1894 se v Humpolci konala Národopisná hospodářsko-průmyslová výstavka, jež byla sběrnou akcí pro Národopisnou výstavu. Nadšení návštěvníci místní výstavky, odcházeli s přáním zřídit v Humpolci muzeum. O rok později, v roce 1895, vznikla Muzejní společnost pro okres humpolecký.

⁴ BRZOŇ, Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času II. Spolky a spolkový vývoj*. Humpolec: Město Humpolec, 2012.

Druhá část popisuje činnost muzejní společnosti od roku 1895 až po rok 1935. V této části se seznámíme s problematikou záchranu zříceniny hradu Orlika nad Humpolcem. Spolek a jeho muzejní sbírky tehdy překonali první světovou válku. Následující kapitola se zabývá hledáním a posléze nalezením vhodné muzejní budovy. Poslední kapitola druhé části se věnuje uspořádání sbírek v nové muzejní budově.

Třetí část nás provede léty 1936 -1945. V této části se budeme zabývat další, v pořadí druhou konzervací zříceniny hradu Orlika nad Humpolcem. Tyto záchranné práce inicioval člen muzejní společnosti Oldřich Kocian. V této části muzeum opět postihne válka, tentokrát druhá světová válka. V době válečné muselo být zabezpečeno mnoho vzácnějších předmětů z muzejních sbírek. V přízemních prostorách muzea byly zřízeny válečné úřadovny. V roce 1945 bylo muzeum znovu otevřeno. O dva roky později došlo ke spojení zachráněných zbytků Zemědělského oddělení a Okresního muzea v Humpolci. Poslední kapitola této části se věnuje činnosti muzea v časovém rozmezí 1945 – 1955. V roce 1945 se muzejní činnost naplno obnovila, únorový převrat zapříčinil změny v různých sférách života. Změny se projeví i v muzejnictví. Do vedoucích funkcí muzea nastoupili profesionální pracovníci. Někteří muzejní pracovníci byli vyakčnění. Muzejní spolek byl rozpuštěn a správu spolku převzal Místní národní výbor. V roce 1955 zemřel Josef Kopáč, zakladatel muzea. Správu muzea převzal JUC. B. Mysliveček, humpolecký kronikář.

Poslední část práce nás seznámí s několika osobnostmi muzea. První v pořadí nás bude zajímat Josef Kopáč, který byl iniciátorem vzniku muzejní společnosti. Muzeum bylo jeho velkým koníčkem a věnoval se mu do velmi pokročilého věku. Druhé místo zaujímá Gustav Koblíha, který se zabýval historií města Humpolce. Daroval muzeu svou geologickou mapu a sbírku nerostů. Následuje postava Oldřicha Kociana, který stál za druhou etapou záchranných prací na hradě Orlíku. Další zajímavou osobností byl bezesporu Vincenc Kameš, který po dlouhá léta zastával funkci muzejního pokladníka. Vincenc Kameš věnoval muzeu několik svých modelů lidové architektury Humpolecka. Poslední postavou je mecenáš muzea Dr. Aleš Hrdlička.

1. Vznik muzea

Konec 19. století znamenal pro český národ poznávání sama sebe. Jedním takovým poznáním byla Jubilejní výstava, která představovala obrovský úspěch. Jednalo se o Všeobecnou zemskou výstavu, která se konala od 15. května do 18. října 1891. Čeští vystavovatelé předvedli rozvoj a vyspělost českého průmyslu. Na výstavě se měli podílet i němečtí vystavovatelé, ti však akci bojkotovali. Výstava zasahovala do všech sfér života tehdejšího českého lidu. Návštěvníci se mohli podívat na velmi obsáhlou sbírku expozic, týkajících se hospodářství, zemědělství, lesnictví, ovocnářství, pivovarnictví, vinařství, ale i takové sklářství a hornictví našlo na výstavě své místo. Výstava se dále věnovala společenské stránce, kam zasahovalo zdravotnictví, různé společnosti a korporace, umění, archeologie. Pro výstavu byly postaveny dnes známé objekty – Průmyslový palác a Křižíkova fontána, byly zprovozněny 2 nové lanovky (na Letnou, na Petřín), Balónová aréna, nová Petřínská rozhledna a Křižíkova elektrická dráha na Letné. Nebývalého úspěchu dosáhla návštěvnost výstavy, kterou činilo přes dva a půl milionu návštěvníků.⁵

Po ukončení výstavy se zrodil návrh uspořádat výstavu další. Tentokrát se mělo jednat o celonárodní sběrnou akci, která by vyvrcholila výstavou. V okresech byly zřízeny odbory, které se specializovaly na sběr předmětů. Předměty byly následně vystavovány na menších krajinských výstavách.⁶ Z výstavek následně putovaly na Národopisnou výstavu československou, která byla plánována na rok 1895.

1.1. Národopisná hospodářsko-průmyslová výstava v Humpolci

Taková národopisná výstavka se měla konat i v Humpolci. Byla plánována na začátek září roku 1894. Přípravy na výstavu se rozběhly v červnu roku 1894 a trvaly po celé letní prázdniny⁷. Jednalo se o spojení hospodářsko-průmyslové výstavy s výstavou národopisnou, která měla být sběrnou akcí pro Národopisnou výstavu československou. Iniciátorem výstavy národopisné – hospodářské byl tehdejší hospodářský spolek v čele

⁵ Filabrno. *Všeobecná zemská výstava v Praze* [cit. 2014-21-08]. Dostupný z WWW: http://www.filabrno.net/namety/jubilejni_vystava1891.htm

⁶ Nulka. *NÁRODOPISNÁ VÝSTAVA ČESKOSLOVANSKÁ. Co Národopisnou výstavu předcházelo* [cit. 2014-25-08]. Dostupný z WWW: <http://www.nulka.cz/ek-obsah/narvystava/index.htm>

⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

s jednatelem učitelem Václavem Sobotkou.⁸ Václav Sobotka se opíral o pomoc nedalekého želivského opata Ferdinanda Bursíka. Mezi pořadateli byli: řídící učitel v Kejžlicích Emil Kunst, učitel v Humpolci Vincenc Kameš.

Předměty měly být umístěny v obou měšťanských školách, ve škole hospodářské a c. k. škole tkalcovské. Hospodářské stroje, zvířata, květiny, zelenina a ovoce – tyto předměty byly rozloženy ve dvoře a zahradě městské radnice. Některé věci byly vystaveny i na Riegrově náměstí.⁹ Vystavovatelé posílali přihlášky na výstavu hospodářskému spolku. Pan Závodský obeznámil odbor o účasti místních soukeníků na výstavě. Svou činnost měl představit i Místní výrobní spolek. Souběžně s výstavou se v Humpolci konalo několik sjezdů: sjezd učitelů, sjezd národohospodářský, sjezd příznivců lnářské výroby a sjezd humpoleckých rodáků.¹⁰ O ubytování učitelů a cizích účastníků výstavy se mělo postarat presbyterstvo evangelické, které mělo propůjčit prostory ve své školní budově.

Vstupné bylo stanoveno dle výstavního řádu na 20 K, lístky dělnické a dětské za 10 K, školní děti byly při hromadné návštěvě od vstupného osvobozeny. Ohledně vstupenek byly dva návrhy provedení. První vstupenka měla být čtyřdílná, opatřena nápisem I. Tkalcovská škola, II. Dívčí škola, III. Chlapecká škola, IV. Výstaviště 20 korun (bez data). Druhý lístek měl být se jmény a na svrchu s označeným datem (jednodenní) 20 korun. O typu vstupenek se hlasovalo, 1. návrh získal 7 hlasů a 2. obdržel 8 hlasů.¹¹ Později se předsednictvo usneslo, že nemajetní dělníci dostanou volné lístky na výstavu.

Všechna rozhodnutí ohledně výstavy se projednávala na schůzích předsednictva Národopisné výstavy v Humpolci. V červenci se na valné hromadě výstavy rozhodovala náplň výstavy, měl se ustavit podrobný program. Dělnické spolky chtěly předložit své časopisy a usilovaly o zvolení řečníka.

Na začátku srpna byl zvolen hlavní pokladník výstavy, jímž se stal Daniel Papívek.¹² V Praze byly v rámci výstavy představeny novinky ze světa vědy a techniky. V Humpolci chtěli něco podobného, a tak se sjednala Prokopova firma, která měla

⁸ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

⁹ KOBLIHA, Gustav. *Dějiny Humpolce od povýšení na svobodné město*: Město Humpolec, 1907. s. 35.

¹⁰ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

v době výstavy poprvé elektricky osvětlit náměstí. Továrník Emerich Dítě měl výsadní právo elektřinu spustit. V rámci výstavy bylo uděleno 558 ocenění¹³.

Při výstavě byla zprovozněna železnice Humpolec – Německý Brod.¹⁴ Vyjednávání o stavbě lokální železnice oficiálně započalo v roce 1888. Právo na stavbu bylo po pětiletém jednání uděleno starostovi města Humpolce Jakubovi Hruškovi, želivskému opatu Ferdinandu Bursíkovi, říšskému poslanci Filipu Bečvářovi. Smlouva o provozu byla vyjednána s ředitelstvím Rakouské severozápadní dráhy a stavební smlouva byla stvrzena s firmou Oskar baron Lazarini z Grazu. Stavba započala 17. července 1893 a trvala až do 13. října 1894, kdy proběhla kolaudace. Veřejná doprava fungovala již od 1. září 1894. Trať tedy spojila Humpolec, nejprůmyslovější centrum západní Vysočiny, na existující tratě Rakouské severozápadní dráhy. Německý Brod¹⁵ byl stanicí mezi Vídní a Kolínem, dále byl propojen tratí směr Pardubice. Myšlenka o trati vedoucí do Humpolce je však mnohem starší. V roce 1868 se objevily plány s tratí přes Humpolec, bohužel se plán nezrealizoval pro Humpolec kladně. Trať se Humpolci vyhnula.

Den 1. září 1894 byl obrovskou slavností, nejenže byla zprovozněna veřejná dráha Humpolec – Německý Brod, byla otevřena dlouho očekávaná Národopisná výstava v Humpolci. Výstava byla zahájena pod protektorátem knížete Bedřicha Schwarzenberka. Pro tuto velkolepou akci byla samozřejmě zvláštní lokomotiva řady Xe inventárního čísla 532 Rakouské severozápadní dráhy. Uvnitř vlaku se sešlo mnoho známých osobností, které na nádraží přivítal starosta města. Poté se odebrali k hostině, kterou připravil továrník Emerich Dítě.¹⁶

Josef Kopáč trávil léto s rodinou ve Větrném Jeníkově.¹⁷ V půlce srpna obdržel telegram, aby urychleně přijel do Humpolce pomoci s přípravou výstavy. Kopáč se vrátil do Humpolce a navštívil chlapeckou školu, kde probíhaly všechny potřebné přípravy. V prostorách školy našel své kolegy Emila Kunsta a Vincence Kameše. V jedné školní místnosti byla složena část sneseného národopisného materiálu. Kunst a

¹³ Tamtéž

¹⁴ Pechacpetr. Blog. *Železnice Humpolec – Havlíčkův Brod* [cit. 2014- 01-09]. Dostupný z: WWW: <http://pechacpetr.blog.cz/0611/zeleznice-humpolec-havlickuv-brod>

¹⁵ Změna názvu Německý Brod na Havlíčkův Brod podle předpisu č. 123/1947 Sb. Vyhláška ministra vnitra o změnách úředních názvů měst, obcí, osad a částí osad, povolených v roce 1946.

¹⁶ Pechacpetr. Blog. *Železnice Humpolec – Havlíčkův Brod* [cit. 2014- 01-09]. Dostupný z: WWW: <http://pechacpetr.blog.cz/0611/zeleznice-humpolec-havlickuv-brod>

¹⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

Kameš pracovali společně na budování staré selské jizby uvnitř místnosti I. ročníku školy. Kopáčovi nezbylo nic jiného, než se začít věnovat uspořádání složeného výstavního materiálu. Za nedlouho byly všechny přípravné akce u konce.

Výstava se konala od 1. do 9. září 1984 a byla doprovázena řadou kulturních akcí. Dne 1. září v sobotu proběhlo slavnostní zahájení výstavy a koncert. Následující den návštěvníky čekala Hasičská župa Německý Brod se svým cvičením. Odpoledne si mohl návštěvník poslechnout přednášku Dr. Kurze „O základech blahobytu ve zdejší krajině“. Dne 3. a 4. září se konal sjezd učitelů z Vysočiny, při této příležitosti probíhala přednáška Dr. Mrštika „O opravě hudby chrámové směrem gregoriánským“. O druhé hodině odpolední se konala další zajímavá přednáška „O ovocnářství a sortimentu ovoce pro Česko-moravskou vysočinu“.¹⁸ Tuto přednášku vedl profesor hospodářské školy v Táboře Karel Němec. Další referát byl věnován tématice pěstování, konzervování a zužitkování zeleniny, vedl ho ředitel hospodářské školy Jindřich Havránek. Dne 4. září byla v dopoledních hodinách zahájena přednáška ředitele hospodářské školy v Chrudimi A. Eckerta „O působení učitele k zvelebení zemědělství“. Dále pohovořil učitel Jan Mach o praktickém včelaření, po něm nastoupil učitel z Herálce Jiljí Nachtmann s tématem mužských ručních prací. Ve středu 5. září se uskutečnil lnářský sjezd. V úvodu tohoto sjezdu promluvil ředitel hospodářské školy v Humpolci Antonín Müller. Následovalo povídání ředitele c. k. odb. tkalcovské školy v Humpolci Karla Fajíra o rozšíření lnářského průmyslu v krajině. Ve dvě odpoledne se konal závod hospodářských strojů. O posvícení se postaralo panství Větrný Jeníkov. Ve čtvrtek 6. září o druhé hodině odpolední proběhly obžinky panství Květinov a Kvasetice. V sobotu se uskutečnil národohospodářský sjezd. I tento den doprovázela sjezd přednáška, tentokrát o prostředcích k povznesení zemědělství na Vysočině. Odpoledne byl pro hudební nadšence připraven koncert. Závěrečný den byly předány ceny.

Od 1. – 6. září byla otevřena výstava ovoce a zeleniny.¹⁹ Dne 8. a 9. září byla v provozu výstava hospodářského zvířectva.²⁰

¹⁸ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8024.

¹⁹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8025.

²⁰ KOBLIHA. Gustav. *Dějiny Humpolce od povýšení na svobodné město*: Město Humpolec, 1907. s. 34 – 35.

Výstava měla velký úspěch. Na výstavě se podílelo celkem 616 vystavovatelů. Akci finančně podpořili: Bedřich kníže ze Schwarzenberka, zemědělská rada pro království České, c. k. ministerstvo orby, okresní výbor v Humpolci, Obchodní a živnostenská komora v Praze, město Humpolec, cech soukenický v Humpolci, Živnostenská záložna v Humpolci, Sv. – Václavská záložna v Humpolci, velkostatkář Bedřich Milner. Celkově bylo na uhrazení výloh výstavy a odměn přispěno 2400 zlatých a 20 dukátů.²¹

Jak již bylo uvedeno, tato výstava byla sběrnou akcí pro pražskou výstavu. Vybrané předměty byly evidovány v záznamu předmětů Národopisné výstavy československé v Praze r. 1895. V tomto dokumentu byly vyplněny položky: číslo, předmět, jméno (majitel předmětu, sběratel), bydliště (majitel předmětu, sběratel). Dle dochovaných zápisů, nejvíce předmětů pocházelo od majitelky/ sběratelky B. Holcové z Kežlice. Jednalo se o předměty: sukně, bílý vyšívaný šátek, kříž, tři svícný, konvička na kávu, umyvadlo, obrazy, vyšívaný límec, čepec, dvě šněrovačky a mnoho dalších. V dokumentu bylo uvedeno ještě několik majitelů: F. Kácovský, F. Malát, M. Ambrožová, J. Komínková. Předměty pocházely nejvíce z Kežlice, Humpolce a Želiva.²²

1.2. Vznik Muzejní společnosti pro okres humpolecký

Návštěvníci byli nadšení a ze všech stran se ozývalo přání založit v Humpolci Krajské muzeum. Myšlenku na ustavení muzea podpořil i profesor Vavřinec Dušek delegát Národopisné výstavy československé, který prováděl odborný výběr exponátů.²³

Kopáčovi tato myšlenka nedala spát, stále přemýšlel, jak ji uvést v život. Ihned si vzpomněl na muzeum v Čáslavi, v němž strávil několik let. Od roku 1891, vždy při svém vojenském cvičení, navštěvoval čáslavské muzeum a učil se základům muzejní činnosti. Jeho učitelem byl tehdy čáslavský konzervátor Kliment Čermák. Kopáčovo učení trvalo vždy čtyři neděle po celou dobu jeho cvičení. Po návratu do Humpolce se toužil věnovat muzeu, chtěl založit humpolecké muzeum po vzoru muzea v Čáslavi. Jeho ideu podporovalo mnoho jeho známých. Když se o tom Kopáč zmínil při Národopisné výstavce, jednatel výstavy Václav Sobotka nesouhlasil. Sobotka měl v úmyslu založit muzeum, ale pouze jako odbor Hospodářského spolku. Kopáčovi se

²¹ Tamtéž, s. 36.

²² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8023.

²³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 87.

tato myšlenka nezamlouvala. Chtěl ryze samostatnou instituci, a tak si nechal z Čáslavi poslat veškeré informace o zřízení samostatného muzejního spolku. Po prostudování vypracoval podle Včely čáslavské stanovy pro Muzejní společnost humpoleckou. O chystání společnosti uvědomil okresního starostu a předsedu výstavy opata Bursíka a starostu Humpolce Jakuba Hrušku. Navštívil je tehdy v kanceláři okresního výboru za přítomnosti okresního tajemníka Karla Suchomela.

Opatu Bursíkovi představil svůj návrh a seznámil ho s celou věcí. Bursík souhlasil se založením muzea tohoto typu. Věc však nebyla u konce. Zanedlouho Kopáč obdržel dopis od Bursíka, ve kterém stálo, že se Výstavní výbor usnesl na zřízení muzea, avšak v jiném smyslu. Souhlas, který dal Kopáčovi, tímto dopisem odvolal. Záležitost se musela projednat ve Výstavním výboru. Jeho úmysl jistě zhatil jednatel Sobotka, jelikož když mu Kopáč sdělil, že byl za opatem Bursíkem a že souhlasil, Sobotka namítl, že s touto verzí nesouhlasí.

Josef Kopáč se nevzdal. Čáslavské stanovy, upravené speciálně pro humpolecké muzeum, pětkrát opsal, sehnal pět podpisů a dne 19. května 1895 odeslal ke schválení.²⁴ Podepsáni byli: lékárník Richard Walleský, statkář z Krasoňova Jaroslav Kaspar, učitel z Humpolce Vincenc Kameš, řídicí učitel evangelické školy v Humpolci Kristián Kynčl.

Ředitel Gustav Kobliha souhlasil se založením muzea, avšak stanovy pro muzejní společnost nepodepsal. Koblihovi byl nepříjemný spor mezi Sobotkou, opatem Bursíkem a Kopáčem. Bursík, který byl předsedou Výstavního výboru, svolal výbor a položil otázku týkající se Sobotkova návrhu na zřízení muzea. Kopáč nelenil a snažil se získat větší počet stoupenců pro svůj návrh. Ve Výstavním výboru přesvědčil o své pravdě tři vlivné členy sboru: starostu města Jakuba Hrušku, továrníka Adolfa Wurma a humpoleckého děkana P. Klementa Šanderu. Zvláště děkan Šanderu uplatnil svůj vliv, kterým pokořil Sobotkův návrh. Tento rozpor měl za následek, že opat Bursík a učitel Sobotka se nikdy nestali členy muzejní společnosti.

Dne 14. července 1895 byly stanovy pro Muzejní společnost humpoleckou schváleny. Později se konala ustavující schůze Muzejní společnosti pro okres humpolecký v humpoleckém hostinci u „Černého Orla“.²⁵ Zde se projednala volba

²⁴ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R59a.

²⁵ BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času II. Spolky a spolkový vývoj. Humpolec: Město Humpolec, 2012. s. 24.*

funkcionářů, bylo přijato 55 nových členů. Následně bylo usneseno, že se musí vytisknout 500 kusů členských lístků. Společnost se měla stát členem Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Výstavní výbor si na schůzi poslechl konečnou podobu muzea, kterou představil jednatel společnosti Josef Kopáč. Tento návrh se po menších změnách schválil. Posledním bodem schůze bylo požádat městské zastupitelstvo o propůjčení místnosti.²⁶

²⁶ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

2. Činnost Muzejní společnosti pro okres humpolecký v letech 1895 - 1935

Dne 29. července 1895 se konala první výborová schůze. Do výboru správního byli zvoleni: humpolecký lékárník Richard Walleský (předsedou), ředitel měšťanské školy v Humpolci Gustav Kobliha, Vincenc Kameš učitel obecné školy v Humpolci (pokladníkem), evangelický řídicí učitel z Humpolce Kristián Kynčl, statkář v Krasoňově Jaroslav Kaspar, katecheta P. Oldřich Procházka, učitel měšťanské školy v Humpolci Antonín Cakl a učitel měšťanské školy v Humpolci Josef Kopáč. Spolek byl uveden v život. První příspěvek, který společnost obdržela, pocházel od humpoleckého Okresního výboru. Příspěvek činil 50 zlatých. Městské zastupitelstvo propůjčilo bezplatně místnost v městské radnici. Po roce činnosti Muzejní společnost činila celkem 147 členů.²⁷

Muzejní společnost byla ráda za každého nového člena. Členové činní platili 1 zlatku ročně, přispívající členové 2 zlatky a zakládající členové zaplatili 50 zlatek jednou pro vždy. Za rok existence Muzejní společnosti, shromáždili členové až 2000 kusů památek různé hodnoty. Mnoho věcí společnost získala darem od příznivců muzea.

Shromážděný muzejní materiál byl prozatím uložen v propůjčené místnosti Městské radnice. Brzy však místnost nestačila. Pokud chtěl tehdy někdo sbírku navštívit, musel ji navštívit jako jednotlivec, nebo menší skupina. Správní výbor prozatím objednal jednu skříň, do které uložil: cenné pergamenové listiny, památné listiny cechovní, vzácné tisky, které obsahovaly množství krásně malovaných lidových modlitebních knih. Mince, knihy a další předměty byly prozatím uloženy ve starých skříních.

Humpolečtí muzejníci měli zájem o nalezení nových památek a o jejich uchování budoucím generacím. Velkým pomocníkem v tomto ohledu byl konzervátor z Čáslavi Kliment Čermák. Při novostavbě na Kuchařově v Humpolci byly vykopány střepy nádob. Čermák je rozdělil do tří period: doba předhistorická, doba vévodská a 14. století. Členové společnosti zkoumali krajinu kolem Humpolce na základě lidových domněnek. Lidé byli společností požádáni, aby informovali muzeum o místech bývalých hradů, hradišť, tvrzí, hřbitovů.

Schůze výborové se po ustavení spolku konaly několikrát do roka. Hlavní funkce schůzí byla informativní, muzejníci se dozvěděli, kolik nových členů přibýlo, kolik

²⁷Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

předmětů získali a mnoho jiného. Vybírání spolkových příspěvků bylo rozděleno několika členům, např. Větrný Jeníkov a okolí měl na starosti řídící učitel J. Svoboda. Knihy spolkové se rozrostly o knihu přírůstků. Včela čáslavská darovala humpoleckým muzejníkům několik svých ukázek z prehistorie. Společnost si předplácela časopisy Věstník spolků muzejních, Český lid. Další náplní muzejní společnosti bylo přesvědčit obyvatelstvo, aby své starožitnosti věnovali muzeu a neprodávali je překupníkům. K této věci nechali vytisknout 100 kusů plakátů. Nově zavedená společnost si nechala vyrobit první razítko.

V roce 1896 byl Josef Kopáč toho názoru, aby se zřídil širší odbor. V tomto roce měli všichni členové odevzdat příspěvek za uplynulý rok. V Kejžlicích bylo zakoupeno několik starých venkovských krojů. Získané figuríny měly být opatřeny krojem. Muzejníci prohlédli všechny muzejní knihy a ty, které byly ve špatném stavu, opatřili novou vazbou. Tohoto roku dostoupily sbírky čísla 1466. Muzejníci kontaktovali J. Příborského, aby vyrobil skříň, ve které měly být uloženy mince.

Začátkem června 1896 se projednávala výroční zpráva společnosti.²⁸ Spolek se těšil velkému zájmu, proto chtěl nechat vytisknout první výroční zprávu.²⁹ Výtisk měl činit 150 kusů pro společnost a 30 kusů mělo putovat novým členům. Bylo vytištěno 200 kusů pozvánek na valnou schůzi a 1000 děkovacích lístků pro dárcce muzea.

Druhá výroční valná schůze se skutečně konala 19. Července 1896.³⁰ Přesně po půl druhé odpolední pronesl uvítací řeč předseda společnosti Richard Walleský. Shromáždění tehdy navštívil Kliment Čermák, konzervátor z Čáslavi, který pohovořil o úloze muzejních společností. Na konci schůze ho přítomní jmenovali čestným členem společnosti. Dále byl na čestného člena společnosti navržen arcikněz, biskup a děkan heráleckého panství František Javůrek. František Javůrek shromažďoval informace o dějinách Humpolce a okolí. Byl zastáncem psaní pamětních knih, jelikož věděl, že v budoucnu budou tyto knihy velmi vzácným dokladem naší minulosti. Návrh na jeho jmenování byl přijat. Spolek tehdy čítal 160 členů. Od května téhož roku přispělo do muzejních sbírek 43 dárců, Dary byly řádně zapsány do knihy přírůstků. V tomto roce se podařilo sestavit venkovský kroj vdané ženy z padesátých let 19. století. Kroj byl

²⁸ Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

²⁹ RYCHETSKÝ, Jiří. *Malá muzejní kronika (1895-1975)*. In: MUZEUM DR. ALEŠE HRDLIČKY. 80 LET MUZEA DR. ALEŠE HRDLIČKY V HUMPOLCI 1895-1975. Humpolec, 1975, s. 7-8.

³⁰ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

získán částečně koupí a částečně darem. Všechny části kroje byly zachovalé a původní. Nejednalo se tedy o žádné napodobeniny. Kroj nejprve zkusila, na požádání spolku, sama sedmdesátiletá stařenka Rozálie Ševcová z Kejžlice. Muzejníkům zbývalo sehnat kroj nevěsty a celý kroj mužský.

Rok 1897 znamenal neutuchající úsilí v řadách humpoleckých muzejníků. Každý měsíc přibyli noví členové. Na druhou stranu mnoho členů ubylo. Na první schůzi z 23. ledna 1897 bylo zaznamenáno, že ubylo celkem 11 členů. Bohužel není znám důvod, proč tyto osoby vystoupily ze spolku. Byly objednány tři nové skříně. Zakládajícím členům byly vytisknuty diplomy v počtu 50 kusů. V tomto roce muzejní společnost předplatila další časopis, tentokrát Český časopis historický.³¹

Předseda Walleský poslal 15. února 1897 dopis, ve kterém jménem Muzejní společnosti žádal Ministerstvo kultu a vyučování Rakousko-Uherské monarchie o udělení státní subvence.³² V dopise uvedl, jak by se subvencí naložil. V prvé řadě bylo prozkoumáno okolí Humpolce po stránce archeologické a historické. Walleský uvedl, že k většímu zkoumání okresu dosud nedošlo. Za druhé projevil zájem o shromáždění bohatého, ale zatím nesebraného materiálu národopisného charakteru. Třetím bodem bylo zřídit průmyslové oddělení a zaměřit se v něm především na soukenický průmysl (znázornit vývoj soukenického průmyslu až k moderní výrobě). Jmění společnosti bylo prozatím omezeno na členské příspěvky. Společnost dle dosavadních členů vykazovala příjmem 176 zlatých. Z tohoto příjmu bylo uhrazeno: čtyři skříně po 40 zlatých -160 zlatých, předplatné odborných časopisů – 15,30 zlatých. Jak je možno vidět muzeum mělo minimum financí, které by mohlo užít k ostatním důležitým účelům spolku. Muzejní společnost pro okres humpolecký tedy žádala o státní subvenci v přiměřené výši na zařízení průmyslového soukenického oddělení. Získání subvence se však nekonalo.

Od 18. dubna 1897 byly sbírky otevřeny návštěvníkům. Nejvyšší návštěvnost byla v dubnu - přes 800 osob, nejnižší návštěvnost byla v červenci - 52 osob. Celkem muzeum navštívilo 1882 návštěvníků. Téhož roku Muzeum podalo Okresní školní radě v Německém Brodě žádost o výměnu sbírky mincí za muzejní duplikáty. Sbírký se rozrostly o soupisy památek okresu Kolín, Louny.

³¹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

³² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

Dne 26. prosince 1897 se dle plánu konala třetí výroční valná hromada.³³ Schůze proběhla v zasedací síni Městské radnice v Humpolci. Byla vykonána volba předsedy a funkcionářů. Funkcionáři byli voleni na dobu dvou let. Pozice předsedy, pokladníka a jednatele nezměnily majitele.

Při setkání se řešilo několik otázek. Jako první se řešil úbytek spolkových příjmů. Méně členů znamenalo méně příspěvků pro muzeum. Společnost toužila po nových členech, ale bohužel jich ubývalo.³⁴ Naopak předmětů přibývalo, i když ne takovým tempem, jako na začátku. Sbírkám velmi pomohl fakt, že byly otevřeny návštěvám.

V domovech občanů se nacházely velké poklady. Někteří občané se o své poklady podělili tím, že je odnesli muzeu, jiní je stále střežili ve svých domovech. Vedle dospělých, byli neméně důležitými návštěvníky mladí školáci. Počet návštěvníků byl stále omezen z důvodu velikosti muzejního prostoru, což velice ubíralo na užitku muzea. Vzniklý odbor pro průmysl soukenický měl velmi málo místa na uložení svých sbírek. Nezbylo nic jiného než tyto předměty prozatím uložit na půdu radnice.

Odbor pro historii města pořídil pamětní knihu. Zapisovatelem dějinných událostí města Humpolce se stal předseda odboru Gustav Kobliha. Kniha je dnes důležitým dokladem pro studium humpolecké historie. Odbor věnující se výšivkám a odbor fotografický také postoupily ve své práci. Spolek volal po zřízení pomocné a odborné knihovny. Veřejnou knihovnu spravoval akademický spolek Havlíček.

V tomto roce byli na čestné členy navrženi: Dr. František Xaver Kryštůfek³⁵, Dr. Jan Kryštůfek, oba historikové a rodáci humpolečtí. Návrh byl přijat.³⁶

V roce 1900 byla v časopise „VĚSTNÍK československých museí a spolků archeologických“ číslo 8 v Čáslavi otištěna zpráva o valné hromadě Muzejní společnosti pro okres humpolecký v Humpolci. Článek hovořil o zmírnění intenzity shromažďování muzejních materiálů. Důvodem bylo brzké vyčerpání bohatství zdejšího kraje, proto muzejníkům nezbylo nic jiného, než se vracet k místům známým, nebo hledat místa odlehlejší. Muzejníci taktéž doplňovali a rozšiřovali sbírky dosavadní. Do sbírek přibyly některé vzácnější mince, které darovali berní Holý, předseda Walleský a

³³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

³⁶ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

Steinar. Shromážděny byly další části mužského a ženského kroje. Jelikož některé části kroje chyběly a nebyly k sehnání, muzejníci požádali krejčího, aby je ušil. Pro doladění sbírky krojů byly opatřeny i fotografie krojů (53 ks). Sbírký starých staveb byly rozmnoženy o nové modely, které vytvořil člen společnosti Vincenc Kameš. Knihovna a archiv v tomto roce opět postrádali skříně a místnosti. Druhá muzejní místnost sice získala dvě nové skříně, ale bohužel problém ukládání přetrvával z důvodu nedostatku vhodných místností. Dvě místnosti měly sloužit k vystavování, jako pracovna a sklad, což byl takřka nereálný úkol. Společnost v roce 1900 čítala 170 členů.

V roce 1901 pracovali muzejníci na bibliografii humpoleckého okresu. Museli nalézt vhodné materiály k sepsání všech historických a lidových památek. Městská rada zapůjčila pro muzeu zahradní domek. Muzeum v tomto roce získalo tři originály Havlíčkových dopisů.

V roce 1902 ubylo 22 členů muzejní společnosti. Většina členů se odstěhovala, jeden člen zemřel a dva oznámili, že ze spolku vystupují (D. Jirásek, T. Kryštůfek). Soukenickému odboru se podařilo sehnat velké množství předmětů, které byly využívány k ruční výrobě sukna. Muzejníci měli zájem založit starou-soukenickou dílnu, a tak prosili o propůjčení další místnosti. I sbírka národopisná se rozrostla - o pět konvic, dva pásy, tři koutnice, plenu, opasek, malovanou truhlu, psané modlitby, menší příručky. Pro figurínu měl být opatřen vyšíváný kožich. Procházka daroval muzeu archeologické nálezy, které získal při stavbě svého domu. Odbor fotografický také rozmnožil sbírky, které tehdy čítaly přes 100 fotografií. Muzeum získalo pouze některé z nalezených mincí ze Zdislavic. Nově zavedená pomocná knihovna byla zinventarizována a rozdělena dle odborů.³⁷ V roce 1903 vyšla třetí zpráva o muzejní činnosti tiskem. O rok později byl v Humpolci vykopán první hromadný nález mincí z období husitství.³⁸

Zápis z roku 1905 uvádí, že muzeu byly propůjčeny nové tři místnosti „Na staré poště“ na Riegrově náměstí. Tyto místnosti muzeum získalo výměnou za své dvě místnosti na radnici. Opět tyto místnosti byly pouze propůjčené, tudíž jen prozatímní. Bylo nutné obstarat další skříně. Stěhování proběhlo v březnu a s pracemi pomohlo

³⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

³⁸ KOPÁČ, Josef. *Hrst vzpomínek a přehled významnějších událostí za uplynulé padesátiletí 1895-1945*. In: Muzejní společnost pro okres humpolecký. PADESÁT LET OKRESNÍHO MUSEA HUMPOLECKÉHO 1895-1945. Humpolec, 1947. s. 26.

místní žactvo. V první místnosti měl být složen materiál staré-soukenické dílny. Tohoto úkolu se zhostil August Kryštůfek. Do sbírek přibyly nové mince – české tolary, denáry, brakteáty, zlaté mince. Muzeum získalo nálezy mincí ze Světa u Zahradky a z Proseče. Mimo mincí muzeu připadl i nález Severýnovy bible z roku 1488. Počet členů se snížil na číslo 135.

V roce 1906 mělo muzeum prvního muzejního sluhu s měsíční odměnou 2 koruny a za vybírání příspěvků 6 korun. Stal se jím F. Procházka, který pracoval jako školník dívčí školy. V tomto roce proběhly všechny instalace v nové budově. Práce trvala celý rok a mimo starou-soukenickou dílnu byla odvedena. Sbíрку listin prohlédl a roztřídil G. Kobliha. Fotografická sbírka byla rozmnožena o několik pohlednic již zbouraných staveb. Mince byly rozšířeny o duplikáty cizí měny. Do národopisné sbírky přibylo několik přeslic a kolovratů. Matice česká a Klub českých turistů věnovali knihovně několik publikací. Znovu ubylo členů muzejních, a to na číslo 91.³⁹

V září ve dnech 28., 29. a 30. září 1906 se konala Lnářská výstava v Humpolci. Výstavu uspořádal humpolecký hospodářský spolek za podpory c. k. ministerstva orby a Zemědělské rady pro království České. Výstava probíhala v prostorách rolnicko-lnářské školy denně od 9:00 – 17:00. Tato kulturní akce měla poskytnout věrný obraz českého lnářství – v jakém rozsahu a jakosti se len v Čechách pěstuje a zpracovává. Expozice obsahovala tyto předměty: len suchý s tobočkami, len odrhnutý, urosený/namočený, vytřený a vochlovaný. Dále byly k vidění lněná semínka – domácí i cizí, modely a plány sušiček a močáren, stroje na zpracování a čištění, lnářská literatura, lnářské výrobky. Posledním bodem výstavy byla statistika lnářství v Čechách. Dění doprovázelo mnoho dalších akcí: sjezd českých lnářů, semináře na téma národohospodářské požadavky českých lnářů, čeho dbát při pěstování lnu, organizace prodeje družstevních lnářských výrobků. V neděli byl na programu seminář - Jaké poučení přinesla naše výstava. Lnářská výstava byla zdařilou akcí, a to ve všech svých částech.⁴⁰

V roce 1907 vyhořel premonstrátský klášter v nedalekém Želivě. Tehdy shořelo mnoho cenností, mezi kterými se nacházela i cínová konvice humpoleckých tkalců z roku 1546. Tuto konvici mělo získat muzeum do svých sbírek, z důvodu požáru se tak

³⁹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

⁴⁰ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. 110a.

nestalo. Následující rok se muzeum účastnilo výstavy Obchodní a živnostenské komory v Praze.⁴¹

Kopáč v roce 1909 uvádí, že zájem o muzea ubyl a někteří lidé považují muzea za obtíž. Těžko se pracovalo ve spolku, který byl odkázán pouze na členské příspěvky. Muzeum bohužel nemělo stálé subvence, ať už obecní, či městské. Z činnosti se vytrácelo odkupování předmětů, periodik, skříní apod. Vzácné předměty okresu pak mohli zkupovat zahraniční agenti, nebo soukromí sběratelé. Zájem o soukromé sběratelství velmi vzrostl. Jednatel spolku byl znepokojen i velkým úbytkem členstva v posledních letech. Rozšiřování sbírek se stalo nahodilou a poněkud smutnou činností. Vína byla opět v nedostatku místa. Světlejší období zažila sbírka fotografií, která byla rozmnožena o 153 kusů a čítala tudíž 293 kusů. Pomocná knihovna byla, díky Matice české, rozšířena o další tisky. Sběrka mincí získala 19 vzácných tolarů z výzkumu Jeníkovského panství. Muzeum navštívili Dr. Ladislav Píč a Dr. Zdeněk Wirth.⁴²

V roce 1910 se muzeum přestěhovalo do domu čp. 276.⁴³ V tomto roce se sbírky přenesly a jen částečně urovnaly. Muzejníci odeslali některé zemědělské předměty do národopisného muzea v Petrohradě.

Zápis z roku 1911 uvádí, že se muzeum stěhovalo již po čtvrté. Během roku se práce na instalaci sbírek zastavila. Tato stagnace byla důsledkem strachu z dalšího stěhování. Celý spolek byl z této situace velmi demotivovaný.

V okolí Humpolce byly tehdy vyvěšeny letáčky proti soukromým sběratelům a překupníkům. Ve výsledku muzeum dostalo mnoho nabídek ke koupi, ale velmi málo darů. Spoluobčané se stali příliš praktickými a snažili se touto cestou obohatit své příjmy. Mezi odkoupenými předměty bylo množství tolarů z nálezů v Opálené, renesanční kamna z Kalhova, cínové nádoby, sbírka skla a porcelánu, staré hospodářské nářadí. Z Úsobí muzeum získalo umělecké ztvárnění bývalých krojů. Darem bylo muzeu věnováno několik kusů starého nábytku. Muzeu svou pomoc nabídlo i Okresní hejtmanství. Spolupráce byla následně využita při záchranné akci na troskách hradu Orlíka nad Humpolcem. Téhož roku chtěl Kopáč vytvořit odborné inventáře, na které

⁴¹ KOPÁČ, Josef. *Hrst vzpomínek a přehled významnějších událostí za uplynulé padesátiletí 1895-1945*. In: Musejní společnost pro okres humpolecký. PADESÁT LET OKRESNÍHO MUSEA HUMPOLECKÉHO 1895-1945. Humpolec, 1947. s. 26.

⁴² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

⁴³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. 110a.

prozatím nezbyl čas. Bohužel v období neustálého stěhování, nebyl prostor takové opatření vytvořit.⁴⁴

V roce 1913 Josef Kopáč rezignoval na svůj post jednatele spolku, proto byla ve členských schůzích delší pauza. Na jeho rezignaci měli podíl ryze soukromé důvody. Společnost ho žádala, aby svou rezignaci odvolal. Ke své funkci se vrátil na konci roku 1913. V mezidobí zastupoval Kopáče Vincenc Kameš, který u sebe uschoval i klíče od muzea.

V polovině května 1914 se konala schůze členstva, kde se přítomní domluvili na novém čase setkávání. Jelikož se někteří členové nemohli účastnit schůzí denních, dohodli se, že se budou scházet večer.

2.1. Muzeum v první světové válce

Kopáč v zápisu z 26. července 1914 pojednává o počátku první světové války. Časně ráno byla v celém Rakousko-Uherském mocnářství vyhlášena nejprve mobilizace. Následně vyhlášena válka Srbskému království, posléze Ruskému carství. Všechna mysl veškerého obyvatelstva byla obrácena pouze k těmto událostem. Z Humpolce a jeho okolí odešlo mnoho mužů k vojsku. Z muzejního spolku byl povolán odborný učitel měšťanské školy Bohumil Reif (odebral se na severní bojiště do Haličského království). Všechn život – spolkový, umělecký, vědecký byl válkou zastaven. Jinak tomu nebylo ani s muzejní společností. Všechn zájem o muzejnictví byl pryč. Činnost muzea byla ochromena. Z tohoto důvodu se nemohla svolat jubilejní schůze, která byla plánována na 8. září 1914.

Od 1. ledna 1915 byla zrušena funkce muzejního sluhu. V případě potřeby byl muzejní sluha placen za každý služební výkon zvlášť. Na konci zápisu bylo přání, aby, co nejdříve zavládl mír. V roce 1915 se nekonala žádná schůze. Muzejníci se setkali až 23. března 1916. V úvodu schůze bylo vzpomenu na zesnulého prvního předsedu spolku Richarda Walleského. Přítomní se domluvili, že na jeho památku bude v muzeu vyvěšen obraz s jeho podobiznou. Obraz měl vytvořit místní rodák akademický malíř J. Augusta. Do nových voleb zastupoval předsedu jednatele Josef Kopáč. Subvence okresu a města byla zvýšena na 150 K. Muzeum odkoupilo nálezy husitských halčů ze Želiva, mince z Hojanovic a Dudína. Na památku bylo v muzeu zřízeno válečné oddělení.

⁴⁴ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

Členové spolku vybízeli občany k shromažďování všech předmětů, týkajících se války. Dále se ujednalo pokračování v psaní kroniky obce, k tomuto úkolu se přihlásil V. Bureš. Želivský klášter poslal žádost o navrácení dřevěné sošky sv. Jiří, pocházející z kostela ve Lhoticích. Muzeum pořídilo sádrový odlitek a fotografii sošky, originál vrátilo klášteru.⁴⁵ V tomto roce byl zvolen předsedou společnosti Josef Kopáč.⁴⁶

V roce 1917 pokračovala stagnace muzea, kdy se členové společnosti věnovali sbírání válečných předmětů. V tomto roce převzal Josef Kopáč inventář dívčí školy od Gustava Koblihy, který obsahoval vedle sbírky nerostů i geologickou mapu humpoleckého okresu. Rok 1918 byl ve znamení konce války a vzniku Československa. Pro muzejnictví se vznikem samostatného ČSR otevřely nové možnosti a perspektivy rozvoje. Mladý stát měl zájem o důstojné zařazení do proudu světové kultury. Ministerstvo školství a národní osvěty vypracovalo určitý program, kde stála muzea v pevné organizační struktuře. Tato struktura byla opřena o státní a krajská muzea. Zdeněk Wirth k této problematice podotkl, že organizaci muzeí budou ztěžovat venkovská muzea, jež jsou plodem svépomocné činnosti několika generací ochotníků. Měl pravdu, jelikož některá muzea vedli neodborní nadšenci, kteří neměli ani základní vědomosti z oblasti muzejnictví. Humpolečtí muzejníci se alespoň účastnili muzejnických kurzů.

2.2. Muzeum po první světové válce

Na počátku roku 1919 se členové sešli na dlouho očekávané schůzi. Nejprve se projednávala žádost G. Kociána, ten chtěl vrátit předměty, které jeho zesnulý otec odkázal muzeu. Otec Karel Kocián měl na těchto věcech vlastnické právo, proto byla žádost jeho syna zamítnuta. Kopáč navrhl vydání knihy na památku zesnulých a padlých hrdinů ve válce 1914-1918. Znovu byla zřízena funkce muzejního sluhu. Stal se jím školník dívčí školy František Kysela.

Na valné hromadě konané dne 28. prosince 1919 se vzpomínalo na zesnulé členy spolku. Od roku 1914 se spolková práce omezila pouze na sbírání předmětů pro zřízení válečného oddělení muzea. Převahu ve sbírkách válečných měl listinný materiál. Sbíрка

⁴⁵ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

⁴⁶ KOPÁČ, Josef. *Hrst vzpomínek a přehled významnějších událostí za uplynulé padesátiletí 1895-1945*. In: Musejní společnost pro okres humpolecký. PADESÁT LET OKRESNÍHO MUSEA HUMPOLECKÉHO 1895-1945. Humpolec, 1947. s. 32.

mincí byla opět rozmnožena o několik kusů – husitské haléře, pražské groše a dokonce přibýly i papírové peníze. V rámci prostorů se objevila hrozba, že muzeum ztratí dvě místnosti. Muzeum se od tohoto roku mělo orientovat na jiné cíle, jako např. na vhodné umístění muzea, dokončení oprav na hradě Orlíku.⁴⁷

Muzeum dávalo dohromady počty zesnulých vojáků. Pro pamětní knihu byly posílány životopisy vojáků.⁴⁸ Muzejní společnost obesílala okolní obce⁴⁹, aby zaslaly seznam mrtvých vojáků, neznámých vojáků (1914-1918). Peněžité příspěvky, na podporu vydání knihy, měl na starosti pokladník Vincenc Kameš.

V letech 1920 a 1921 pokračovalo formování válečného oddělení. Dále se muzejní společnost hodlala stát členem řady institucí, jako např. Svazu československých muzeí, Numismatické společnosti v Praze. Sbírkový materiál uložený v budově hejtmanství, byly pojištěny proti ohni a vloupání. V roce 1921 se zrodil návrh na zřízení zemědělského oddělení pod taktovkou místní Rolnické školy.

V roce 1923 byla do Humpolce pozvána Jednota československých legionářů. Téhož roku se řešila žádost Osvětového svazu o veřejný přístup do muzea. Žádost byla zamítnuta. Muzeum vstoupilo do Komitétu pro postavení pomníku padlým vojákům. Muzeum nechalo natisknout pohlednice krajů a Orlíka. Zemědělské oddělení slíbil uvést v život ředitel Březina. Kopáč si vzal za úkol sbírat životopisná data padlých vojáků. Zemské muzeum uspořádalo výstavu, na kterou humpolecké muzeum zapůjčilo kolekci čepců. Sbírkový materiál se v roce 1923 rozrostl o řadu nových předmětů, mezi nejdůležitější patřil stříbrný pohár z Kolína. Spolek se v tomto roce stal členem několika institucí – Národopisné společnosti, Svazu muzeí, Numismatické společnosti, Společnosti přátel starožitností českých.⁵⁰

Rok 1924 byl ve znamení získávání nových muzejních členů z okolních obcí - Petrovic, Zbít, Jankova. V obcích byly vyvěšeny letáčky, které měly obyvatele přimět k přistoupení do spolku. Akce byla úspěšná, k členství se přihlásilo 40 osob. Spolek tedy čítal 105 členů. V Praze se konal sjezd muzejních a národopisných pracovníků,

⁴⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

⁴⁸ Mezi uvedenými jmény byl Jaroslav Hrejsa (1881-1919), Jaroslav Lípa (1895-1919), Miloslav Brouček (1893-1916), František Čadrna (1896-1917), Bohuš Satran (1890-1915), František Satran (1895-1916), Josef Barták (1894-1917), František Barták (1898-1918).

⁴⁹ Žádosti o seznam vojáků byly zaslány do Zdislavic, Světlice, Kojetína, Hojanovic, Kamenice, Záhoří, Vřesníku, Mladých Bříšť, Komorovic, Radňova, Jiřic, Mikulášova, Vojslavic, Leštiny, Skály, Rápotic.

⁵⁰ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

humpolecké muzeum bylo zastoupeno Josefem Kopáčem. Téhož roku byla udělena státní subvence na vydání Kopáčovy knihy Bývalý horácký kraj. V roce 1925 proběhlo vyúčtování subvencí za Bývalý horácký kraj. Subvence činily celkem 8 900 K. Výdělky z vydaných muzejních publikací, byly použity k vydání dalších knih.⁵¹

V roce 1926 se muzeum přihlásilo na výstavu v Pelhřimově, kde měly být vystaveny kožichové výšivky, výšivkové ornamenty, krojové obrazy. K vidění zde byla i kniha Bývalý horácký kraj, která byla doplněna větším počtem fotografií a malovanými přílohami horáckého kožichového ornamentu.⁵² Vystavení těchto předmětů bylo bez poplatků. Spolek se rozrostl na 134 členů. Muzeum vydalo další úspěšnou publikaci Josefa Kopáče – Čtvrt století okresního muzea. V tomto roce byl postaven pomník padlých vojáků z první světové války na Riegrově náměstí. Pomník vypracoval sochař Rudolf Kabeš z Tábora. Dle zápisů si Josef Kopáč přál, aby pomník postavil humpolecký rodák a sochař Čeněk Vosmík.⁵³

O rok později se opětovně řešil problém uložení předmětů. Spolek získal 200 000 K na pořízení muzejní budovy, knihovny a čítárny. Problematika muzejních prostor je podrobně vylíčena v kapitole Hledání vhodných muzejních prostor. V prosinci 1927 proběhla revize sbírek zástupcem Svazu československých muzeí Dr. Fridolínem Macháčkem.

V roce 1928 se řešily okolnosti spojené s prodejem soudní budovy. Peníze z prodeje měly být použity k opatření nové muzejní budovy. V tomto roce se konala zmíněná výstava v Pelhřimově, kde vystavovali i humpolečtí muzejníci. Mimo jiné se muzeum zúčastnilo legionářské výstavky v Herálci. Společnost tehdy čítala celkem 192 členů. V návrzích zaznělo, že humpolečtí rodáci Dr. Aleš Hrdlička, kurátor Národního muzea ve Washingtonu a Dr. Ferdinand Hrejsa, profesor Husovy fakulty v Praze budou za své zásluhy jmenováni čestnými členy.⁵⁴

O rok později se muzeum zúčastnilo Svatováclavské výstavy v Praze.

V roce 1930 věnoval Dr. Aleš Hrdlička 100 000 Kč nadaci pro muzeum a chlapeckou školu v Humpolci. Tato nadace byla založena 22. prosince 1930. Ve smyslu zákona

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

⁵³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

⁵⁴ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

z 26. února 1930 číslo 23/30, ku počtě prezidenta T. G. Masaryka, byla nadace schválena Zemským úřadem v Praze. Ke schválení došlo dne 10. září 1935. Nadace nepodléhala poplatkové dani, ale byla omylem zdaněna na 3 002 Kč. Proti tomuto zdanění bylo podáno odvolání k Okresnímu finančnímu ředitelství v Čáslavi. Dne 23. května 1936 bylo žádosti vyhověno.⁵⁵

V roce 1931 bylo v muzejním spolku 172 členů. Do muzea přibýlo mnoho přírůstků – publikace Dr. J. Auerhahna, negativy pořízené J. Kopáčem, předměty z vykopávek v Želivě, dary Lad. Kopáče. Na čestné členy společnosti byli navrženi – Dr. Jan Auerhahn předseda Státního statistického úřadu v Praze a Antonín Tomíček spisovatel z Litomyšle. Oba byli humpolečtí rodáci.⁵⁶ Téhož roku byly zemědělské předměty propůjčeny na hospodářskou výstavku. V rámci výstavky se ustavil prozatímní zařizovací výbor zemědělského oddělení. V legionářském oddělení byli k předběžným pracím zvoleni členové Trnka a Zabloudil. Předseda pozval legionáře, aby jim vylicil účel oddělení a rozdal popisové archy, které měli vyplnit.⁵⁷

Následující rok muzejní společnost pořádala veřejnou přednášku MUDr. Jiřího Malého docenta Karlovy univerzity v Praze. Přednáška byla věnována Dr. Aleši Hrdličkovi, jeho životu a dílu. Akce byla doprovázena světelnými obrazy z výzkumné cesty na Aljašku, kterou Hrdlička s Malým společně absolvovali.⁵⁸ Okresní úřad v Koberovicích ohlásil hromadný nález mincí. Mince byly nalezeny v nádobce na pozemku pana Doubka. V roce 1932 došlo k zakoupení několika jarmar a věcí od rodiny Jůzlů.⁵⁹

Společnost tehdy usilovala o získání Kamarytovy kroniky. Kronika byla majetkem humpolecké obce. Tuto kroniku dříve vlastnil její pisatel – Kamaryta. Jan Ferdinand Kamaryta byl v pořadí druhým kronikářem v Humpolci.⁶⁰ Narodil se v roce 1805 v Závítkovicích, později žil v Humpolci jako knihařský mistr. V roce 1836 byla zřízena kniha „ pro zapisování pamětihodných příběhů v městě“. Vedení knihy bylo nejprve svěřeno učiteli Aloisi Hrbkovi, ten se zapisování nevěnoval. Z toho důvodu byla kniha

⁵⁵ Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

⁵⁶ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

⁵⁹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

⁶⁰ Prvním kronikářem byl bývalý úředník humpoleckého magistrátu Josef Prokop, který zpracoval historický vývoj Humpolce od roku 1752 – 1802.

svěřena J. F. Kamarytovi. Činnost zahájil 1. května 1856.⁶¹ Po jeho smrti ji získal starosta města Filip Bečvář, který ji z radnice přenesl domů. Kopáč tehdy chodíval do Bečvářova hostince a sedával u stolu starosty. Tenkrát se oba dali do hovoru právě o zmíněné Kamarytově kronice. Bečvář řekl, že jí má doma a že jí jednou získá muzeum, ale až po jeho smrti. Po smrti starosty se rodina odstěhovala do Prahy, ale i s kronikou. Kopáč napsal rodině o navrácení kroniky do Humpolce. Dcera Anna Bečvářová však uvedla, že jí kroniku otec odkázal. Kopáč poslal dopis na Státní památkový úřad v Praze, kde vyličil situaci. Památkový úřad předložil opis dopisu Kopáče Anně s doporučením vyhovění žádosti humpolecké obce. Anna slíbila, že kroniku městu Humpolci sama věnuje.⁶²

Od roku 1933 probíhaly v budově instalační práce. Muzejní sbírky měly být roztříděny podle odborů na jednotlivé skupiny. Společnost měla zájem vytvořit starou soukenickou dílnu. Dílna měla věrně vyličít dobu, kdy se humpolecká sukna vyráběla ručně. Humpolecká veřejnost byla letáky vyzvána, aby výrobní předměty, fotografie nabídla muzeu ke koupi, nebo je darovala. Vedle staré výroby mělo být zřízeno i oddělení současné výroby. Téhož roku byl požádán p. profesor Dobiáš z Prahy, aby v Humpolci uspořádal přednášku „O nejstarších dobách našeho okolí“.⁶³

V roce 1934 přípravné práce postoupily. Byly opatřeny nové skříně a vitríny. Muzeum dbalo, aby v jeho sbírkách byly soustředěny, pokud možno, všechny humpolecké památky. V tomto ohledu se muzejní obec obrátila na městskou radu, která vlastnila několik pergamenových a jiných listin. Téhož roku Anna Bečvářová darovala Kamarytovu kroniku městu Humpolci. Dne 24. srpna 1934 byla kronika uložena v městském muzeu. Tento vítaný příspěvek byl řádně zapsán do knihy přírůstků.

Začátkem května roku 1935 muzejní společnost odeslala dopis městské radě v Humpolci. V dopise společnost žádala, aby všechny opravené práce byly ukončeny k datu 28. července. Tento den mělo být muzeum konečně otevřeno veřejným návštěvám. V dopise se dále nacházela prosba, aby služební poměr domovníka k muzeu

⁶¹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 61b.

⁶² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9748.

⁶³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8 058.

byl po vzájemné úmluvě jasně vymezen a stanoven.⁶⁴ Pergamenové listiny, důležité doklady humpoleckých dějin, byly odevzdány muzeu.⁶⁵

2.3. První etapa konzervace hradu Orlíka nad Humpolcem

Nejprve si v krátkosti shrneme historii této památky, abychom lépe pronikli do následné problematiky záchrany hradu. Hrad Orlík byl od nepaměti důležitým symbolem města Humpolce, proto bylo ve snahách muzejních podílet se na jeho záchraně. V roce 1908 se konal sjezd čs. muzejníků, kde vystoupil Fridolín Macháček se svým referátem.⁶⁶ V referátu zdůraznil, že vědecká práce a výzkum je nedílnou součástí muzejní činnosti. Věděl, že bude tento proces dlouhodobý a bude závislý na několika faktorech – kvalitě lidí, ekonomice a politice.⁶⁷

Fridolín Macháček byl zastáncem vědecké práce muzejníka. Ovšem humpolecké muzeum bylo řazeno do sekce okresních muzeí, u kterých se vědecká činnost nepředpokládala. Činnost muzea se měla odvíjet pouze sběratelským směrem. Zároveň neměly být v jejich sběrném programu přírodní vědy a archeologie. Zde se humpolecké muzeum vydalo vlastním směrem. Jeho expozice obsahovaly archeologické prvky (kachle, hroty šípů) i přírodniny (sbírka nerostů) zdejšího kraje. V ostatních věcech se muzeum ztotožnilo se zařazením okresního muzea – zaměření především na domácí starožitnosti, zejména na národopis, numizmatiku, sklo, průmysl a zemědělství.⁶⁸

Hrad Orlík byl vystavěn v poslední třetině 14. století. Myšlenka postavit hrad nad Humpolcem pocházela z hlavy Vaňka z Dubé. Ten zemřel v roce 1377. Hrad tedy dostavěli jeho synové Jindřich a Václav. Místo pro tvrz a hrad vybral Vaněk ideální - na kuželovitém vrchu s rozhledem na všechny strany.⁶⁹ Tvrz měla chránit skladiště stříbrné rudy. Roku 1404 došlo k dobytí hradu Jindřichem z Rožmberka.⁷⁰ Dalším majitelem statku Humpolec a hradu se stal Jan Leskovec z Leskovce.⁷¹ Hrad a humpolecké panství zůstalo Leskovcům do roku 1496. Následně bylo panství prodáno Burianu Trčkovci z

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Fridolín Macháček byl představitelem nové muzejní generace. Byl významným plzeňským muzeologem, archivářem a historikem.

⁶⁷ ŠPÉT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*: Národní muzeum. Praha, 1978. s. 124.

⁶⁸ Tamtéž, s. 138.

⁶⁹ LUKÁŠEK, Josef. *Dějiny hradu Orlíka*: Živnostenská záložna v Humpolci, 1946. s. 41.

⁷⁰ BRZONĚ, Roman a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem*: Město Humpolec, 2010. s. 47.

⁷¹ Tamtéž., s. 56.

Lípy.⁷² V této době byl v severní části vystavěn renesanční palác, dále byly provedeny určité změny v exteriéru i interiéru hradního komplexu. U první brány bylo vybudováno nové dělostřelecké opevnění. Následovalo období, kdy majitelé procházeli finančními problémy.

Hradní stavba byla přejmenována na Orlík. Roku 1560 byl „pustý zámek“, jak o něm bylo hovořeno, prodán Janu Říčanovi z Říčan.⁷³ V roce 1588 hrad Orlík opět změnil svého majitele. Novým majitelem se stal Kryštof Karel z Roupova. Ten odkoupil humpolecký statek i s hradem od vdovy po Janu Jiřím z Říčan. Po Bílé Hoře proběhla řada konfiskací majetku. Zkonfiskovaný Herálecko-humpolecký statek odkoupil hrabě ze Solmsu.⁷⁴ Roku 1714 byl majitelem zadlužený Michal Achác z Kirchneru. Achác byl nucen humpolecké panství a hrad prodat. Hrad tehdy získal Josef Antonín (pán z Gastheimu). S rokem 1717 panství opět změnilo vlastníka, stal se jím Arnošt Augustin. O tři léta později Arnošt zemřel, jeho majetky následně získala jeho sestra Eleonora Kristina. Změna majitele nastává i s rokem 1728, kdy panství odkoupil František Maxmilián, svobodný pán z Deblína. Předlužené panství nebylo možné udržet. Po Maxmiliánově smrti bylo panství soudně ohodnoceno na 161 tisíc zlatých. Panství vydražil Jakub Benedikt z Neffzeru.⁷⁵ V roce 1804 byl majitelem hrabě František z Wolkenstein-Troszburgu. Začátkem července 1807 hrabě propustil město Humpolec z poddanství. Humpolce byl povýšen na svobodné město.

Orlík nad Humpolcem již delší dobu chátral, ale ani to neodradilo turisty k jeho návštěvám. Zřícenina se stala vhodným místem na výlety turistů i místních občanů. První cílené vycházky a výlety na zříceninu lze datovat na konec 18. století. Dokonce byla v blízkosti hradu zřízena výletní hospoda, kde si lidé mohli odpočinout. Neméně atraktivní byla i osada Rozkoš, která se nacházela v blízkosti hradu. V první třetině 19. století se zřítilo SZ nároží věže. Následující léta pokračovalo pomalé rozpadání hradu. Hrozil sesuv věže. Tento stav hradu vyburcoval c.k. okresní hejtmanství v Humpolci a Dr. Zdeňka Wirtha⁷⁶ k ústřední komisi pro umělecké a historické památky ve Vídni.

⁷² Tamtéž., s. 70.

⁷³ Tamtéž., s. 79.

⁷⁴ Tamtéž., s. 92.

⁷⁵ Tamtéž., s. 98.

⁷⁶ Dr. Zdeněk Wirth byl c.k. konzervátor pro umělecké památky.

Veřejnost měla být informována o stavu památky a měla mít zájem o záchranu této dominanty města.⁷⁷

V roce 1911 navrhl Zdeněk Wirth ohledat trhliny na věži, prozkoumat základy a následně vyklínovat trhliny. Dále bylo zapotřebí zachytit spadané zdivo a vyrovnat zřícený materiál tak, aby objekt byl znovu stabilní. Urovnané zdivo se mělo pokrýt drnem, nebo netřeskem. Koruna měla být pokrytím zabezpečena proti zatékání. Wirth také navrhoval vyčistit jednak průjezd hradní brány, ale i sklep od napadaného zdiva. Klenba měla být zabezpečena proti zatékání. Ze strany doktora bylo doporučeno, aby byl vypočítán rozpočet a s pracemi, aby se započalo, co možná nejdříve.

Bohužel majitel objektu nevyvíjel velkou snahu památku zachránit. Hlavní iniciativy se tehdy ujal c.k. správce okresního hejtmantství Dr. Vojtěch Vaniš. Technickou zprávu vypracoval c.k. stavební inženýr Málek z Německého Brodu. Náklady na nutné opravy hradu byly vyčísleny na 2500K. Málek doporučoval podchytit a vyklínovat základy až na skálu. Části spadaneho zdiva znovu vyzdít. Horní část měla být upevněna cementovou maltou. Vojtěch Vaniš shromáždil některé subjekty, které by mohly pomoci se získáním prostředků a s realizací.

V roce 1911 zřídil při okresním hejtmantství zvláštní komisi „Komité pro zachování zřícenin hradu Orlíka“.⁷⁸ Tato komise se skládala ze zástupců okresu humpoleckého, města Humpolce, Muzejní společnosti pro okres humpolecký v Humpolci a velkostatku Herálec. Předsedou komise byl zvolen Dr. Vaniš, jeho spolupracovníky byli A. Koubek, F. Matoušek, J. Skorkovský, V. Bašus, E. Šindelář, G. Koblíha, J. Kopáč a jiní.⁷⁹ Členové komitétu finančně podpořili záchranné akce. Dotace přislíbil okres humpolecký ve výši 300 K, město Humpolec 200 K. Mezi obyvateli se vybralo 250 K. O všech plánovaných krocích, měla být informována centrální komise ve Vídni. Dopis jí zaslal Dr. Vaniš 16. února 1912. V dopise žádal komisi o subvenci na pokrytí zbývajících nákladů. Bohužel z centrální komise přišla odpověď s tím, že není možno povolit více jak třetinu požadované částky. Záchranná komise nakonec prostředky sehnala v průběhu roku 1912 a 1913.

⁷⁷ BRZOŇ. Roman a kol. s. 124 – 126.

⁷⁸ RYCHETSKÝ, Jiří. *Malá muzejní kronika (1895-1975)*. In: MUZEUM DR. ALEŠE HRDLIČKY. 80 LET MUZEA DR. ALEŠE HRDLIČKY V HUMPOLCI 1895-1975. Humpolec, 1975, s. 7.

⁷⁹ LUKÁŠEK. Josef. *Dějiny hradu Orlíka: Živnostenská záložna v Humpolci*, 1946. s. 226.

Realizace se 4. března 1913 ujala firma bratří V. a F. Kavalírové, architekti a stavitelé. Tato firma v tu dobu pracovala na výstavbě nového okresního domu, proto se také zdrželo lešení, které mělo být užité na hrad. Nejprve bylo nutné zabezpečit ostatní části zříceniny – bránu, zadní křídlo tvrze, hradební zeď, západní zeď, severní stranu, čelní baštu, východní části a zadní křídlo. Náklady na zabezpečení byly vyčísleny na 4531,32 K, tato částka byla Ing. Málkem upravena na reálnou částku 3665 K 47 h.

Zmíněné práce byly ukončeny k datu 24. října 1913. Tehdy podali bratří Kavalírové vyúčtování za provedené opravy. Vyúčtování činilo celkem 6654,44 K a korespondovalo se zadáním rozpočtu. Počátkem prosince požádalo Komité Dr. Málka, aby prohlédl odvedenou práci. Málek sdělil, že práce byly odvedeny odborně. Následně byla vyplacena státní subvence na rok 1913. Komité potřebovalo od městského zastupitelstva další dotaci. Pro bezpečnost bylo nutné opatřit hlásky hromosvodem, který by končil v jezírku pod hradem. V roce 1914 byl architekt Stanislav Sochor pověřen, aby odvedenou práci odborně zhodnotil. Sochor uvedl, že práce byly odvedeny se vši odborností. Bratří Kavalírové si za opravu hlásky účtovali 2600 K a za opravy zdí 3665,47 K. Ke konečnému vyrovnání došlo roku 1917, kdy firma bratří Kavalírů obdržela 1716,53 K a tím byla jejich pohledávka za restaurační práce plně vyrovnána.

Výsledek prací byl pozitivní. Finance sice přesáhly původně stanovený limit, na druhou stranu bylo o památku postaráno na několik desetiletí. Chátrání bylo zastaveno a památka byla zabezpečena. Práce byly kladně hodnoceny i odbornou veřejností. V rámci prací bylo nalezeno několik vzácných předmětů – středověké kachle, kahan. Ze zápisů Josefa Kopáče se dozvídáme o nalezení gotického klenbového sborníku s vytesaným znakem pánů z Dubé. Od roku 1919 se o zříceninu staral najatý strážce Staněk z Rozkoše.

V roce 1921 byl Josef Kopáč zvolen novým předsedou Komité. S touto funkcí mu byly svěřeny i veškeré spisy, týkající se oprav hradu. Spisy uložil do humpoleckého muzea. Státní památkový úřad zakázal zakládání ohně v blízkosti památky.

O několik let později získal památku do své péče Ing. Rudolf Fügner⁸⁰. Roku 1926 chtěl Fügner pokračovat v úpravách hradu Orlíka. Sešel se proto s předsedou Komité Josefem Kopáčem. Práce měly doplnit předchozí konzervaci hradu. Kopáč tehdy

⁸⁰ Rudolf Fügner byl majitel panství Herálec.

požádal Státní památkový úřad, aby zbylé práce povolil. Na opravy byl povolán stavitel Jaroslav Kytýr. Ing. Fügner se uvolil, že dané restaurační práce na Orlíku budou odvedeny na jeho náklad.⁸¹

Chystané opravy započaly v červenci roku 1926. Kytýr vyčistil sklep a opatřil jej kamennou dlažbou. Vymlácené zdi branky byly vyplněny novým zdivem a zakonzervovány. Oprava zdiva proběhla i u konírny a vyhlídky. Odvedenou práci přijel prohlédnout architekt Pecánek. Architekt nebyl spokojen s řešením v podobě betonových schodů na klenbě bývalé strážnice, betonových schodů v brance a ve výstupu v severní části vnějšího hradu. Státní památkový úřad na tuto zprávu reagoval dopisem, aby Ing. Fügner schodiště odstranil. Schodiště bylo velmi rychle odstraněno.

O dva roky později přišel Sportovní klub s návrhem dozdit věž hradu, zřít ohoz a výstup na věž a přistavit menší dřevěný objekt, který by sloužil k občerstvení turistů. Klub se v této věci obrátil na Josefa Kopáče, který následně informoval Státní památkový úřad. Kopáč příliš nesympatizoval s jejich návrhem. V březnu 1928 bylo vydáno dobrozdání, kde památkový úřad vítá otevřenou mysl a nápady členů Sportovního klubu. Na druhou stranu úřad pojednal o historické hodnotě památky, která by různými moderními atrakcemi ztratila patinu stáří.

Další snahy o podporu hradu se projeví v roce 1934. Tehdy chtěl Klub českých turistů (humpolecký odbor) převzít záštitu nad dalším zabezpečováním hradu. O rok později žádal Klub českých turistů o vykáčení části lesního porostu v okolí zříceniny. Státní památkový úřad žádosti vyhověl. V srpnu 1935 Kopáč informoval příslušné instituce o zřícení části zdiva o velikosti 3 m². Velkostatek se nabídl, že tyto opravy půjdou na jeho náklady. Dne 21. září byly práce dokončeny stavitel Kytýrem.⁸²

2.4. Hledání vhodných muzejních prostor

Jak již bylo výše zmíněno, muzejní sbírky byly v prvních letech existence instituce uloženy v prostorách humpolecké radnice. V roce 1895 bylo městské zastupitelstvo požádáno o zapůjčení místnosti pro muzejní účely. Společnost tehdy získala jednu místnost. V roce 1897 byla propůjčena další místnost v radnici, některé předměty byly

⁸¹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 86348.

⁸² BRZOŇ. Roman a kol. s. 138.

uloženy na půdě objektu. Sbírkotvorný materiál přibýval a místa ubývalo. Muzejníci museli najít vhodné řešení situace.

Dne 1. října roku 1901 se projednával problém ohledně prostorů radnice. Muzejní společnosti bylo navrženo uložit sbírky v domku radniční zahrady. Tento prostor byl vhodný pouze pro některé předměty, cenné sbírky tam uloženy nebyly. Společnost souhlasila s propůjčením tří místností v radničním zahradním domku.⁸³ V roce 1903 byly tyto tři místnosti vyměněny za dvě místnosti bytu strážníka Sládka. Dne 15. listopadu 1904 se objevila další možnost k uložení muzejních sbírek. Hledalo se využití přízemních místností Obecního domu. První návrh byl takový, že budou prostory využity pro školní účely. Tento návrh byl zamítnut. Humpolečtí muzejníci tehdy poslali prosbu, aby přízemí budovy Obecního domu bylo využito pro muzejní účely. I když byla tato idea zamítnuta, společnost ve svých snahách vytrvala. Následující rok se muzejní předměty přestěhovaly do domu čp. 304 na Riegrově náměstí.⁸⁴

V roce 1918 byl muzejníkům propůjčen byt tajemníka Josefa Kračka. Byt se nacházel v budově Okresního hejtmanství v Humpolci. Bohužel ani tento prostor nebyl pro muzejní sbírky příliš vhodný. Společnost se obávala prostorů z důvodu vlhkosti, která by negativně působila především na sbírky pergamenů a tkanin.

Muzejní společnosti docházela trpělivost. Dne 21. února 1926 byl odeslán dopis Městské radě humpolecké. V dopise stálo, že již po třicet let se sbírky krčí v nevhodných místnostech (malé, vlhké), zatímco města Polná, Pelhřimov, Pardubice, Německý Brod, Počátky, Kutná Hora, Jihlava, Čáslav, Chrudim, vystavěla nové nádherné muzejní budovy. Přičemž muzejní sbírky Humpolce předčí lečjaké muzeum. Pro muzeum by byly vhodné a účelné místnosti v budově nynějšího Okresního soudu (č. p. 252). Tento návrh byl podporován Svazem československých muzeí.⁸⁵

V listopadu téhož roku proběhlo jednání o místnostech, které by posloužily pro veřejnou knihovnu a čítárnu. Společnost žádala nejméně o dvě místnosti. Na začátku prosince se znovu jednalo. Muzeu byla slíbena budova bývalého Okresního soudu a to hned po jejím vyklizení. Společnosti muzejní se však donesla zpráva, že Městská rada zamýšlí nad prodejem této budovy. Problémy, kam umístit sbírky, by tak pokračovaly.

⁸³ Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV, inv. č. 806.

⁸⁴ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R59.

⁸⁵ Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV, inv. č. 806.

Jeden z přítomných na jednání pronesl: „ Humpolecké muzeum není bezcenný brak, o němž by se s pohrdným úsměvem mohlo pronést slovo „zbytečnost“.“⁸⁶ Humpolecké sbírky ocenili takoví odborníci, jako byli: konzervátor Kliment Čermák, univerzitní profesori Dr. Ladislav Píč, Dr. Čeněk Zíbrt, Dr. Josef Dobiáš a sekční šéf Dr. Zdeněk Wirth, který byl udiven, že nejsou sbírky lépe umístěny. Sbírkám stále hrozila zkáza vlhkem, plísní a rzi. Nebylo vhodné aby „ staré památky byly uloženy ve staré budově“.

Velký zlom nastal 15. května 1927, kdy bylo Městskou radou vyřčeno, že dům č. p. 252 bude prodán Městské spořitelně v Humpolci za 200 000 Kč.⁸⁷ Peníze pak budou použity k opatření budovy pro muzeum, obecní knihovnu a čítárnu.⁸⁸ Muzejní společnost požádala Berní správu o propůjčení místnosti v Okresním hejtmanství. Uložení předmětů mělo být pouze přechodné.

Dne 14. prosince 1927 přijel do Humpolce Dr. Fridolín Macháček, který byl městským archivářem v Plzni. Jeho posláním byla prohlídka Okresního muzea v Humpolci. O tuto inspekci se postarala Rada československých muzeí. V jeho zprávě stálo, že od samého počátku mělo muzeum štěstí na odborníky, kteří zde vykonávali svou práci. Mezi nimi byli především historici a národopisní odborníci. Dále byl pan doktor mile překvapen, že humpolečtí muzejníci od prvopočátků vedli velmi systematickou sběratelskou činnost. Od založení byly všechny dosažené předměty správně popisovány a následně vědecky zpracovány. Kámen úrazu byly bezesporu prostory, kde se muzejní předměty nacházely. Dr. Macháček ve zprávě uvedl, že místnosti nejsou pro muzejní účely vhodné, a to hned z několika důvodů: místnosti rozsahem nestačily, místnosti nebyly čisté, byly vlhké, v sousedství se nacházelo soukromé ubytování – z toho plynulo nebezpečí ohně. Pokud by tato situace trvala a muzeum by nenašlo vhodné místo, raději by se přikláněl ke zrušení muzea. Dodal, že by raději sbírky viděl uloženy v soukromém vlastnictví než v takovýchto poměrech. Ve zprávě je posléze uvedeno, že částka 200 000 korun musí být bez výhrad použita na opatření definitivních místností pro muzeum, sbírky by se měly stát majetkem obce, z čehož by plynula záruka právní existence sbírek i v případě, že by se muzejní činnosti nikdo nevěnoval.

⁸⁶ Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV, inv. č. 806.

⁸⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R59a.

⁸⁸ Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV, inv. č. 806.

Zprávu Dr. Macháčka projednalo Kuratorium složené ze zástupců humpoleckého okresu, města Humpolce a Muzejní společnosti.⁸⁹

V listopadu roku 1931 si Muzejní společnost pronajala místnosti v Okresním domě, aby tam uložila své sbírky. Tyto sbírky zde měly být do doby, než se postaví nová budova pro dívčí školu.⁹⁰ Muzeum proto žádalo Městskou radu, aby místnosti nabídla, co možná nejrychleji to půjde. V nevhodných a malých místnostech mohlo dojít k poškození, či zničení předmětů.

V lednu roku 1932 byl připraven plán, který obsahoval: získání vhodného stavebního místa pro novou školní budovu, opatření potřebných peněz na stavbu (21/2 mil.), schválení zápůjček zemským výborem, vypsání ofertního řízení na stavbu. Bohužel zákony čis. 77/27 a 169/30 znemožnily provedení stavby a žádost na schválení zápůjček k stavbě ležela dosud u zemského výboru.

Začátkem června 1933 se konala valná hromada muzejní společnosti. Společnost souhlasila s umístěním muzejních sbírek v již vyklizené budově bývalé dívčí školy na Riegrově náměstí.

Dne 24. června 1933 byl zaslán dopis Městské radě ohledně budovy dívčí školy. Muzeum žádalo, aby se před nastěhováním budova dívčí školy upravila. V této věci byl velmi důležitý stavební znalec, který by posoudil obě patra muzea a doporučil by vhodné úpravy. Stavitel František X. Lhoták budovu prohlédl a podal zprávu, že úpravy nebudou nijak zvláště nákladné. Stavební zpráva budovy zněla následovně: prodloužit vodovod z přízemí do obou pater, oddělit přízemí od pater dřevěným příčkovým katrem nad prvním odpočívadlem, zabezpečit jednu místnost v I. patře mřížemi, nebo bezpečnými okenicemi a dveřmi a opatřit signální zařízení pro sbírku mincí dále probourat troje zazděné dveře v příčkách a nechat otvory bez dveří, zrušit záchody v II. patře a zřídit z nich komoru, záchody v I. patře upravit. Dalším bodem úprav bylo, probourat nové okno v I. patře a vybílit obě patra. Tyto úpravy byly plánovány pro muzeum. Úpravy pro knihovnu a čítárnu vypadaly takto: v chodbě za vchodem probourat staré zazděné dveře do pravé místnosti, opatřit všechna okna přízemí, v pravé místnosti měla být čítárna a v levé měla být knihovna.

⁸⁹ Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV, inv. č. 806, z 14. prosince 1927, Humpolec.

⁹⁰ Nová budova Dívčí školy stála 2,5 milionů K.

V únoru 1934 vrcholily přípravy na stěhování všech sbírek do bývalé dívčí školy. V tomto roce proběhla instalace sbírek v I. patře nové muzejní budovy.⁹¹ Muzeum tehdy žádalo Městskou radu, aby muzeu poskytla některé předměty. Tyto předměty by totiž dotvářely dějiny Humpolce, a proto by bylo nejlepší uložit je do rukou muzea. Jednalo se o všechny pergamenové listiny humpolecké, všechny dopisy a listy Dr. Aleše Hrdličky. Muzejní společnost uvedla, že předměty zůstanou majetkem obecním, muzeum je pouze zahrne do svých sbírek. Městská rada souhlasila a zaslala muzeu pět kusů městských pergamenových privilegií⁹².

Muzeum mělo v úmyslu otevřít sbírky veřejnosti dne 28. července 1935 o pouti, proto poslalo žádost Městské radě, aby nutné opravy muzea, byly vykonány nejpozději do uvedeného data. V dopise ze dne 17. července 1935, který byl adresovaný Okresnímu výboru v Humpolci, stálo, jakými úpravami muzeum prošlo a projde v nejbližších dnech. Tohoto dne také muzeum navštívila odborná komise, která zjistila, jakými úpravami bude muzeum muset projít. Muzejní budova potřebovala nové omítnutí, novou eternitovou střechu, nové vstupní schody a novou dlažbu z leštěné žuly do vestibulu. Muzeum žádalo Okresní výbor, jakožto majitele podniků Slavníčské kamenolomy ve Slavníči, o darování několika žulových kamenů k vyhotovení zmíněné podlahy a schodů. V roce 1935 proběhla úplná instalace sbírek ve druhém patře budovy. Náklady na opravu budovy bývalé dívčí školy činily celkem 65 353 Kč.

Práce:

- Vnitřní úpravy a zařízení.... 24 623 Kč
- Oprava fasády..... 17 800 Kč
- Oprava schodiště a půdy..... 5 800 Kč
- Pokrytí střechy eternitem..... 9 500 Kč
- Práce klempířské..... 3 800 Kč
- Nátěr oken a dveří..... 1 600 Kč
- Práce truhlářské..... 600 Kč
- Elektrické práce..... 350 Kč

⁹¹ KOPÁČ, Josef. *Hrst vzpomínek a přehled významnějších událostí za uplynulé padesátiletí 1895-1945*. In: Musejní společnost pro okres humpolecký. PADESÁT LET OKRESNÍHO MUSEA HUMPOLECKÉHO 1895-1945. Humpolec, 1947. s. 27.

⁹² Jednalo se o listiny: císaře Ferdinanda I. z roku 1562, císařovny Marie Terezie z roku 1755, císaře Josefa II. z roku 1785, císaře Leopolda II. z roku 1791, císaře Ferdinanda V. z roku 1848.

- Drobné úpravy..... 1 280 Kč

2.5. Uspořádání sbírek

Slavnostní otevření Okresního muzea v nové budově proběhlo dne 27. října 1935. V novém objektu se konečně uskutečnilo vytvoření příznivých podmínek pro sbírky. Humpolecké muzeum mělo za úkol vytvořit sbírky, které komplexně zachycovaly humpolecký okres a užší oblast Českého Horácka. Muzeum bylo rozděleno na dva hlavní oddíly. V prvním patře bychom našli památky lidového umění místního kraje. Druhé patro bylo věnováno dějinám a životu města a okresu.

Vstupní část návštěvníky uvítala selskou jizbou zdejšího kraje, kde byl kladen důraz na autentičnost osmdesátých let 19. století. V místnosti bylo možné nalézt předměty mnohem starší. Místnost byla vybavena původním zachovalým nábytkem zdejšího kraje. V jizbě se nacházely i kopie – zelený misník, rohové lavice rychtářského koutku. Návštěvníci mohli obdivovat zachovalou rohovou jarmárku z Vojslavic a rychtářské právo, původem z Petrovic. Jizbu zdobily zajímavé malby na skle, které vytvořil lidový umělec Potěšil ze Šimanova. Tyto malby vznikly za vojenské služby v severní Itálii v letech 1849 – 50. V jizbě se nacházela stará pec s pekárnou. Ucelený obraz skutečné jizby dotvářely předměty - hospodářské náčiní a nádobí.⁹³

V další části, vlevo od jizby, bylo oddělení lidového umění. Zde se pokochali všichni umělečtí nadšenci. Byly zde sbírky původních horáckých výšivek, pleny, čepce, koutnice, vyšívané kožichy, zchovalé části krojů. Zálesácké koutnice byly dokonce jednotlivě opatřeny o letopočty od počátku 19. století až po rok 1856. Návštěvníci mohli porovnat, jak se měnil ženský kroj od horácké nevěsty až po babičku. V místnosti se nacházely i krásně malované truhly. Charakter místnosti byl dotvářen detaily – krojové fotografie, obrazy, malované modlitby, dřevěné zvoničky.

Na druhé straně, tentokrát na pravé straně od jizby, se nalézaly výrobky starého i nového lidového umění. Uvnitř síně se nalézaly předměty z různých materiálů. Své místo zde našla keramika různého užití, vykopávky z blízkých nalezišť, hornická kladívka a mnoho jiného. Dalším pozoruhodným předmětem byl starý tkalcovský stav z Mysletína. V jeho blízkosti se nacházela kolekce vzorů kanafasu zálesáckých tkalců.

⁹³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R59a.

Umění zasahovalo do různých sfér života, a proto zde našly místo i formy k výrobě perníků.

V následující IX. síni v prvním patře budovy návštěvníky čekala sbírka mincí a platidel. Návštěvník zde našel mapu, kde byly vyznačeny nálezy mincí. Zvláštní pozornost byla věnována pražským grošům. Vedle platidel zde byly i sbírky šperků a pamětních penízků. Mezi vystavenými předměty byla i zdejší anomálie, a to několik perliček perlorodky říční (Želivka).

Na chodbě prvního patra byly vyvěšeny fotografie staré selské architektury, krajů a obrazy kostelů a škol.

Prohlídka pokračovala směrem vzhůru po schodišti. Návštěvník se ocitl v druhém patře, kde na něj čekala sbírka věnovaná městu Humpolci a humpoleckému okresu. Sbírkou obsahovaly listiny, podobizny starostů města, okresních rodáků – Dr. Aleše Hrdličky, Dr. Arnošta, J. Žižky a Jana Rosického. Část síně byla věnována humpolecké národní gardě (1848).

Následující síň věnovala pozornost první světové válce 1914 – 1918. Návštěvníci si mohli prohlédnout staré zbraně, fotografie. Část sekce byla věnována zřícenině hradu Orlíka nad Humpolcem. Mimo obrazů zde byly vystaveny i fotografie a nálezy z vykopávek.

V síni XII. bychom našli staré české tisky, tisky místní a spolkové z 19. století, rukopisy známých osobností. Při této sbírce byly vystaveny ukázky sklářské výroby z nedalekých posázavských skláren. U okna byla sbírka starých pečidel. Jedna vitrína dominovala ukázkami tvorby humpoleckého rodáka akademického sochaře Čenka Vosmíka.

Předposlední místnost (číslo XIII.) se věnovala staré soukenické dílně. Návštěvník se zde mohl vrátit do doby, kdy se sukno vyrábělo ručně. V místnosti se nacházel nejstarší soukenický stav pro dva tkalce, dále pak mladší dřevěný stav, kolovrat, koník, snovadlice, velké postříhačské nůžky. Síň měla zdobit sídlo starého soukenického mistra, nechyběla zde palanda pro tovaryše. Na stěně byli připomenuti hlavní představitelé soukenického průmyslu v Humpolci.

Prohlídka končí v poslední XIV. místnosti. Tato síň představovala honosné obydlí bohatého humpoleckého soukeníka na počátku 19. století. Jeho obydlí zdobil krásný nábytek a množství obrazů. Některé z obrazů, byly tvorbou významného českého malíře

Antonína Machka. Jeho obrazy se datují k roku 1834, kdy tento umělec navštívil nedaleký Želiv.

Zde vyličený obraz muzea je pouze částečný, množství předmětů bylo uloženo v zásuvkách, skříních, truhlách. Muzejníci svou práci stále zdokonalovali, proto i tento pohled je pouze orientační. Léty se uložení některých předmětů měnilo. Instalace měly vytvořit jasný obraz tehdejší humpolecké společnosti. Muzeum neustále rozšiřovalo své sbírky.

3. Činnost muzea v letech 1936 – 1945

V lednu roku 1936 byla muzejní společnost vyzvána, aby zvolila delegáta do Komitétu pro postavení pomníku T. G. Masaryka. Delegátem byl zvolen Josef Krčil. V březnu obdržela humpolecká městská rada dopis od Svazu československých muzeí. Svaz byl potěšen, že humpolecké muzeum konečně získalo stálou budovu a děkoval všem, kteří se na stěhování a instalaci podíleli. Věnováním budovy se změnil poměr k muzejní společnosti. Svaz doporučil, aby se přikročilo k převedení všech muzejních sbírek do plného vlastnictví humpolecké obce. K dosažení tohoto cíle bylo zapotřebí provést změnu muzejních stanov. Dne 9. května 1936 bylo návrhu Svazu československých muzeí vyhověno.⁹⁴

V září téhož roku věnovala společnost 100 Kč na podporu postavení pomníku T. G. Masaryka. Koupí získala staré sekretáře, truhličku a tři skříně.

V květnu roku 1937 muzeum odkoupilo starou šerkovou sukni a zástěru od Marie Paulové z Kletečné. Dne 20. června 1937 se konalo slavnostní odhalení pomníku T. G. Masaryka. Součástí oslav, bylo celodenní otevření muzea. V tomto roce probíhala inventarizace sbírek. K datu 11. listopadu bylo projektováno celkem 53 inventárních oddílů, z toho 24 oddílů bylo sepsáno. Následně byly oddíly opatřeny čísly, které korespondovaly s čísly v lístkovém katalogu. Po celkové inventarizaci byly muzejní sbírky věnovány městu Humpolci. Na následujících muzejních schůzích se již scházeli zástupci města Humpolec, okresu humpoleckého a muzejní společnosti.

Následující záznam pochází až ze září 1938. Schůze se sešla po tak dlouhé době, jelikož byl předseda společnosti dlouhodobě nemocný. Záznam je věnován čerstvým událostem v zemi. Dne 23. září byla vládně nařízena mobilizace. Sbírkky tak byly všeobecným návštěvám uzavřeny.

Státní památkový úřad jmenoval výnosem ze dne 14. ledna 1939 č. 183. 937/38 – V/1 Josefa Kopáče konzervátorem Státního památkového úřadu v Praze pro památky historické, umělecké lidové. Funkce byla stanovena pro okres humpolecký a dobu od 1. ledna 1939 do 31. prosince 1941.⁹⁵ Dle vládního nařízení došlo dne 31. března 1939

⁹⁴ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

⁹⁵ Tamtéž.

k změně zákona ze dne 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z. O právu spolčovacím. Muzejní společnost oznámila humpoleckému okresnímu úřadu, že spolek bude činný i nadále.

3.1. Druhá etapa konzervace hradu Orlíka nad Humpolcem

V letech 1939 – 1941 probíhaly práce na zvelebení hradu. Tentokrát konzervaci vedl Český klub turistů, iniciativu k opravám dal člen muzejní společnosti a předseda klubu turistů Oldřich Kocián. Cílem těchto výzkumů bylo doplnit informace o historii hradu. Návštěva hradu vrchním technickým radou Ing. Janem Fričem z Čáslavi, znamenala již v roce 1937 pomoc i v nadcházejících výkopových pracích. Když se Frič o chystané akci dozvěděl, zajistil všechna potřebná povolení. V Humpolci se v zájmu vykopávek konala veřejná sbírka. Občané hned první den věnovali celkem 12 200 Kč. Klub turistů se dohodl s majitelem velkostatku Ing. Fügnerem na nadcházejících krocích. Fügner žádal, aby se vykopané předměty staly jeho majetkem. Tento majetek by však zůstal trvalým příslušenstvím hradu.

Z důvodu nejisté válečné doby, měly být všechny práce prováděny tak, aby je bylo možno kdykoliv ukončit. Souhlas s provedením vykopávek podal konzervátor Josef Kopáč.⁹⁶ Výkopové práce probíhaly souběžně se stavebními pracemi, proto k některým odhaleným zdím chybí dokumentace. Dále musíme zmínit, že některé vykonané práce, neprobíhaly v souladu s tehdejšími archeologickými metodami. Na druhé straně byly odkryvy prováděné pouze v destrukčních vrstvách, tudíž nedošlo k přímému ohrožení kulturních vrstev.⁹⁷

Zahájení prací znamenalo vykácet stromy v bezprostřední blízkosti hradu. Ing. Frič dojížděl jednou týdně, aby dohlídl na vedení oprav a vykopávek. Na průběh prací dohlížel i majitel panství Fügner, vedení klubu turistů a muzejní společnost. Dokumentaci každodenní práce psal ředitel zemské rolnické školy – Otakar Březina.

Dne 24. května 1939 byly zahájeny výkopové práce odkopem za průjezdem druhé hradní brány. Stavební práce byly vedeny zedníky Ninrichtrem z Humpolce a Peškem z Krasoňova. Materiál z výkopů byl použit k úpravě lesních cest. Po třech dnech objevili kopáči široké schodiště. Na levé straně od schodiště byl objeven odtokový kanálek, na druhé straně byly nalezeny zbytky dřevěného uhlí a střepy keramiky a

⁹⁶ LUKÁŠEK. Josef. *Dějiny hradu Orlíka: Živnostenská záložna v Humpolci*, 1946. s. 229.

⁹⁷ BRZOŇ. Roman a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem: Město Humpolec*, 2010. s. 138.

kachlů. Při stěně brány byly objeveny omítky se sgrafitovou výzdobou.⁹⁸ Na západní straně od věže byly napadané kameny a velké žulové kvádry. Po odkrytí plata se schodištěm byly vykopány římsové kameny s částí okenní gotické kružby. Na jižní straně se nacházelo zdivo s klenutým přízemím, které bylo přístupné z horního nádvoří. Zadní strana směrem k jihu odhalila relikv okénka a zazděný dveřní průchod. Jižní strana paláce byla rozdělena dvěma odlišně vysokými zdmi. V těchto zdech bylo nalezeno několik husitských haléřů.⁹⁹ V části paláce byla odkryta půlkruhovitá obezděná prohlubeň – tzv. anglický dvorek. Uvnitř paláce byl odhalen sesuv zdi, který byl mylně označen jako sesuv klenby. Při ošetření zdiva bylo nalezeno okénko.

Při vyklízení vykopaného materiálu byly objeveny části keramiky, kachlů, kosti a kovové panty dveří a kamenné koule. Odhalené zdi byly opraveny. Konec prací se stanovil na 18. listopadu 1939. Vykopané předměty byly vyvezeny prozatímně na nádvoří hradu. Výlohy na opravu hradu činily 34 007,85 Kč. Obnos obsahoval příspěvek heráleckého velkostatku (6 000 Kč), městská sbírka (24 573,75 Kč), ustředí klubu turistů (1 207 Kč), zbytek peněz pocházel od Komitétu a příspěvků návštěvníků do hradní pokladničky.¹⁰⁰ K účelu hradních oprav byla přislíbena i státní subvence ve výši 3 000 Kč, která měla být vyplacena roku 1940. Výplaty za odvedenou práci činily – kopáči 16 710,35 Kč, zedníci 10 199 Kč, odborný dozor 800 Kč. Použitý materiál byl pořízen za 6 298,40 Kč. Na konci roku 1939 požádal klub turistů Státní památkový úřad, aby poslal odborníka, jenž by stanovil stáří jednotlivých částí hradu.

V roce 1940 bylo v plánu opravit zdivo nejstarší části věže hradu, odstranit sesuté části, opravit věže a zdivo budovy na nádvoří. Dále měla být vytvořena nepropustná betonová vrstva nad hradními sklepy. V dubnu bylo přeměřeno odkryté zdivo. Následně byl požádán Zemský úřad v Praze o udělení dotace. Chystané práce byly projednány na schůzi, které se účastnil zástupce památkového úřadu J. Bydžovský, stavitel Ing. Jenč, Ing. S. Poláček, M. Poláček, předseda O. Kocian, lesmistr a zástupce klubu turistů Kalousek, O. Březina.

Ve dnech 18. a 19. června 1940 došlo ke kácení dalších stromů, a to od brány až k samotnému areálu hradu. Od konce června se pracovalo na odkopu zdiva od brány

⁹⁸ Tamtéž., s. 139.

⁹⁹ Tamtéž., s. 141.

¹⁰⁰ Tamtéž., s. 143.

k přístupu. Zde byly patrné zbytky hradeb a obrys dosud neznámého objektu. Při odkryvu byly nalezeny zeleně glazované části kachlů a kosti. U staré zdi byl objeven zlomek kamenického detailu. Dále byly odhaleny relikty objektu – kuchyně s pecí, cihelná klenba. U první brány byl objeven nádvorní práh a zbytek odlomené stojky. Dne 21. července 1940 přijel Ing. Václav Mencl s manželkou. Mencl měl ohledat stav zříceniny. Dobrozdání odevzdal o dva dny později. Jádru hradu zařadil do období po roce 1370. Hrad byl dle jeho názoru buď postaven zcela nově (hrad Orlík), nebo byl postaven na zbořeništi stavby starší (hrad Humpolec).¹⁰¹ Dále uvedl, že přestavba hradu na konci 15. století měla obranný charakter proti dalekosáhlým zbraním. Výhodou hradu bylo velké předhradí a vnější brána s opevněním. V předhradí se nacházely obytné budovy. V případě útoku se děla protivníků nemohla přiblížit na takovou vzdálenost, aby mohla zasáhnout jádro hradu. Následně došlo k rozšíření paláce starého hradu a k postavení nové brány na opačné straně.

Odkopy pokračovaly na JV rohu horního hradu a mezi brankou a zdí kuchyně. Nalezeny byly relikty rohové věže, velké množství střepů keramiky a kachlů, celé nádoby a kahany. U jižní zdi byl objeven kónický kamnový článek s mističkami na obvodu.¹⁰²

Práce pokračovaly na jižním parkánu. Při odkryvu byla nalezena chlebová pec. Dne 17. října byla nalezena kachle s nápisem Arnošt Leskovec a znak jeho rodu, sdružený kachel s erbem Zásmuckých, šlechtický kachel s pětistou růží. Výkopy parkánu pokračovaly, souběžně byly odklizeny i sutiny. Dalším nálezem byl původní vstup do staré ohradní zdi a kvádrová okna. Za rohem parkánu pracovníci objevili zlomky kachlů, bodec šípů, hornické kladivo, hroty šípů, střepy skla. Kachle se opět našly i při očišťování západních skal. V oblasti parkánů se nacházela branka. Činnosti na hradě byly ukončeny k datu 26. října 1940.

Roku 1940 bylo vydáno za dělnické výplaty 25 301,70 Kč. Stavební materiál byl pořízen za 3 965 Kč. Odměna staviteli činila 4 303,85 Kč a další výlohy vyšly na 368 Kč. Opravné práce vyšly na 35 112 Kč i s úroky. Finance pocházely od: města Humpolce, ústředí Českého klubu turistů v Praze, zemský úřad (subvence) a od ministerského předsedy ing. Eliáše.

¹⁰¹ LUKÁŠEK, Josef. *Dějiny hradu Orlíka: Živnostenská záložna v Humpolci*, 1946. s. 230.

¹⁰² BRZOŇ, Roman a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem: Město Humpolec*, 2010. s. 146.

Vykopané předměty uložil Otakar Březina v Zemědělském oddělení v bývalém okresním domě. Nálezy očistil a po náležité konzervaci je vystavil. Poté je zpřístupnil veřejnosti. Předměty shromážděné při prvních vykopávkách hradu byly umístěny v humpoleckém muzeu.¹⁰³

Začátkem května roku 1941 se rozběhly další výkopy hradu. Na jedné ze schůzí komitétu se projednávala možnost spojení hradu s nedalekou studní. Průzkum studny vykonal lesmistr Kalousek. Hloubka studny sahala až do 12 metrů. Dno studny bylo zaplněné vodou. Výzkumníci se rozhodli vodu odčerpát. První den odčerpali 14 cm vody, následující den 12 cm vody opět přibylo. I při použití dvou okovů bylo odčerpáno sice 40 cm vody, a však 30 cm znovu nabylo. Práce byly zastaveny. Souběžně byly očišťovány skály pod palácem směrem k Humpolci. Byly objeveny obdobné glazované kachle, které se našli v roce 1940. Mezi nálezy nechyběly mince z 15. století (hrací známky – žetony).¹⁰⁴

Dne 1. června 1941 přišlo z říšského úřadu v Kolíně nařízení, aby byly výkopové práce na hradě zastaveny. Klub turistů na to reagoval slovy, že se jedná o práce navazující na předchozí rok. Již v půlce června práce opět pokračovaly. Tentokrát se opravovalo zdivo vlevo od příjezdu do hradu. Od srpna byly vyzdívány parkány za palácem horního hradu. Naproti vstupu do areálu hradu bylo objeveno malé sklepení. Uvnitř se nacházely zlomky kuchyňských nádob. V půlce srpna se pracovalo na odkryvu zdiva mezi horním palácem a baštou na západní straně. Zdivo se odkrývalo také uvnitř paláce. Znovu se rozběhl výzkum studny. Uvnitř studny byla nalezena lebka člověka. Nález byl nahlášen četnické stanici v Herálci. Při dalším čištění studny už vypomáhali čtyři herálečtí četníci, pátrací komise z Čáslavi a lékař. Jednalo se o tělo mladého muže, který byl zabit úderem do hlavy. Dno studny bylo pokryto velkými kameny.¹⁰⁵

Od začátku srpna pokračovaly činnosti na odhalování příčné zdi hradu, stavební zajišťování parkánů a nárožní, čištění sklípku pod bránou. Práce prováděly dvě party, první parta se skládala z Antonína Krejčího, Františka Vrány a dělníka Bláhy. Ve druhé partě byli Petr Flekal a novic Vašek. V září byl nalezen hromadný nález kachlů. Při

¹⁰³ LUKÁŠEK. Josef. *Dějiny hradu Orlíka: Živnostenská záložna v Humpolci*, 1946. s. 229.

¹⁰⁴ BRZONĚ. Roman a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem: Město Humpolec*, 2010. s. 150.

¹⁰⁵ Tamtéž., s. 151.

odkopávce zdiva v místnostech paláce, pracovníci odhalili tři okenní otvory, které směřovaly na nádvoří. V hloubce 2,5 metrů byly nalezeny zbytky dřevěného uhlí. Koncem září se zhroutil část vyzdívky východní zdi paláce, která byla opravována v roce 1913. Následující měsíc byla opravena.

Dne 8. října 1941 byl v blízkosti hradu zatčen gestapem vedoucí výkopových prací Oldřich Kocián. Veškeré práce byly zastaveny k datu 25. října z důvodu nepříznivého počasí. Finální kolaudace se konala 5. prosince. Této akce se zúčastnili Ing. arch. Pecánek z Památkového úřadu v Praze, Ing. Frič, J. Teklý, M. Bydžovský. Na setkání byli představitelé humpoleckého Klubu českých turistů. Přítomní byli seznámeni s aktuálním stavem hradu. Všechny obvodové zdi hradu byly zabezpečeny pouze provizorně. Ministerstvo školství v roce 1941 věnovalo podporu v částce 15 000 Kč.

V roce 1942 mělo být osazeno ostění, dále měla být provedena výstavba rohu pláce horního hradu, v západní části se měla položit dlažba. Klub českých turistů opět požádal o státní subvenci na podporu konzervačních prací na Orlíku. Náklad na práce byl odhadnut na 28 500 Kč. Za tuto částku mělo být provedeno: zabezpečit klenby sklepení v západní části hradu, zasadit ostění branek, zabezpečit zdivo nově odkopaných míst, odkopat severní a severovýchodní stěny, dokončit vykopávky v severozápadní straně a roztřídit je. Dne 16. března 1942 se k hradu donesla smutná zpráva, Oldřich Kocián zemřel v koncentračním táboře v Osvětimi. Rok 1942 zastavil snahy o zvelebení hradu. V tomto roce nebyly získány dotační prostředky a ani povolení k provedení prací. Důsledkem války skončilo odhalené obvodové zdivo hradu bez jakékoliv ochrany.

Výsledky obou etap konzervačních prací jsou dnes vnímány pozitivně. Hrad byl citlivě zakonzervován a zachován v původní autentické podobě. Odpadlé části zdí byly dozděny, stěny byly spárovány a klínovány. Nadezdívky byly odděleny šterkovou drtí. Koruny zdiva byly opatřeny kameny, které byly ukládány do cementové malty. Toto řešení bylo výhodné proti zatékání. Vlivem času však rozdílné materiály ztrácely pospolitost, a tak docházelo k uvolňování a pádů konstrukcí. Klenby sklepení byly opatřeny proti zatékání kamennou dlažbou, která byla skládána do betonové malty.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Tamtéž., s. 153.

3.2. Muzeum v druhé světové válce

Dosud největší a nejničivější válečný konflikt oficiálně trval od 1. září 1939 až do 2. září 1945, kdy kapitulovalo Japonsko. Za druhé světové války bylo zabito, umučeno a popraveno na 200 občanů Humpolce. Humpolecká židovská komunita zcela zanikla.

Muzejní společnost byla tehdy úředně vyzvána, aby provedla případná opatření proti možným leteckým útokům. Z tohoto důvodu muselo muzeum odstranit cennější předměty z výkladních skříní. Předměty putovaly do muzejního sklepa, kde byly uloženy do tří železných pokladnic a tří beden. Jednalo se o pokladny - stará pokladna poštovní, pokladna bývalé Matice náboženské ze Skály, zelená pokladna starého berního úřadu. Později byl ve sklepě muzea zřízen protiválečný kryt, tudíž musely být pokladny přemístěny do klenutého schodiště v přízemí. Zelená pokladna byla vyprázdněna. V pokladnách tehdy zůstaly knihy, sklo a vzácnější mince. Tyto vyňaté předměty byly poznamenány. Problém byl s mincemi, které nebylo možno sepsat. Mohl za to nedostatek času, ale také numizmatická neodbornost muzejníků. Kopáč chtěl k této věci pozvat Dr. Gustava Skalského ze Zemského muzea. Bohužel válka pozvání oddálila.¹⁰⁷

Dále byla nařízena rekvizice střelných zbraní. Jan Kodým odmontoval ze zbraní důležité části a učinil je tak neupotřebitelnými. V muzejní budově byla jedna místnost propůjčena úředníku pro evidenční památkovou službu. Úředník Státního památkového úřadu Miroslav Bydžovský byl se všemi náležitostmi muzea srozuměn 19. prosince 1939. Dne 29. prosince 1939 byly muzejní stanovy opraveny dle nařízení zemského prezidenta v Praze. Muzeum muselo v textu stanov změnit název „Království České“ a platební měnu.

V dubnu následujícího roku proběhla schůze, na které se přítomní domluvili, že v síni č. 10 a 11, nahradí prázdná místa méně cennými věcmi.¹⁰⁸ Muzeum bylo otevřeno v týdně osvěty od 28. září do 5. října 1940. Stalo se tak na popud Okresního osvětového sboru v Humpolci. Dne 29. listopadu bylo vládně nařízeno, aby všechny humpolecké pamětní knihy byly odvedeny Okresnímu úřadu v Humpolci. Jednalo se o pamětní knihu založenou muzejní společností v roce 1895. Prvních 29 stran napsala učitelka Františka Jindráčková, od 30. strany do 40. psal učitel Václav Bureš, následně ji psal

¹⁰⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv.9744.

¹⁰⁸ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

Josef Kopáč. Kniha měla celkově 818 stran a záznamy od 9. července 1895 až do 31. července 1929. Další pamětní kniha obsahovala zápisy od 1. ledna 1930 do 31. prosince 1936, měla 957 stran a vedl ji celou Josef Kopáč. Poslední kniha je také dílem Kopáče a postihla časový úsek od 1. ledna 1937 do 31. července 1937. V prosinci 1940 požádala muzejní společnost město, jakožto vlastníka muzejní budovy, o opatření říšské vlajky. V té době probíhaly výkopové práce na hradě Orlíku. Po domluvě s Klubem turistů, byly vykopané předměty složeny v místnosti č. 11.¹⁰⁹

V březnu 1941 muzeum odkoupilo předměty, které mělo do té doby vypůjčené od Anděly Macholkové. Jednalo se o vykládaný kredenc, dvě dubové postele, několik obrazů, sklo a keramiku.¹¹⁰ Muzeum předměty ocenilo na 3 000 K, Macholková si vybrala několik předmětů, které si chtěla vzít zpět. Hodnota těchto předmětů byla 500 K. Posléze pokladník vyplatil Macholkové 2 500 K. Dne 15. dubna 1941 se spolek dohodl, že pro nastalé poměry, zastaví veškerou vnější činnost. O vnitřní činnost muzea se staral nově sestavený Pracovní odbor. Návštěva muzea byla možná po domluvě s odborem za obvyklé vstupné. V květnu 1941 přišel dopis od Četnické stanice v Humpolci. Muzeum muselo oznámit, zda spolek stále funguje, nebo jestli zanikl.

Josef Kopáč daroval společnosti sbírku fotografií – 370 negativů o rozměru 9x12 cm. Fotografie byly rozděleny do obálek a opatřeny popisky, kde byly pořizeny. Dále věnoval 50 kolorovaných diapositivů. Diapositivity byly většinou pořizeny před stavbou přehrady na Želivce. Byly opatřeny čísly a seznamem. Následující rok společnost zakoupila obraz Želiva, který namaloval Luboš Kopáč z Pardubic. Muzeum se nejdříve dohodlo na ceně 300 K. Malíř s touto nabídkou nakonec nesouhlasil, a tak muzeum za obraz zaplatilo 500 K (300 K společnost, 100 K Josef Kopáč, 100 K Jaroslav Kopáč). Obraz Želiva nebyl jediným Kopáčovým obrazem v muzeu. Již dříve daroval muzeu čtyři své obrazy.¹¹¹

V roce 1942 zemřelo několik předních postav muzejní společnosti – Oldřich Kocian, Josef Krčil, Otakar Březina. Chybějící místa doplnili nikoliv tři, ale čtyři členové společnosti (M. Bydžovský, Jar. Kopáč, J. Vávra, B. Mysliveček). Dne 30. října 1942 bylo předmětem jednání společnosti opatření pro nepředvídané a nenadálé změny, jež

¹⁰⁹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

by mohly nastat v dosavadní správě společnosti. Jak jsem již uvedla, od roku 1941 řídil společnost tříčlenný Pracovní odbor – Jos. Kopáč, V. Kameš, J. Krčil. Mimořádné poměry, však vyžadovaly mimořádná opatření. Pro případ neočekávaného odchodu dosavadního předsedy (z jeho funkce), bylo usneseno, aby do doby, než budou provedeny příští řádné volby, vstoupil do předsednictva člen správního výboru Miroslav Bydžovský. Kdyby se tak stalo a předseda musel odstoupit, Bydžovský by převzal muzejní agendu, aby v činnosti nenastalo žádné přerušení.¹¹²

Dne 9. ledna 1943 se muzeum účastnilo výstavy Posázaví v Praze. O účast humpoleckého muzea se přimluvil Spolek rodáků a přátel města Humpolce v Praze. V tomto roce již muzejníci přemýšleli nad rokem 1945. Ze zápisů lze vyčíst, že měli zájem vydat jubilejní sborník k 50. výročí založení muzejní společnosti. Souběžně s touto ideou šla obava, že pro vydání nebudou vhodné podmínky. V srpnu téhož roku se konala valná hromada, jež byla povolena výnosem okresního úřadu v Humpolci ze dne 3. srpna 1943 číslo 16 988. Hlavním bodem jednání byla chystaná jubilejní výroční zpráva společnosti.¹¹³

V lednu 1944 muzeum chystalo vydat spis o Dr. Aleši Hrdličkovi. K této věci byl vyzván prof. Karel Absolon z Brna na subskripci spisu. Spis měl být prodáván za 20 Kč. Společnost nechala vytisknout 10 výtisků, které věnovala deseti humpoleckým korporacím.¹¹⁴ Obnos 200 Kč byl poukázán prof. Karlu Absalonovi do Brna poštovní poukázkou. V květnu 1944 proběhlo další opatření proti leteckým útokům. Opatření proběhlo ve dvou etapách. První etapa nařizovala změnu umístění čtyř zelených pokladen z klenuté místnosti v přízemí. Pokladna s archivem a sbírkou mincí byla přenesena do Městské spořitelny k uschování. Druhá etapa znamenala prohlédnutí muzejních sbírek a sepsání všech cennějších předmětů. Tyto předměty měly být v případě ohrožení uloženy do železných pokladen a dvou beden. Pokladny a bedny byly přemístěny z patra a půdy do muzejního skladiště. Seznamy předmětů byly sepsány trojmo – první putoval do pokladny, druhý do železné příruční pokladny i s

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Jednalo se o město Humpolec, Městskou spořitelnu, Živnostenskou záložnu, Obecní záložnu hospodářskou, Hlavní školu chlapeckou, Městské reálné gymnázium, Odbornou školu pro ženská povolání, Zemskou rolnickou školu, Veřejnou knihovnu a čítárnu a jeden výtisk zůstal rezervou.

klíči a třetí vzal k sobě předseda.¹¹⁵ V červnu téhož roku se společnost sešla na projednání tématu výpůjček muzea. Přítomní se shodli na názoru, že se divadelním ochotníkům nebude půjčovat nic muzejního inventáře. Důvod byl jasný, muzeum dříve zapůjčilo dva předměty (starožitnou cínovou mísu, pušku na křesadlo). Tyto předměty se muzeu vrátily ve velmi poškozeném stavu. Tiskařské firmy měly zájem o zapůjčení muzejních štoček.¹¹⁶ Těmto firmám byly zápůjčky povoleny, avšak musely za každý štoček složit přiměřenou peněžní zálohu. Po vrácení štočku, byla záloha vypůjčovatelům vrácena.

Dne 19. října 1944 daroval Jaroslav Kopáč 10 000 Kč muzejní společnosti.¹¹⁷ Mělo jít o základ jubilejního fondu, který měl vzniknout v době padesátých oslav humpoleckého muzea. Následně byl Kopáč zvolen čestným členem společnosti. Místo diplomu byl Kopáčovi poslán prostý spolkový přípis. Tento přípis měl být diplomem doplněn až po válce. Muzejní společnost tuto částku věnovala na stavbu pomníku Karla Havlíčka Borovského. Peníze byly prozatím uloženy u Městské spořitelny.¹¹⁸

Muzeum v době okupace přijalo celkem pět německých úředních návštěv. Mimo ně bylo i několik neoficiálních návštěv – úředních, ale i vojenských. První návštěva gestapa se týkala zbraní, které měly být odvedeny humpoleckému úřadu. Této návštěvě však předcházela pomoc komisaře humpolecké politické správy Miroslava Dubského, jenž v Praze na Vrchním vojenském velitelství sjednal ponechání zbraní muzeu. Muzeum se zavázalo, že musí zbraně učinit neupotřebitelnými. Ke konfiskaci zbraní tedy nedošlo. Gestapo však nebylo spokojeno s provedením nařízeného opatření. Nařídilo tedy dodatečné provrtání zbraní. Za účelem kontroly provrtaných zbraní, přijela v pořadí druhá návštěva gestapa. Obě tyto návštěvy uvítal tehdejší muzejní tajemník Miroslav Bydžovský.

Třetí návštěva muzea byla spojena se zařizováním kanceláří německých úředníků na Okresním úřadě. Muzeu byl poslán vzkaz, že přijde Regierungsinspektor a vybere si pro svou kancelář nějaký obraz. Regierungsinspektor navštívil muzeum s úředníkem Okresního úřadu Kubálkem a městským tajemníkem Hesslerem a ještě s nějakými

¹¹⁵ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

¹¹⁶ Štoček je termín z polygrafie, označuje druh tiskařské formy.

¹¹⁷ Jaroslav Kopáč byl továrník v Praze, na Smíchově, u Nikolajky č. 833.

¹¹⁸ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

lidmi, které Kopáč neznal. Přítomní se účastnili krátké prohlídky, při které si Regierungsinspektor vybral obraz Melechov s Lipnicí v síni XI. Pro obraz poslal své zřízence, kteří bez okolků obraz sňali a odnesli. Příští den ho vrátili s tím, že se do kanceláře nevejde. Následně vybrali menší obraz Orlíka. I tento exemplář však vrátili se stejným odůvodněním. Jejich přání nakonec uspokojila úřadovna Městské spořitelny, kde sebrali skoro všechny obrazové originály i s nábytkem.

Čtvrtou návštěvu vykonal vyšší úředník německé správy Dr. Holzbauer. Jelikož byl Kopáč nepřítomen, musel ho zastoupit člen výboru B. Mysliveček. Německá správa tehdy nařídila, aby všechny nápisy v muzeu a ve vitrínách, byly nejprve v německém a až potom v českém jazyce. Nápisy měly být opraveny do zadané lhůty – 20. února 1940. Při revizi německý úředník vyslovil chválu nad provedenou prací. Po osvobození byly tyto nápisy odstraněny, stalo se tomu tak hned v květnu 1945.

Poslední návštěva proběhla v roce 1945. Začátkem února 1945 navštívili muzeum zástupci říšské vlády z důvodu zabránění muzejních prostor pro válečné účely. Jan Zítko informoval muzejníky o chystané návštěvě. Dne 3. února 1945 o druhé hodině odpolední dorazili – Regierungsinspektor Schmidt, okresní hejtman Dr. J. Veluzín a vyšší důstojník říšské armády a předseda správní komise Jan Zítko. Za muzeum byli přítomni – Josef a Jaroslav Kopáčovi. Prohlídka muzea byla velmi důkladná a trvala hodinu a půl. Návštěvě neunikl ani muzejní sklad. Německý výklad podal Josef Kopáč. Výsledek byl pozitivní. Muzeum zabráno nebylo. Zástupce říšské vlády uvedl, že by zábor učinil více škod než užitku.

3.3. Zemědělské oddělení

V roce 1931 se v Humpolci konala okresní hospodářská výstavka¹¹⁹ spojená s výstavkou památek staré selské výroby. V čele výstavy byla organizace humpolecké zemědělské strany. Po ukončení výstavy, byla svolána poslední schůze výstavního výboru výstavy. Na schůzi byl pozván i jednatel humpoleckého muzea Josef Kopáč. Na schůzi se projednávalo, jak naložit s památkami staré selské výroby. Kopáč navrhl zřídit zemědělské oddělení Okresního muzea v Humpolci. Návrh byl přijat, nejednalo se však o zemědělské oddělení muzea, nýbrž o samostatnou jednotku, která by nebyla podřízena

¹¹⁹KOPÁČ, Josef. Hrst vzpomínek a přehled významnějších událostí za uplynulé padesátiletí 1895-1945. In: Musejní společnost pro okres humpolecký. *PADESÁT LET OKRESNÍHO MUSEA HUMPOLECKÉHO 1895-1945*. Humpolec, 1947. s. 27.

Okresnímu muzeu. Josef Kopáč byl požádán, aby v této věci pomohl. Kopáč pomohl opatřit stanovy a jednací knihy. Jednací a pracovní řád poskytlo Československé zemědělské museum (Ústav pro studium a povznesení venkova, Praha XVI., Zahrada Kinských číslo 97)¹²⁰. V prvopočátcích oddělení vedl agendu Kopáč s panem Daňkem z Jiřic. První vedení oddělení stávalo z: ředitele Otakara Březiny, redaktora Rudolfa Halíka. Později vedl správu oddělení pan Daněk a ředitelem se stal Otakar Březina.

Zemědělský úřad v Praze dne 16. ledna 1939 zaslal oběžník. Oběžník se týkal především archeologických prací, které měly zemědělská oddělení vést. V dopise stálo, že pracovní útvary mohou v horních vrstvách narazit na různé historické památky (kostrové/žárové hroby, sídliště, odpadové jámy). Tyto památky mají nesmírnou vědeckou cenu a nesmí být zničeny, naopak musí být zachovány budoucím generacím. Pokud by pracovníci zemědělského oddělení našli v okolí Humpolce nějaký pravěký, nebo historický nález museli by jej telefonicky nahlásit Státním památkovým úřadům v Praze, Brně nebo v Bratislavě nebo Státnímu archeologickému úřadu v Praze (Praha 3, Vlašská ulice číslo 19). Tyto instituce měly následně na své náklady vyslat odborného úředníka, který by nález zajistil. Pracovní útvar posléze udělil několik svých pracovníků odbornému úředníku ze Státního archeologického ústavu. Pracovníci mu měli pomoci vykonat výzkum.¹²¹

Dle jednacího a pracovního řádu mělo zemědělské oddělení dvě úrovně své práce (pro kraj a pro ústředí). Práce pro kraj spočívala ve dlouhodobém studiu zemědělství a života zemědělce v určitém kraji. Pracovníci shromažďovali dokladový materiál, ze kterého vytvořili celé sbírky. Sbírkami měly znázornit soudobou krajevou zemědělskou výrobu, práci, život zemědělce. Obecně měla práce podpořit zemědělský pokrok v kraji a povznést život na venkově. Jak bylo zmíněno, druhá úroveň činnosti se měla přiklánět k ústředí. Práce pro ústředí znamenala znázornit minulé a přítomné zemědělství, život zemědělce, a to význačným způsobem ve sbírkách ústředních (zemských a říšských). Krajevé doklady v opisech, fotografiích, kopiích, opisech katalogů dodávaly se pravidelně ústřednímu studijnímu archivu. Ty předměty, které neměly pro kraj

¹²⁰Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV. invent. č. 807.

¹²¹Tamtéž.

důležitost, měly být předány ústředí k dispozici. Práce měly být prováděny plánovitě podle podrobných návodů, které zadávalo ústředí.¹²²

Upřesnění náplně práce bylo důležité, stejně tak důležité bylo najít vhodné místo, kde by se muzejní materiál uložil. Okresní národní výbor věnoval oddělení velký sál a menší místnost v druhém patře Okresního domu. Pracovníci zemědělského oddělení shromažďovali předměty hospodářského, zemědělského a průmyslového charakteru. Později do místností ukládaly i vykopávky z hradu Orlika.

Druhá světová válka činnost oddělení nejdříve ochromila a následně zastavila. Ředitel Březina zemřel ve válce. Tenkrát nebylo nikoho, kdo by dále vedl zemědělské oddělení. Správa oddělení, byla proto svěřena do rukou profesora Vavřiny, jenž vedle Okresního domu bydlel. Jak jsem již uvedla, oddělení bylo samostatné. Tehdy přišla myšlenka přičlenit oddělení k Okresnímu muzeu v Humpolci. V době války byl sál Okresního domu zabrán pro válečný vyživovací úřad. Rozhodlo se tedy, přestěhovat menší předměty zemědělského oddělení do Okresního muzea humpoleckého. Ostatní předměty putovaly na různá místa – do skladiště Okresní hospodářské záložny, do muzejního skladiště, do domu inspektora Kaliny a poslední věci byly uloženy do menší místnosti vedle sálu. Takto uložené věci zůstaly až do března roku 1946.

Později Okresní dům koupilo město do svého vlastnictví. Budova měla projít vnitřní přestavbou. Při těchto okolnostech došlo k vyklizení i malé místnosti vedle sálu ve druhém patře objektu. Vyklizení však proběhlo s velkou nešetrností. Stěhování předmětů měl pohlídat sám předseda Národního výboru Emanuel Zábrana. Část inventáře byla pouze poškozena, některé předměty byly nalezeny v katastrofálním stavu. Předměty byly naházené na hromadě a některé dokonce pokrýval stavební materiál.

O přesunu předmětů se brzy dozvěděli humpolečtí muzejníci. Kopáč, Koblík a Kodým chtěli sbírky, co nejdříve zajistit, aby se dál neničily. Dne 19. července 1946 výše zmínění páni poškozený inventář i ohrožený herbář zachránili. Nejdříve se pro zbytky sbírek zemědělského oddělení muselo najít vhodné uložení. Muzejníci chtěli věci uložit do přízemí budovy Okresního muzea. Tuto místnost však zabralo město Humpolec pro mateřskou školku. Nedalo se jinak, než předměty uložit různě. Některé

¹²² Tamtéž.

předměty byly uloženy do sbírek muzejních, jednalo se o vykopávky z Orlíku, modely selských staveb (síně XI., VI., IX.). Zbytky lnářské výroby byly uloženy na půdě muzea. Další část nalezla místo ve skladě č. IV. Ve skladišti Okresní hospodářské záložny se nacházely další předměty. Vzácný herbář byl uložen v Reálném gymnáziu. Muzejníci hledali inventář, ale bohužel nenalezli. Je možné, že soupis předmětů nebyl napsán, tudíž neexistoval.¹²³ Některé předměty byly věnovány Ředitelství Reálného gymnasia v Humpolci, jednalo se o herbáře v zasklené skříni, sbírky hmyzu, lihové zoologické preparáty. Předměty lnářské výroby byly darovány Zemské rolnické škole v Humpolci. Muzeum tyto předměty nechtělo, jelikož byly z části velmi poškozené.

Po druhé světové válce a po zániku Zemědělského oddělení se řešila otázka, jak naložit s věcmi, které se dochovaly v poměrně dobrém stavu. O zániku oddělení informoval předseda Josef Pacovský. Důvody zániku uvedl: trvalý zábor místností, úmrtí a přesídlení většiny členů jeho zprávy¹²⁴, jakož i ztráta členstva v druhé světové válce. Ve svém dopisu se pan Pacovský omluvil, že již nemůže s oddělením pomoci z důvodu nemoci. Dne 26. ledna 1947 bylo odesláno obeznámení o zániku Zemědělského oddělení a o návrhu sloučení s Okresním muzeem v Humpolci Českému zemědělskému muzeu.¹²⁵ Humpolečtí muzejníci slíbili, že zaniklé oddělení znovu vzkřísí a přidruží ho k Okresnímu muzeu v Humpolci.

Na počátku ledna roku 1947 byla sepsána Úmluva Muzejní společnosti pro obec humpoleckou v Humpolci. Na této úmluvě se dohodli páni Ing. Václav Helcl, ředitel Alfréd Koblre, ředitel Jan Koten, ředitel Josef Pacovský, Ing. František Vavřina. Přítomní souhlasili, že se ze zachovalého inventáře zřídí zemědělský odbor Okresního muzea a že z pokladní hotovosti¹²⁶ budou uhrazeny výlohy na stěhování a instalaci.¹²⁷ O sloučení měli být informováni dřívější pracovníci Zemědělského oddělení. Dokument podepsali předseda Josef Kopáč a pokladník Vincenc Kameš.

Sloučení zachráněných zbytků oddělení s Muzejní společností proběhlo dne 3. května 1947. Pro zřízení zemědělského oddělení bylo určeno přízemí muzejní budovy. Přízemí

¹²³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. 9744.

¹²⁴ Alfréd Koblre se přestěhoval do Ledče nad Sázavou, Pacovský Josef do Poděbrad a Ing. František Vavřina do Chrudimi. Jediní, kteří zůstali v Humpolci, byli pánové Ing. Václav Helcl, Jan Koten.

¹²⁵ České zemědělské muzeum odpovědělo 13. února 1947. Nemělo námitek na sloučení bývalého Zemědělského oddělení s Muzejní společností.

¹²⁶ Pokladní hotovost byla uložena na vázaném vkladu u Okresní hospodářské záložny.

¹²⁷ Státní okresní archiv Pelhřimov, fond AM Humpolec, sign. XIV. invent. č. 807.

bylo tehdy ještě zabráno mateřskou školkou. Městský národní výbor v této situaci rozhodl, že bude vystavěna nová školní budova. Ministerstvo školství, věd a umění udělilo na tyto práce Muzejní společnosti 10 000 Kčs státní subvence na rok 1949.¹²⁸ Tyto peníze měly být použity na zřízení Zemědělského oddělení a na zřízení společného studijního archivu humpoleckého s bývalým archivem heráleckým (Výnos Ministerstva školství č. 147747/50). Státní subvence byla udělena po odborné inspekci Národního muzea v Praze. Do 31. března 1950 muselo muzeum ministerstvu podat zprávu o použití subvence a o činnosti ústavu. Pro oddělení byla vyklizena místnost č. 2 v přízemí budovy muzea. Pro společný archiv byla připravena místnost č. 1 v přízemí objektu. Základními členy byli zvoleni profesoři místní rolnické školy na Dusilově. Dále měl být zřízen zemědělský odbor, tento odbor měl pečovat o len a brambory (hlavní produkty zdejšího kraje). Vrchní dozor nad oddělením měla Muzejní rada. Pomůcky a rady si měl odbor vyžádat u pražského ústředí zemědělských muzeí v Praze (České zemědělské muzeum, Praha VII. Kostelní 1300. Ústav pro studium a povznesení venkova).

Dne 16. května 1947 přišel Muzejní společnosti dopis z Chrudimi. Psal ing. František Vavřina. Byl velmi rád, že se obě instituce spojily. On chtěl připojení již v roce 1931, bohužel tehdy nebyly jeho prosby vyslyšeny. V dopise Vavřina uvádí, že oddělení bylo pro veřejnost poprvé otevřeno v říjnu 1931 jako tzv. „Halíkovo muzeum“.¹²⁹ Josef Kopáč ve svých pamětech hovoří o Halíkově muzeu, jako o lapsus lingue¹³⁰. Kopáč líčí vznik tohoto mylného označení. Vrací se do roku 1931, kdy bylo založeno Zemědělské oddělení, jehož organizátorem se stal horlivý ředitel Otakar Březina. Byl velmi pečlivým pracovníkem, na druhou stranu rád pochleboval svým přátelům a zejména vlivným lidem – jako byl redaktor Havlíčkova kraje a první předseda Zemědělského oddělení. Březina tento název používal, ačkoliv byl nepravdivý a redaktor Halík neměl v této věci žádné zvláštní zásluhy. Jedinou Halíkovou zásluhou byl post předsedy oddělení. Březina však nepoužil jen tento chybný název. Na jedné výborové schůzi

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Z latiny lapsus lingue znamená chyba pera.

nazval Okresní muzeum „Kopáčovým muzeem“. Návrh na tento název byl okamžitě odmítnut a označen jako nevhodný či nemístný.¹³¹

3.4. Muzeum v letech 1945 - 1955

V květnu 1945 bylo válečné běsnění u konce. Dne 7. května kapitulovalo Německo. Muzejníci neotáleli a hned v závěru května uspořádali řádnou muzejní schůzi. Zde vzpomenu na všechny členy, kteří zemřeli v době války. Dále se schůze věnovala náboru nových členů, kterých přibýlo 140. Muzejní společnost tehdy čítala 483 členů.

Jubilejní schůze předsednictva se nakonec konala dne 21. října 1945. Muzejníci se shromáždili v zasedací síni městské radnice o 10. hodině dopolední. Pozvání na shromáždění přijal Dr. Macháček. Schůzi zahájil předseda společnosti, který hovořil o zásluhách prezidenta osvoboditele T. G. Masaryka a prezidenta budovatele Dr. Edvarda Beneše. Následně vzpomenu na 18 osob, které dne 28. července 1895 stály u zrodu humpolecké muzejní společnosti. Nemohlo chybět vzpomnutí na hlavního mecenáše muzea – Dr. Aleše Hrdličku, který zemřel 5. září 1943. Po uctění památky, nastoupil Dr. Fridolín Macháček – archivář a ředitel muzea v Plzni. Macháček nejprve připomenul kladné hodnocení humpoleckého muzea, poté hovořil o muzeích v nové republice.

Společnost k padesátému výročí obdržela celkem 28 pozdravů a blahopřání. Ze zápisu můžeme vyčíst, kolik členů zemřelo, kolik se odstěhovalo a kolik členů bylo vyhozeno z důvodu německého původu. V tomto roce tedy společnost čítala 355 členů. Největší počet přírůstků vykazovala sbírka papírových platidel (válečných) a různých předmětů z druhé světové války. Jubilejní schůze se vracela k muzejním návštěvám po roce 1935. Návštěvy tehdy sice vzrostly, ale doba válečná je znovu utlumila. Muzeum bylo návštěvám uzavřeno až poslední rok války. Díky svědomitému uložení cenných předmětů, neutrpěly muzejní sbírky, až na nepatrné věci, žádné škody. Osvobození vlasti znamenalo znovuzkříšení muzea. Muzejníci deset týdnů pilně pracovali, aby mohli dne 15. července 1945 muzeum otevřít. Členové spolku měli zájem na vzniku přírodovědného odboru. Důležitým bodem byl návrh na sloučení muzea se Zemědělským oddělením.

¹³¹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

V červnu roku 1946 se konaly slavnosti 125. výročí narozenin Karla Havlíčka Borovského, 100. výročí počátku jeho novinářské činnosti a 90. výročí jeho úmrtí. Oslavy probíhaly od 2. do 6. června 1946 v nedalekém Havlíčkově Brodě. V rámci akce byl odhalen Havlíčkův pomník.¹³²

Muzejní společnost se téhož roku začala podílet na propagaci oživení bývalého zdejšího horáckého kroje. Snažili se opatřit stručný návod k vytvoření věrné napodobeniny. Dále bylo v jejich silách připomenout jeho praktické využití, jako pracovního a vycházkového oděvu. Tento pracovní oděv se nazýval „modračka“ a byl protiváhou německému „dirndlu“. Muzejníci si přáli, aby se místní děvčata o národních slavnostech oblékla do místního horáckého kroje. Většinou se však děvčata oblékla do moravských, nebo slovenských krojů. Jak zde bylo zmíněno, Josef Kopáč v roce 1925 vydal knihu Bývalý horácký kroj vysočiny Českomoravské v Čechách. Kniha však neobsahovala celkový obraz dívčího kroje. Tento nedostatek chtěli muzejníci napravit, proto sehnali vhodné děvče (z Mysletína) a ustrojili ho do horáckého kroje. Takto ustrojenou ji vyfotili.¹³³

V listopadu 1947 muzejní společnost projednávala nabídku Numizmatické společnosti čsl. v Praze. Nabídka se jednala o subskripci kartotéky – inventáře českých vládních mincí od roku 1526. Po kratší rozpravě se usnesli na subskripci s podmínkou, že bude svoleno nakladatelstvím kartotéky, mimo závaznou listinu, splácet zbytek ceny po šestiměsíčních splátkách.¹³⁴

Koncem prosince 1947 se konala valná hromada za funkční období 1945 – 1946. Toto setkání se věnovalo vzpomínce na zemřelé členy: Jana Fialu, Edvarda Jozífka, Josefa Krátkého, Dr. Josefa Lukáška, Ing. Jaroslava Skorkovského. Členové se vrátili k období záchraně inventáře zaniklého Zemědělského oddělení. Předměty musely být rychle přestěhovány do muzejního skladiště. Zároveň byla do muzea přestěhována i depozita Odboru klubu turistů (vykopávky z Orlíka). Následně byl zřízen Zemědělský odbor Okresního muzea v Humpolci, kam přešla obě zmíněná oddělení. Na základě vládního nařízení z 12. června 1941, 274 Sb. a čísla 7 měly všechny vykopávky

¹³² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 62.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

případnout státu. Kulturní komise však ustanovila, že mají být vykopávky uschovány v humpoleckém muzeu. Po shromáždění všech vykopávek se mělo přistoupit k jejich instalaci v přízemí budovy. Vykopávky měly být vystaveny v oddělení hradu Orlika nad Humpolcem.

Od roku 1947 zvýšilo město Humpolec svůj příspěvek muzeu na 1 000 Kčs. Muzeum získalo z majetku konfiskovaného velkostatku v Herálci listinu z roku 1807. Tato listina se týkala propuštění města Humpolce z poddanství. Členové muzejního výboru Jaroslav Kopáč a Jaroslav Vávra se zúčastnili sjezdu českých historiků, kde vznesli požadavek, aby práce učitelů a profesorů v muzeích byly honorovány. Hodiny strávené muzejní činností měly být kvalifikovány jako přesčasová práce. Žádost byla přijata. V létě 1947 se v muzeu konaly výstavy – Týden dětské radosti, Obětem německé nadvlády. Téhož roku společnost financovala jednu třetinu nákladu publikace „Těm, kteří se nedočkali“.¹³⁵

Dne 4. dubna 1948 byl jmenován Akční výbor Muzejní společnosti pro okres humpolecký. Následně proběhlo vyakčňování některých členů muzejní společnosti dle nařízení Ústředního akčního výboru v Praze. Bohužel jsem nedohledala seznam vyakčnených osob. Akční výbor Muzejní společnosti pro okres humpolecký se skládal z předsedy Josefa Kopáče, předsedajícími Vincenta Kameše, Jaroslava Kopáče, Jaroslava Vávry. Z představitelů muzejní společnosti se staly loutky komunistického režimu.¹³⁶

Koncem června 1948 byl do muzea z bezpečnostních důvodů zakoupen hasicí přístroj. Doporučení k zakoupení přístroje podal místní dobrovolný hasičský sbor a odkázal muzeum na firmu Record ve Stržanově v okrese Chotěboř. Muzeum si zakoupilo jeden kuželovitý hasicí přístroj za 850 Kč.¹³⁷

Následující rok věnovalo muzeum skací stroj z Jiříkova u Rumburku Technickému muzeu v Praze. Vedle klasického hospodářského plánování se komunistická idea promítla i do muzejnictví. Muzejníci museli vypracovat pětiletý plán práce. Plán se týkal: 1. dokončit zemědělské oddělení, 2. založit ústřední studijní archiv, 3. pořídit řádné inventáře, 4. opatřit vysvětlivky pro výstavní sbírky, 5. vybudovat depozitáře.

¹³⁵ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

V červenci 1949 si Kopáč zapsal několik poznámek, které se týkaly inventářů. V úvodu uvádí, že když před padesáti čtyřmi roky zakládali muzeum, neexistoval ještě ani Svaz československých muzeí. Z tohoto důvodu neexistovala jednotnost muzejních inventářů. Založili proto muzeum dle inventářů Včely čáslavské. Když byl založen Svaz českých muzeí a vyřčen požadavek na jednotnost muzejních inventářů, muzeum se snažilo vyhovět. Úkol byl však nesnadný, a proto se jej nepodařilo uskutečnit. Příčinou neúspěchu byl nevhodný a velmi nekomfortní formát inventárních tiskopisů. Práce na této struktuře inventářů byla velmi obsáhlá, bohužel nebylo osob, které by ji vykonaly. Vedení inventářů zůstalo v kompetenci jednatele, ten však nemohl nikdy fyzicky vyhovět tomuto požadavku. Tak zůstalo muzeum při starém – prosté seznamy předmětů. Předměty byly řazeny dle odborů a značek. Nelze však říct, že bylo takové uspořádání nějak škodné. Dosavadní podrobné seznamy, s psaným a řízeným umístěním, bezpečně umožňovaly poznání a řízení veškerého muzejního vlastnictví.¹³⁸

V březnu 1950 se uskutečnila valná hromada, která zhodnotila muzejní práci v letech 1948, 1949. Na konci schůze se konaly volby na funkční období 1950-1951. Předsedou byl jako obvykle zvolen Josef Kopáč. Správní výbor byl složen z Jiřího Rychetského (jednatele), Jana Kodýma (pokladníka).¹³⁹

V květnu 1950 udělilo Ministerstvo školství, věd a umění v Praze humpolecké muzejní společnosti 10 000Kč. Tyto peníze měly být použity na obnovení a zřízení zemědělského oddělení Okresního muzea v Humpolci v přízemí budovy. Jelikož se vyklizení přízemní místnosti v tomto roce neuskutečnilo, ministerstvo změnilo výnos ze dne 28. března 1950 č. 142.777/50, dle kterého se měla subvence použít na zřízení společného archivu (sloučení heráleckého a humpoleckého archivu).¹⁴⁰

Začátkem září 1950 se konala schůze, na které měl být zvolen nový jednatel společnosti. Jelikož tehdejší jednatel Jiří Rychetský měl odejít na vojenské cvičení, musel být navržen jednatel nový. Předseda navrhl profesora Vladimíra Žďárského. Dalším návrhem bylo, aby jednatel každoročně dostával za své zásluhy 1500 Kčs. Jednatel peníze obdržel pod podmínkou, že bude svou práci alespoň jednu hodinu

¹³⁸ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

¹³⁹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

¹⁴⁰ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

pravidelně každý den vykonávat. Peníze měly být vypláceny čtvrtletně. I tento návrh byl jednohlasně přijat.¹⁴¹

V tomto roce obdrželo muzeum výzvu od Dr. Gust. A. Skalského, ředitele Národního muzea v Praze a Svazu českých muzeí. Muzeum mělo zavést nové inventární formuláře, vydané svazem. Když Rychetský odešel do vojenské služby, musel se inventářů chopit předseda společnosti, a tak od 1. ledna 1950 pracoval na novém svazovém inventáři. Dosavadní dílčí inventáře, ty zpracované, sloučil v jediný inventář. Nedostatek času a spolupracovníků ztrpčoval Kopáčovi práci. Z toho důvodu byl inventář upraven z části hromadnými čísly. Dále oddělil knihovnu pomocnou, její přírůstky zapisoval do celkového inventáře. Inventární lístky byly zpracovány jen z části. Několik inventárních krabic bylo prázdných, byly neplatné. Nakonec souběžně existovaly dva inventáře – starý dílčí s konečným číslem 34 860, inventář knihovny a svazový inventář s počínajícím číslem 34 861. Celková úprava byla v plánu v budoucnu.¹⁴²

V srpnu 1951 se měly vytyčit zásady k předání muzejních sbírek do majetku města Humpolce. Dne 8. září 1951 se v Jihlavě konala schůze muzejních pracovníků. Na schůzi se mělo projednávat převedení muzeí veřejným úřadům. Delegáty pro schůzi muzejních pracovníků byli zvoleni: B. Mysliveček a J. Kodým. Další důležitou snahou muzea bylo, aby muzejní obrazy nebyly odevzdány do Krajské galerie. Od 2. září měli J. Kodýmovi pomáhat při dohledu na nedělních návštěvách členové spolku. Byl vytvořen rozpis: 2. září měl pomoci B. Mysliveček, 9. září J. Čermák, 16. září A. K. Pustina, 23. září Ot. Med, 30. září Vl. Hůla.¹⁴³

Dne 3. prosince 1951 se konala schůze muzejního předsednictva. V tomto spise se uvádí, že přítomni byli předseda spolku Josef Kopáč a předseda B. Mysliveček, Pustina, Kodým, Med. Dva předsedové byli novinkou, která vznikla z důvodu Kopáčova velmi pokročilého věku. Předseda Mysliveček hned na kraji sešlosti informoval o průběhu schůze v Jihlavě, která se nakonec konala až 6. října 1951. Mluvil o špatné připravenosti schůze a o tom, že referent Tuček podal informaci o připravované reorganizaci muzeí. Tuček doporučoval předání muzeí, která ještě nebyla předána, Místnímu národnímu

¹⁴¹ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

¹⁴² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

¹⁴³ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8634.

výboru, nebo Okresnímu národnímu výboru.¹⁴⁴ Nové uspořádání muzeí mělo odpovídat komunistickým předlohám. Referent dále upozornil na zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních. Tento zákon znamenal zánik většiny spolků a ve svých důsledcích zánik občanské společnosti v Československu.

Předseda Mysliveček zde vystoupil s názorem, že by se osvědčilo předání městu. Referent doporučil předání muzea okresu. Předseda informoval ONV, ten však oznámil, že dosud nedostal směrnice. Obrátil se tedy na MNV, které tehdy zasadilo do rozpočtu částku k udržování muzea. Předseda tedy doporučil rozpuštění spolku a předání majetku MNV. Vlastníkem se měla stát obec a kulturní komise měla spravovat muzeum.

Mysliveček upozornil na možnost další spolupráce v muzejní činnosti. Sbírký byly v pořádku. Veškeré revize přiznaly muzejní správě dobrou péči o muzeum. Pochvala patřila převážně dosavadnímu čestnému předsedovi Josefu Kopáčovi, který se staral o založení, doplňování a udržování muzea. Mysliveček vyzval přítomné členy k hlasování. Ti jednomyslně odhlasovali rozpuštění muzejní společnosti. Členové děkovali Kopáčovi za jeho úspěšné celoživotní dílo, jemuž věnoval všechny volné chvíle. Jeho práce trvala plných 56 let. Všichni zúčastnění věřili, že se muzeum dostane do dobrých rukou. Muzejní společnost pro okres humpolecký se tím přeměnila na Městské muzeum v Humpolci.

Předání muzejního vlastnictví, správy a jmění proběhlo 1. ledna 1952. V tento den mělo muzeum 35 030 inventárních čísel. Jmění muzea tehdy stávalo z: hotovosti 2 710,10 Kčs, vkladní knížky u Městské spořitelny v Humpolci 15 803,30 Kčs volné měny a 13 367,80 vázané měny a vkladní knížky na jméno Jaroslav Kopáč – humpoleckému muzeu s částkou 10 196 Kč. Nadace Aleše Hrdličky vlastnila vkladní knížku s částkou 50 000 Kč. Byl založen fond na postavení pomníku Karla Havlíčka Borovského. Část finanční podpory pocházela i z muzejních prostředků.¹⁴⁵

Dne 26. února 1952 si Kopáč do svého zápisníku Na paměť II. díl zapsal: „ Když v roce 1952 odcházela Muzejní společnost pro okres humpolecký na odpočinek po skoro sedm a padesáti letech, zanechala městu Humpolci slušné zůstatky muzejní a také

¹⁴⁴ Dále MNV, ONV.

¹⁴⁵ Radnice. Město – Humpolec. public. *Kronika města 1949 – 1957*. [cit. 2015- 16-06]. Dostupný z: WWW: http://radnice.mesto-humpolec.cz/public/kronika_mesta/1949-1957.pdf

některé věci, jenž už sama užiti nemohla.¹⁴⁶ Město získalo mnoho literárních děl, které napsali sami členové společnosti. Kopáč zde uvádí především literární práci z nejstarší historie humpoleckého kraje od Ladislava Kopáče. Jednalo se o publikaci Humpolecko na úsvitě dějin, kterou opatřil poznámkami známý český historik Dr. Josef Dobiáš. Dobiáš tehdy doporučil vydání této knihy, bohužel se tak nestalo. Josef Kopáč tedy doufal, že se to v budoucnu podaří jeho nástupcům.

Ze dne 4. května 1952 pochází zápis z humpolecké kroniky, který se týká oslavy otevření muzea již pod správou MNV. Na akci promluvil Josef Kopáč, který se rozloučil s prací v muzeu pro svůj vysoký věk 86 let. Následoval projev předsedy MNV Jindřicha Trukova, který poděkoval dosavadním muzejním členům za odvedenou práci. Zahájení návštěv se účastnili - rada MNV, členové muzejního odboru a četné obecnostvo.¹⁴⁷

Zápisy Josefa Kopáče končí rokem 1952. Poslední zápisy obsahují informace pro jeho nástupce, jak mají se sbírkami zacházet, jak mají upravit inventáře apod. Zápisy tohoto charakteru píše od roku 1946. Přemýšlí nad tím, jak dlouho ještě vydrží ve funkci muzejního předsedy. Nevěděl, kdy bude odvolán. Pokročilá stáří a přibývajících choroby ho velmi omezovaly. Ve svých zápisech s názvem Na rozloučenou (z 1. září 1946) a Před odchodem (z 13. srpna 1948) lze vyčíst, že by rád své nástupce seznámil se vším potřebným, aby po jeho odchodu nenastal chaos.

Po smrti Josefa Kopáče v roce 1955, převzal správu muzea kronikář města právní rada ve výslužbě JUC. Bohumil Mysliveček. S ním spolupracoval učitel základní školy Jiří Rychetský, který byl součástí muzejní rady až do roku 2009.¹⁴⁸ První profesionální pracovník Dr. Zdeněk Šolle z Prahy nastoupil v roce 1957 a zahájil instalaci sbírek.

¹⁴⁶ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

¹⁴⁷ Radnice. Město – Humpolec. public. *Kronika města 1949 – 1957*. [cit. 2015- 16-06]. Dostupný z: WWW: http://radnice.mesto-humpolec.cz/public/kronika_mesta/1949-1957.pdf

¹⁴⁸ BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času II. Spolky a spolkový vývoj. Humpolec: Město Humpolec, 2012. str. 34.*

4. Osobnosti Okresního muzea v Humpolci

V této části se podíváme na život pěti osobností humpoleckého muzea. Osobnosti mají jeden společný rys – věnují své snahy/prostředky Humpolci. Nacházíme v nich velký zájem o humpoleckou kulturu a historii. Josef Kopáč byl zakladatelem muzejní společnosti a velkou část svého života věnoval studiu lidového horáckého kroje. Gustav Kobliha napsal řadu historických publikací o Humpolci a byl jejím kronikářem. Oldřich Kocian byl iniciátorem druhé etapy konzervace hradu Orlíka. Vincenc Kameš vytvořil několik modelů staré selské architektury okolí Humpolce, zachránil ji tak před zapomněním. V závěru se podíváme na postavu Dr. Aleše Hrdličky, který nepatřil mezi zakladatele ani členy muzea. Stal se však mecenášem muzea a v roce 1969 bylo na jeho počest muzeum přejmenováno na Muzeum Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

4.1. Josef Kopáč

Josef Kopáč pocházel z učitelské rodiny, narodil se dne 4. srpna 1866 v Humpolci. Jeho rodina žila v domě č. p. 99 „Na hrázi“. Obecnou a měšťanskou školu vychodil ve svém rodišti. V roce 1881 odjel studovat učitelský ústav do Kutné Hory, kde byl tehdy ředitelem Gustav Adolf Lindner, což byl přítel jeho otce. Maturitu získal v roce 1885. Během studií měl zálibu ve veršování a stal se spolu redaktorem časopisu První záře, kde uveřejnil svou první povídku „Křížek z trní“. Následovaly další povídky „V kouzle pohorském“, jež za studií zveřejnil v brněnské Vesně, dále „Za padlou slávu“ a „Uvadlé květy“. V roce 1888 mu vyšly dvě povídky s názvem „Kvasnice“ a „Sousedé“ ve Veselém čtení ve Valašském Meziříčí. Časopis pro mládež v Sušici mu otiskl tři kratší črty s názvem „Ze staročeských obrázků“. Všechny jeho literární počiny měly stejný prvek – námět byl zasazen do humpoleckého kraje. Později se věnoval spíše národopisu a folkloru. Řada těchto prací se objevila v Národopisném věstníku, Českém lidu, Letopisech muzejních a v Zálesí. Velmi podporoval krajový folklor a v roce 1925 vydal knihu o regionálním kroji a ornamentu s názvem „Bývalý horácký kroj. O dva roky později vyšly jeho sbírky lidových pověstí a bájí z Českomoravské vrchoviny „Zvěsti z Horácka“¹⁴⁹.

¹⁴⁹ BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 74-75.

V roce 1894 byl členem přípravného sboru národopisné výstavky v Humpolci a po jejím skončení dal podnět k založení muzejní společnosti. Hned následující rok uvedl v život Muzejní společnost pro okres humpolecký v Humpolci. Od roku 1895 až po rok 1916 zastával funkci jednatele. Od roku 1916 byl nepřetržitě předsedou až do své smrti v roce 1955. Všechny volný čas věnoval muzejním aktivitám – založení a organizaci Okresního muzea v Humpolci. V roce 1934 a 1935 se mu podařilo získat konečnou muzejní budovu bývalé dívčí školy na Riegrově náměstí. Byl členem i jiných spolků – Měšťanské Besedy, Okrašlovacího spolku, Učitelské záložny, Pomocného učitelského komitétu za první světové války. Působil jako učitel v Čejově, Jiřicích, Kalištích, Větrném Jeníkově. Od roku 1892 byl učitelem i ředitelem měšťanské školy a živnostenské školy pokračovací v Humpolci. V roce 1924 dostal na starost založení a organizaci odborné školy pro ženská povolání v Humpolci. Ředitelem této školy byl po dobu devíti let. V roce 1927 odešel na odpočinek z měšťanky a v roce 1933 ze školy rodinné. Odešel na odpočinek, ale opak byl pravdou, pracoval ještě vehementněji.

Zůstal věrný svému mimoškolnímu koníčku – muzeu, všechny své snahy upíral k němu. V letech 1922 až 1938 měl na starost městskou kroniku a napsal dvě obsáhlé pamětní knihy města Humpolce. Muzeum od něj získalo mnoho fotografických negativů a věnoval mu řadu svých kreseb. Pro svou mimoškolní činnost byl jmenován jednatelem Národopisné společnosti v Praze, jednatelem archeologické komise České akademie věd a umění v Praze, konzervátorem Památkového úřadu v Praze a nakonec neodmyslitelně také čestným členem Muzejní společnosti pro okres humpolecký.¹⁵⁰ Zemřel dne 31. července 1955 v Humpolci.

4.2. Gustav Kobliha

Narodil se 4. ledna 1854 v Čestíně na Klatovsku. Mládí prožil studiem na reálné škole v Plzni. Následně roku 1878 absolvoval chemii na české technice v Praze. Vrátil se a pracoval pro město Humpolec. Zájem o místní prostředí vyvrcholil v osmdesátých letech 19. století, kdy začal studovat místní dějiny.¹⁵¹ Jeho činnost směřovala k studiu poznámek Jeronýma Jana Nepomuka, jenž byl členem premonstrátů v Želivě. Nepomuk byl prvním významným kronikářem a dějepiscem Humpolce. Následně studoval Solaře,

¹⁵⁰ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 8253.

¹⁵¹ BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 71-72.

kteřý se zabýval již soustavným studiem dějin Humpolce a čerpal i z pražských archivů. Další jeho studium ho zavedlo ke jménu Františka Javůrka, což byl vikář a farář v Herálci. Javůrek se podrobně zajímal o historii Humpolce a Herálce. Tito předchůdci se stali Koblihovou inspirací.

V roce 1896 vydal nákladem Odboru klubu českých turistů v Humpolci monografii „Humpolec a jeho okolí, nástin dějepisný, popisný a statistický“. V jehož úvodní části vylíčil historii města Humpolce od 13. až do sklonku 19. století. Ve své práci se opíral o poznatky svých předchůdců. Nové poznatky získal především od svého syna Jiřího, který tehdy studoval v Praze, a tak měl velmi blízko do pražských archivů. V roce 1907 vydal Kobliha svoji druhou knihu „První století města Humpolce 1807-1907“. Tato publikace vyšla k oslavě 100. výročí od povýšení Humpolce na svobodné město. Koblihovi s prací pomáhali členové muzejního pracovního odboru a členové městské rady. V této knize byly otištěny i některé podstatnější listiny, pocházející z muzejního archivu. Kniha byla doplněna o řadu obrázků. Od roku 1895 zaznamenávají dějiny již jen chronologicky kroniky tzv. „Pamětní knihy města Humpolce“. Pamětní kniha byla založena roku 1895 muzejní společností a do 40. strany se jí věnoval Kobliha. V době kdy Kobliha onemocněl, vyšel zákon o pamětních knihách. Muzejní společnost musela knihu postoupit městu. Tuto, již oficiální pamětní knihu města, vedl Josef Kopáč.¹⁵²Mimo historii, Koblihu uchvátilo psaní povídek a her.

Kobliha se významně podílel při vzniku humpoleckého muzea a byl členem muzejního výboru. Stal se ředitelem dívčí měšťanky. Zajímal se o geologii, a tak sestavil sbírku přírodnin a vypracoval geologickou mapu okolí Humpolce. Napsal několik učebnic: Fysika pro školy hospodářské, Fysika pro I. ročník měšťanské školy.

Jeho životním mottem bylo „Povinnost nade vše“. Jeho činnost však zacházela mnohem dál, než bylo jeho povinností. Zemřel dne 21. února 1918 v Humpolci.¹⁵³

4.3. Oldřich Kocian

Pocházel ze staré soukenické rodiny. Narodil se dne 13. prosince 1888 v Humpolci. Byl žákem humpolecké obecné a později měšťanské školy. Následně odešel do Chrudimi, kde absolvoval obchodní akademii. Po akademii vystudoval Vysokou školu

¹⁵² Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 61b.

¹⁵³ BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 72.

obchodní v Praze. Účastnil se i kolokvií, které tehdy vedl univerzitní profesor T. G. Masaryk. Po vojenské službě nastoupil do závodu svého otce v Liberci. Po první světové válce založil vlastní podnik, soukenický zasílatelský závod.

V rodinném životě to Oldřich neměl jednoduché. Jeho žena Marta byla dlouhodobě nemocná a po jedenácti letech zemřela. Zůstal sám se synem Oldřichem.

V pracovním životě byl vcelku úspěšný, stal se starostou Tělocvičné jednoty Sokol Humpolec, od roku 1941 působil jako starosta Havlíčkovy sokolské župy. K této funkci se dostal postupně – přes post cvičitele, náčelníka, jednatele a vzdělavatele. V Humpolci byl členem Klubu českých turistů, Muzejní společnosti pro okres humpolecký. Všechny své síly směřoval ke všem organizacím a spolkům. Byl součástí předsednictva Živnostenské záložny, městské rady v oboru propagace, dopravy a stavební regulace.

I Kocián byl, tak jako Kopáč a Kobliha, činný literárně. Napsal řadu publikací o svém rodném Humpolci. Jeho články se pravidelně objevovaly v turistickém průvodci, sokolském věstníku a v Havlíčkově kraji. Kocián se také velmi zajímal o dějiny českého národa. V roce 1937 inicioval druhou etapu konzervací hradu Orlíka nad Humpolcem.¹⁵⁴ Období let 1938 -1939 nesl těžce. Oldřich Kocián řídil výkopové práce na hradě Orlíku. Tušil blížící se nebezpečí. Dne 8. října 1941 ho v blízkosti hradu zatkli příslušníci gestapa, kteří v té době stíhali členy Sokola. Kocián byl odvezen do Terezína a 14. ledna byl transportován do Osvětimi.

Z Osvětimi odeslal několik dopisů synovi. Dopisy měly vždy stejný charakter, nejvíce se v nich zajímal o obchod, Orlík a své přátele. Dne 19. března 1942 přišla do Humpolce smutná zpráva. Oldřich Kocián zemřel 16. března 1942 v koncentračním táboře Osvětim.¹⁵⁵

4.4. Vincenc Kameš

Vincenc Kameš se narodil v obci Senožaty dne 4. ledna 1866. V Senožatech vychodil tři třídy obecné školy. Následně absolvoval nižší reálné gymnázium v nedalekém Pelhřimově. Poté se již připravoval na dráhu učitele a odešel studovat učitelský ústav do Hradce Králové. V roce 1885 maturoval. Od září 1885 už působil jako učitel na tzv. podučitelském místě na čtyřtřídní obecné škole v Herálci. Zde pracoval pět let.

¹⁵⁴ RYCHETSKÝ, Jiří. *Malá muzejní kronika (1895-1975)*. In: MUZEUM DR. ALEŠE HRDLIČKY. 80 LET MUZEA DR. ALEŠE HRDLIČKY V HUMPOLCI 1895-1975. Humpolec, 1975, s. 8.

¹⁵⁵ BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 73.

Hlavním jeho působištěm se stal Humpolec, kde od 1. prosince 1890 pracoval v obecné škole určené pro chlapce. Tato škola se mu stala útočištěm na celých 36 let. Od roku 1892 byl členem sboru živnostenské školy pokračovací, zde působil do roku 1934. Na živnostenské škole platil za plně kvalifikovaného učitele s mnohaletými zkušenostmi. Byl vyznamenán diplomem Zemské rady živnostenské a diplomem stříbrné medaile Obchodní a živnostenské komory. Když byl 31. března 1926 dán do výslužby, měl za sebou plných čtyřicet a půl roku učitelské služby.

Velké zásluhy měl i v mimoškolní a veřejné činnosti. Při pořádání krajinové výstavy v devadesátých letech 19. století, byl za svou práci, na velmi bohatém národopisném oddělení, oceněn zvláštním diplomem. Po slavné Národopisné výstavě v Praze, byl mezi zakládajícími členy Muzejní společnosti pro okres humpolecký. Velmi se angažoval při rozšiřování muzejních sbírek. Na tomto místě zmíníme Kamešův model hradu Orlíka a modely typických selských staveb z okolí Humpolce, jež byly propracovány do nejtintnějších detailů. Za modelářskou práci byl jmenován čestným členem muzejní společnosti. Dalším jeho důležitým počinem byla plastická mapa humpoleckého okresu.

Od svého příchodu do Humpolce byl členem zpěváckého spolku Čech a Lech. Byl tedy velkým přispěvatelem společenského života v Humpolci. Současně byl členem Měšťanské besedy a po krátké době se stal jejím knihovníkem. V roce 1920 se tato knihovna stala základem veřejné městské knihovny Komenského, Kameš tehdy absolvoval knihovnický kurz v Brně, a tak se posléze mohl stát vedoucím nové městské knihovny. Tuto funkci zastával nepřetržitě přes dvacet let do roku 1942.

Kameš se účastnil organizace podpůrného peněžnictví v Humpolci. Roku 1899 byl u vzniku Kampeličky, což byl spořitelní a záložní učitelský spolek v Humpolci. Od roku 1911 byl starostou Kampeličky, která byla v roce 1942 sloučena s Lidovou záložnou v Humpolci. Za činnost v tomto oboru získal čestný diplom, jež mu udělila Ústřední jednota hospodářských družstev. Kameš byl dokonce součástí sboru dobrovolných hasičů.

Místní odbor Matice školské ho v dubnu roku 1917 zvolil jednatelem. O dva roky později se stal pokladníkem Okresní péče o mládež. Kameš byl velmi pracovitý a svědomitý člověk, jakoby ani neznal slova odpočinek a výslužba. Všechnu svou energii

věnoval službě společnosti, spoluobčanům a v první řadě pak mládeži. K oslavě osmdesátých narozenin obdržel čestný titul řídicího učitele obecné školy v Humpolci.¹⁵⁶

Vincenc Kameš zemřel dne 9. února 1951 o druhé hodině ranní ve svém domě v Nerudově ulici.¹⁵⁷

4.5. Dr. Aleš Hrdlička

Narodil se dne 29. března 1869 v Humpolci.¹⁵⁸ Byl synem malého venkovského truhláře. Bydleli tehdy v domku č. p. 393 v části zvané „Na Americe“. Tato část města již neexistuje.¹⁵⁹ Jelikož byl velmi nadaným chlapcem, byl přijat rovnou do druhé třídy obecné školy v Humpolci. Když byl žákem měšťanské školy, chodíval za místním farářem, který ho učil řečtinu a latinu.

V jeho třinácti letech se jeho rodina odstěhovala do Ameriky. O truhlářské řemeslo nebyl zájem, a tak začal s otcem pracovat v továrně na zpracování tabáku. Tři roky pilně pracoval, pak onemocněl. Jeho ošetřující lékař v něm objevil velmi nadaného člověka. Lékař mu doporučil studium medicíny. Našel si místo v nemocnici, kde pracoval jako pomocná síla. Každá jeho výplata putovala za vzděláním. V roce 1892 získal diplom lékařské fakulty. Chvilu pracoval v ústavu choromyslných v Midletonu, kde se seznámil s antropologickými metodami. Tehdy se tyto metody do psychologie zaváděly s tím, že se hledala souvislost mezi lidskou duší a tělesnou schránkou.¹⁶⁰

Antropologie ho uchvátila, proto ji odjel studovat do Francie. V této době navštívil poprvé Prahu. V Praze se setkal s významným představitelem české antropologie prof. Jindřichem Matiegkou. V rámci studia v Paříži vykonal spoustu výzkumných cest – do Mexika, Arizony, Jižní Ameriky, Egypta, Tibetu.¹⁶¹

Jeho spisy vydával vědecký ústav Smithsonian Institution ve Washingtoně. Po návratu z Evropy se oženil s Marií Strickler. Marie se věnovala přírodním vědám a byla Alešovi nesmírnou oporou. Po její smrti se oženil s českou emigrantkou. Ani z tohoto

¹⁵⁶ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 62.

¹⁵⁷ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Rukopisy, inv. č. 9744.

¹⁵⁸ Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 62.

¹⁵⁹ KOPÁČ, Josef. *Dr. Aleš Hrdlička*. In: Zálesí. Vlastivědný sborník okresu humpoleckého. Německý Brod, 1927-28, s. 57-58.

¹⁶⁰ BRZOŇ, Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*. Město Humpolec, 2012. s. 47.

¹⁶¹ KOPÁČ, Josef. *Dr. Aleš Hrdlička*. In: Zálesí. Vlastivědný sborník okresu humpoleckého. Německý Brod, 1927-28, s. 58.

svazku nevezšel potomek. V jeho závěti bylo přání, aby byl jeho popel smíchán s popelem jeho první ženy. Urna s popelem je uložena v humpoleckém muzeu.

Několik let pracoval v patologickém ústavu, kde během dvou let zaznamenal vyšetření 11 000 duševně nemocných pacientů. V této době napsal několik studií o mozku. Následně zkoumal vývoj indiánů ze Severní a Střední Ameriky. Jeho názor na vývoj byl jiný než jeho kolegů. Zastával ideu, že vývoj člověka v Americe nebyl stejný a souběžný, jako vývoj v oblastech Starého světa. Dle jeho názoru, byl vývoj lidstva společný, lidé všech ras pocházeli ze společných předků Starého světa, nikoliv Ameriky.¹⁶² Otázka osídlení Ameriky ho dovedla k výzkumům na Aljašce. Zjistil, že se lidé do Ameriky dostávali přes Beringovu úžinu a Aleutské ostrovy. Tito lidé pocházeli ze střední a mladší doby kamenné. Výsledkem Hrdličkových výzkumů bylo heslo: „Veškeré lidstvo jednoho původu jest.“

Hrdlička byl velmi skromným člověkem. Jeho finance většinou putovaly na rozvoj vědy o člověku do Československa. Díky jeho podpoře vznikl časopis *Antropologie*. Založil řadu nadací – na studium chudých studentů, na vědecké výpravy. V roce 1930 založil nadaci ve prospěch Okresního muzea a měšťanské školy v Humpolci.¹⁶³ Karlově univerzitě v Praze odkázal velkou část své knihovny a zřídil fond na zřízení Muzea člověka.¹⁶⁴

Jeho velkým přáním bylo prožít svá poslední léta v Československu. Bohužel se mu přání nevyplnilo. Zemřel dne 5. září 1943 ve Washingtonu.¹⁶⁵ Muzeum v Humpolci je dnes známo jako Muzeum Dr. Aleše Hrdličky.

¹⁶² BRZOŇ, Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 48.

¹⁶³ Nadace muzea viz str. 27

¹⁶⁴ KOPÁČ, Josef. *K šedesátinám Dr. Aleše Hrdličky*. In: Zálesí. Vlastivědný sborník okresu humpoleckého. Německý Brod, 1929, s. 118.

¹⁶⁵ BRZOŇ, Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 49.

Závěr

Muzeum v Humpolci bylo již od svého vzniku významným kulturotvorným činitelem v městě Humpolci i v jeho regionu. Podstatným podnětem k založení muzejní společnosti bylo pochopení významu movitých i nemovitých památek vyjádřené konkrétním úsilím o jejich ochranu, či záchranu. Národopisná hospodářsko-průmyslová výstavka v Humpolci vyburcovala skupinu osob, které si uvědomovali kulturní hodnoty svého regionu. Velkou část těchto osob, tvořili převážně místní učitelé. Trvalo dlouho, než získali širší zázemí a podporu a mohli přestěhovat muzejní sbírky do stálé budovy. Budovy, která měla být již plně vyhovující muzejním účelům.

Záchrana a uchování památek budoucím generacím, to byl hlavní impuls pro vznik humpoleckého muzea. Muzejní společnost se v prvních letech své existence zaměřovala na získání nových muzejních členů a sběr předmětů. Muzeum stálo proti prodeji předmětů historické hodnoty agentům a jiným překupníkům. Ochrannářské a vědecko-výzkumné cíle se plně projevíly při záchranných a výkopových pracích na hradě Orlíku nad Humpolcem. Muzeum se také zaměřovalo na svou výchovně vzdělávací funkci. Mládež byla informována o důležitosti kulturního dědictví, jednak formou přednášek konaných v muzeu, ale také při návštěvách muzea.

Muzeum bylo budováno záměrně jako regionální s působností v rozsahu humpoleckého politického okresu. Mělo charakter muzea národopisného, jelikož se zaměřovalo na oblast Horácka. Jeho expozice se věnovaly životu v regionu, bývalému horáckému kroji, architektuře, soukenickému průmyslu, nálezům z Humpolce a okolí apod. Sbírkotvorná, vědecká a ochránářská činnost se zaměřovala na oblast národopisu, historie, historie umění a též archeologie. Ideový program muzea byl ve velké míře zacílen na historii. Muzejníci se snažili reflektovat i současnou problematiku např. při sběru předmětů pro legionářské oddělení.

Sbírkotvorná činnost měla v muzejní činnosti výsadní postavení. Téměř veškerá činnost muzejního spolku se soustřeďovala na sbírky – shromažďování, ukládání a jejich prezentaci. Zatímco listiny byly shromažďovány jako nositelé vědeckého poznání, trojrozměrné předměty byly nositeli kulturních hodnot. Sbírkoty našly své výstavní postavení až v nové muzejní budově na Riegrově náměstí. I před tím měli muzejníci snahu o prezentování sbírek, bohužel podmínky uložení a limit návštěv, neumožňovali mnoho.

Sbírkotvorný fond vznikl zpočátku poměrně soustavně. Muzejníci vytvářeli tematické celky. Práce na sběru předmětů nestagnovala ani ve válečném období. Muzejní pracovníci mysleli i do budoucna. Svědčí o tom zápisy Josefa Kopáče, které obsahují informace, vztahující se k inventarizaci sbírek, jejich uložení apod. Noví zaměstnanci tak měli přístup k informačnímu obsahu shromážděného sbírkového fondu, jeho struktury a historii. Inventarizace sbírek nebyla dokončena, jednalo se o fúzi nového svazového a starého dílčího inventáře.

V období častého stěhování muzejních předmětů byla velmi nízká úroveň prezentace sbírek. Bohužel nevhodné místnosti vytvořily charakter skladiště. Expozici od takového přirovnání odlišovalo tematické řazení. Změna nastala při nastěhování předmětů do nové budovy. Nová budova byla velkým zlomem, konečně měli muzejníci možnost pečlivě urovnat předměty do jednotlivých expozic. Expozice byly doplněny o popisky, fotografie a kresby.

Velkým pozitivem pro humpolecké muzejníky byla účast na muzejním školení. Spolek také odebíral různé odborné měsíčníky. Lze tedy říci, že se ve svém oboru snažili neustále zlepšovat a sledovali změny i v jiných muzeích. Velkým vzorem pro ně byla Včela čáslavská. Pracovníci se v omezené míře snažili o vědecký výzkum a dokumentaci. S jejich pomocí proběhla řada výkopových prací, které se odehrály v Humpolci a okolí. Zjišťovali nálezové okolnosti archeologických objevů. Při nálezu mincí kontaktovali PhDr. Gustava Skalského. Spolupráce s odborníky byla součástí muzejní činnosti.

Cílem mé práce bylo zmapovat 60 let Okresního muzea v Humpolci. Zabývala jsem se obdobím od založení muzejní společnosti v roce 1895 až po rok 1955, kdy zemřel zakladatel muzea Josef Kopáč. Historií muzea v Humpolci se zatím nikdo podrobněji nevěnoval, proto jsem si vybrala tento úkol a myslím, že jsem ho splnila. Doufám, že mnou získané informace, pomohou v poznání humpoleckého muzejnictví. Na závěr bych ráda poděkovala pracovnícům Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci za možnost studia v muzejní badatelně.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Státní okresní archiv Pelhřimov

fondy: AM Humpolec

AM Humpolec

Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky

Fondy: Fond Muzea, Rukopisy

Fond Muzea, Regionální literatura

Internetové zdroje

Filabrno. *Všeobecná zemská výstava v Praze* [cit. 2014-21-08]. Dostupný z WWW: http://www.filabrno.net/namety/jubilejni_vystava1891.htm

Nulk. *NÁRODOPISNÁ VÝSTAVA ČESKOSLOVANSKÁ. Co Národopisnou výstavu předcházelo* [cit. 2014-25-08]. Dostupný z WWW: <http://www.nulk.cz/ek-obsah/narvystava/index.htm>

Pechacpetr. Blog. *Železnice Humpolec – Havlíčkův Brod* [cit. 2014- 01-09]. Dostupný z: WWW: <http://pechacpetr.blog.cz/0611/zeleznice-humpolec-havlickuv-brod>

Epravo. Vyhledávání ASPI. *Zákon č.114/1948 Sb.* [cit. 2015- 25-05]. Dostupný z: WWW: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=18449&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Epravo. Sbírka zákonů. *Zákon č.68/1951 Sb.* [cit. 2015- 28-05]. Dostupný z: WWW: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-kterym-se-meni-zakon-c-681951-sb-o-dobrovolnych-organizacich-a-shromazdenich-8198.html>

Radnice. Město – Humpolec. public. *Kronika města 1949 – 1957.* [cit. 2015- 16-06]. Dostupný z: WWW: http://radnice.mesto-humpolec.cz/public/kronika_mesta/1949-1957.pdf

Literatura

BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času II. Spolky a spolkový vývoj. Humpolec: Město Humpolec, 2012.*

BRZOŇ. Roman a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem: Město Humpolec, 2010.*

BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI: Město Humpolec, 2012.*

- KOBLIHA. Gustav. *Dějiny Humpolce od povýšení na svobodné město*: Město Humpolec, 1907.
- KOCMAN. František a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem*. Edice zapomenuté hrady, tvrze a místa: Plzeň 2001.
- KOPÁČ, Josef. *Hrst vzpomínek a přehled významnějších událostí za uplynulé padesátiletí 1895-1945*. In: Musejní společnost pro okres humpolecký. PADESÁT LET OKRESNÍHO MUSEA HUMPOLECKÉHO 1895-1945. Humpolec, 1947.
- KOPÁČ, Josef. *Dr. Aleš Hrdlička*. In: Zálesí. Vlastivědný sborník okresu humpoleckého. Německý Brod, 1927-28.
- KOPÁČ, Josef. *K šedesátinám Dr. Aleše Hrdličky*. In: Zálesí. Vlastivědný sborník okresu humpoleckého. Německý Brod, 1929.
- LUKÁŠEK. Josef. *Dějiny hradu Orlika: Živnostenská záložna v Humpolci*, 1946.
- RYCHETSKÝ, Jiří. *Malá muzejní kronika (1895-1975)*. In: MUZEUM DR. ALEŠE HRDLIČKY. 80 LET MUZEA DR. ALEŠE HRDLIČKY V HUMPOLCI 1895-1975. Humpolec, 1975.
- ŠPÉT. Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*: Národní muzeum. Praha, 1978.

Seznam obrazových příloh

Příloha č. 1, Brožura k Národopisné výstavě v Humpolci z roku 1894, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 2, Slavnostní výzdoba nově otevřené stanice Humpolec, příjezd prvního vlaku z Německého Brodu 1. září 1894, Pechacpetr. Blog. *Železnice Humpolec – Havlíčkův Brod* [cit. 2015- 16-06]. Dostupný z: WWW: <http://pechacpetr.blog.cz/0611/zeleznice-humpolec-havlickuv-brod>.

Příloha č. 3, Lokomotiva Xe inventárního čísla 532 ONWB, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 4, (vlevo) První zpráva Muzejní společnosti pro okres humpolecký, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 5, (vpravo) Výzva k členství v muzejním spolku, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 6, (vlevo) Část článku z VĚSTNÍKU československých museí a spolků archeologických o výroční valné hromadě humpoleckého muzejního spolku, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 7, (vpravo) Muzejní stanovy, BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času II. Spolky a spolkový vývoj. Humpolec: Město Humpolec, 2012. str. 26.*

Příloha č. 8, Vývoj razítka Okresního muzea v Humpolci, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 9, Budova dívčí školy na počátku 20. století, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.

Příloha č. 10, Budova dívčí školy v roce 1910, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 110a.

Příloha č. 11, 12, 13, Uspořádání sbírek v nové muzejní budově, BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času II. Spolky a spolkový vývoj. Humpolec, str. 31.*

Příloha č. 14, (vlevo) Pohled do selské jizby, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 59a, Zálesí 1934/35.

Příloha č. 15, (vpravo) Skříň s koutnicemi, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 59a, Zálesí 1934/35.

Příloha č. 16, (vlevo) Děvče pocházející z Mysletína v bílé pleně, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura., inv. č. R 62, Zálesí 1946/47.

- Příloha č. 17, (střed) Děvče pocházející z Mysletína v holubince, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 62, Zálesí 1946/47.
- Příloha č. 18, (vpravo) Sedmdesátiletá stařenka Rozálie Ševcová z Kejžlice v lidovém kroji, KOBLIHA. Gustav. *Humpolec a jeho okolí. Nástin dějepisný, popisný a statistický s 22 obrázky*. Odbor klubu českých turistů, 1896. s. 130.
- Příloha č. 19, 20, Ukázky publikací Josefa Kopáče, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci.
- Příloha č. 21, (vlevo) Oprava hradní věže v roce 1913, KOCCMAN. František a kol. *Hrad Orlík nad Humpolcem*. Edice zapomenuté hrady, tvrže a místa: Plzeň 2001. s. 15.
- Příloha č. 22, (vpravo) Horní hrad – pohled od severovýchodu před rokem 1913, KOCCMAN. František a kol. s. 15.
- Příloha č. 23, Nejstarší známý půdorys hradu Orlíka z roku 1895, autorem byl Gustav Kobliha, KOCCMAN. František a kol. s. 9.
- Příloha č. 24, Zbytky jižní zdi horního hradu, foto z počátku 20. století, KOCCMAN. František a kol. s.16.
- Příloha č. 25, Vnitřní jádro hradu při vykopávkách, foto pochází z roku 1939, KOCCMAN. František a kol. s.16.
- Příloha č. 26, Zabezpečené jádro hradu v roce 1941, KOCCMAN. František a kol. s.16.
- Příloha č. 27, (vlevo) Nálezy kovových předmětů z hradu Orlíka, KOCCMAN. František a kol. s. 36.
- Příloha č. 28, (střed) Kachel se znakem Arnošta z Leskovce, KOCCMAN. František a kol. s. 38.
- Příloha č. 29, (vpravo) Část kachle s erbem Anny Lhotské ze Zásmuk, KOCCMAN. František a kol. s. 38.
- Příloha č. 30, (vlevo) Zlomky kachlů z hradu Orlíka, kresba Jaroslav Kopáč, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 62, Zálesí 1946/47.
- Příloha č. 31, (vpravo) Nálezy keramiky z Humpolce a okolí, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 110a.
- Příloha č. 32, (vlevo) Josef Kopáč, BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*: Město Humpolec, 2012. s. 74.

Příloha č. 33, (vpravo) Gustav Kobliha, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 44, Zálesí 1920.

Příloha č. 34, (vlevo) Oldřich Kocian, BRZOŇ. Roman a kol. *Humpolec v zrcadle času III. OSOBNOSTI*, s. 73.

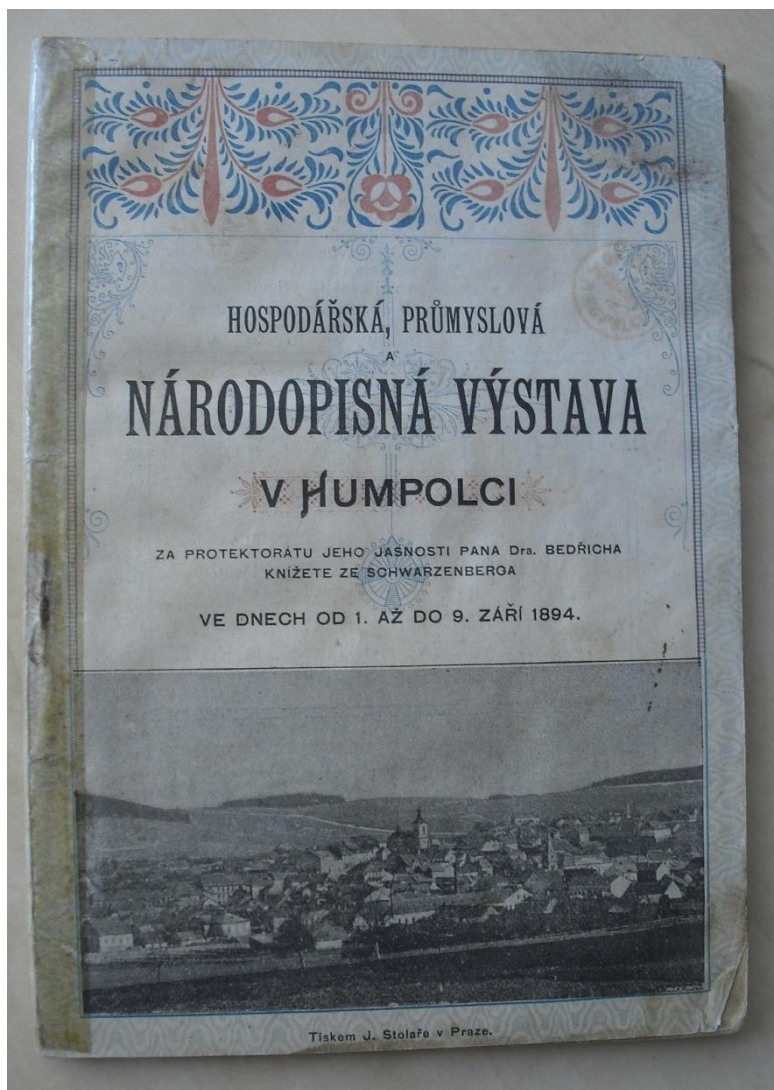
Příloha č. 35, (vpravo) Vincenc Kameš, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 62, Zálesí 1946/47.

Příloha č. 36, (vlevo) Dr. Aleš Hrdlička, Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 135.

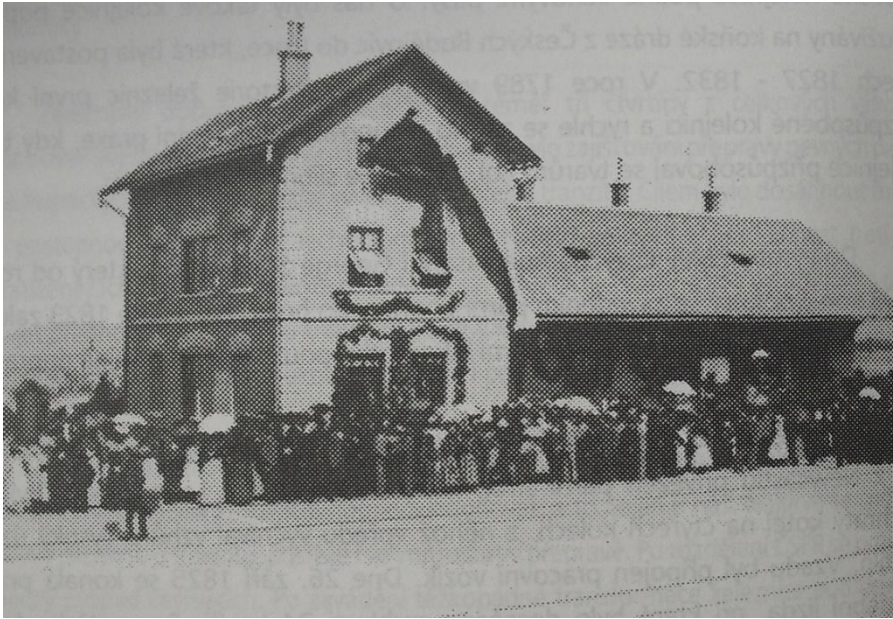
Příloha č. 37, (vlevo nahoře) Dr. Aleš Hrdlička ve své pracovně, KOPÁČ, Josef. *K šedesátinám Dr. Aleše Hrdličky*. In: Zálesí. Vlastivědný sborník okresu humpoleckého. Německý Brod, 1929, s. 119.

Příloha č. 38, (vlevo dole) Mramorová deska věnovaná zásluhám Dr. Aleše Hrdličky Archiv Muzea Dr. Aleše Hrdličky, fond Muzea, Regionální literatura, inv. č. R 62.

Obrazová příloha

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

16/9

I.
ZPRÁVA
Musejní společnosti
pro okres
HUMPOLECKÝ.
1895.-1896.

—•••—
OBSAH:

1. Lidové podání z okresu Humpoleckého. J. Mančal.
2. Zpráva jednatele.
3. Zpráva pokladníková.
4. Seznam členů.
5. Dary a příspěvky ke sbírkám musejním.
6. Stanovy.

V Humpolci, v květnu 1896.
Nákladem Musejní společnosti pro okres Humpolecký.
Knižstárna a litografie A. F. Riedla v Nám. Brodě.

Musejní společnost okresu Humpoleckého.

"Není ve službě národa a vlasti hned tak vděčné
a významné služby jako povzdušující a účelná ochrana
starožitných památek."
Čermák.

Vaše Blahorodí!

V zájmu věci dobré a slechetné žádáme Vás zdvořile, abyste laskavě stal se příznivcem spolku, jenž vzal si za úkol zachraňovati starožitné památky české v širokém okolí našem, a **prosíme, abyste přistoupil za člena „Společnosti musejní.“**

Roční příspěvek 1 zl. jest vzhledem k účelu tak nepatrný, že zajisté nebude Vám za těžko žádosti naší vyhověti, zvláště uvážíte-li, že dosavadní činnost »Společnosti«, ač tichá a ne hlučnými fanfárami provázená, může vykázati se za dobu pětiletého svého působení **výsledky skvělými**, o nichž není nesnadno se přesvědčiti. — Než podpory hmotné třeba jest nevyhnutelné. A té se i na Vašem Blahorodí co nejuctivěji dožadujeme.

Doufáme, že i Vás nežádáme nadarmo.
Laskavé přihlášky přijímá každý z podepsaných členů.

Z výboru musejní společnosti okresu Humpoleckého.

Richard Walleský,
předseda.

Krist. Kynčl,	Gust. Koblíha,	Jar. Kaspar,
V. Kameš,		Frant. Jech,
Jos. Kopáč ml.,		Oldř. Procházka,
		členové výboru.

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Díl IV. V Čáslavi, dne 20. března 1901. Číslo 8.

VĚSTNÍK

českoslovanských muzeí a spolků archeologických.

Rediguje a vydává Klement Čermák.

Vychází 20. každého lichého měsíce. — Redakce i administrace jest v Čáslavi č. 235. — Předplatí se vyhradně v Čáslavi colorodě 2 K, na půl léta 1 K. — Předplatí do Brna, Boharova i Svatoz 2 K 80 h, do Německa 2 K 24 h. — Návěští ošují se levně. — Na věcnou objednávku dodáme spolkům i jednotlivým žadatelům čísel 25 za 4 K. — Rakopiškové nevracíme a za jich obsah zodpovídáme písaři.

Musejní společnost okresu Humpoleckého

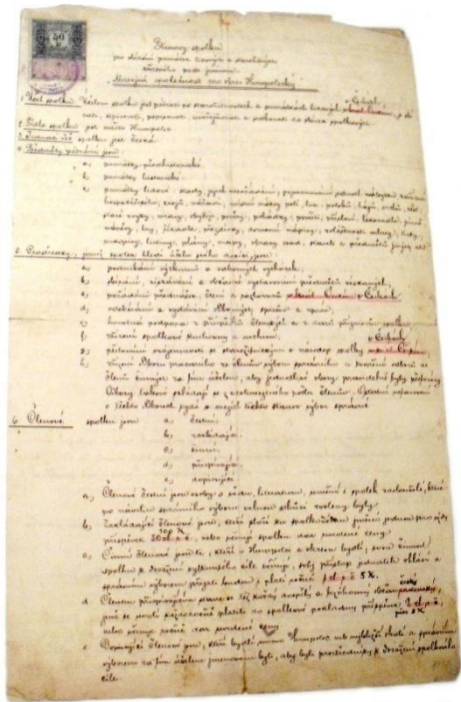
konala svoji výroční valnou schůzi dne 30. prosince 1900 v zasedací síni radnice. Z jednání se zprávy vyjímáme:

Od poslední valné hromady kráčeji jsme v činnosti i v rozvoji musea tempem sice volnějším než léta minulá, ale přece nezástali jsme za nimi, byť činnost na venek nebyla tolik zjevná. Jest samozřejmo. Bohatství našeho okolí bylo prvými léty dosti rychlé a s úspěchem vytěr páno, tak že nechylo nám nyní než pátrkovati na místech dosavadních, nebo vyhledávati místa odlehlejší — rukou sběratelovu nedotknutá, — nebo spracovávat i doplňovati material sebraný. Pokud prvého se týče, můžeme konstatovati, že přibýlo z okolí nejbližšího dosti příspěvků ku sírkám dosavadním (jež na tomto místě uváděti nelze), ale v této příčině přírůsky tyto jsou z příčiny shora uvedené za léta minulými.

Přibýlyť mezi jinými zvláště některé vzácnější mince z daru pp. berního Holého, předsedy R. Walleckého, Rud. Steinera i j., některé drahnější předměty staršího průmyslu a skoro všechny dosud scházející součestky krojové (ženské i mužské) zdejšího okolí.

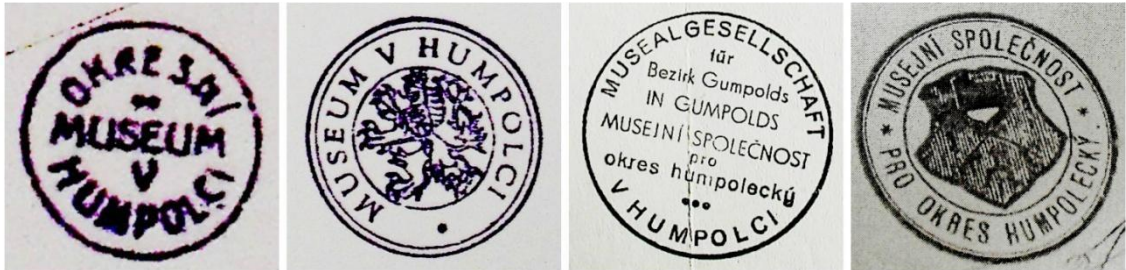
Z výhled získány další kusy skvostných horáckých koutnic (letos celkom 11), tak že počet všech stoupl nyní na 29. Mimo to zakoupeny i pěkné pleny, množství svatebních čepů (různých druhů) a některé vyšivky menší. Mimo hmotné přírůsky tyto sebrány z celého okolí našeho údaje tradičními o kroji mužském i ženském.

Vedle těchto prací učiněny i přípravy k dříve zamyšlenému opatření figurin. Za tou příčinou sebrán úplný material krojový. Z ženského kroje získáno vše ještě v originálech. O originály kroje mužského bylo hůře. Ničemné získány žásti

Příloha č. 6

Příloha č. 7

Příloha č. 8

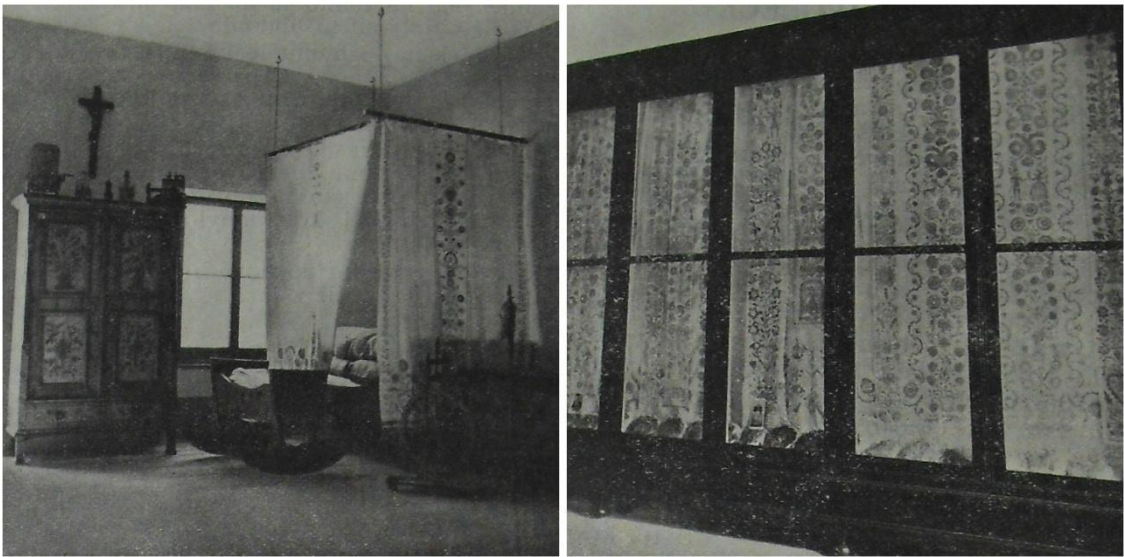
Příloha č. 9

Příloha č. 10

Příloha č. 11, 12, 13

Příloha č. 14

Příloha č. 15

Příloha č. 16

Příloha č. 17

Příloha č. 18

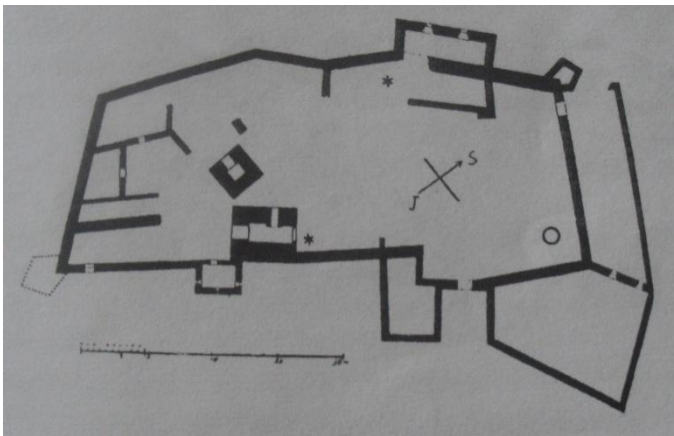
Příloha č. 19, 20

Příloha č. 21

Příloha č. 22

Příloha č. 23

Příloha č. 24

Příloha č. 25

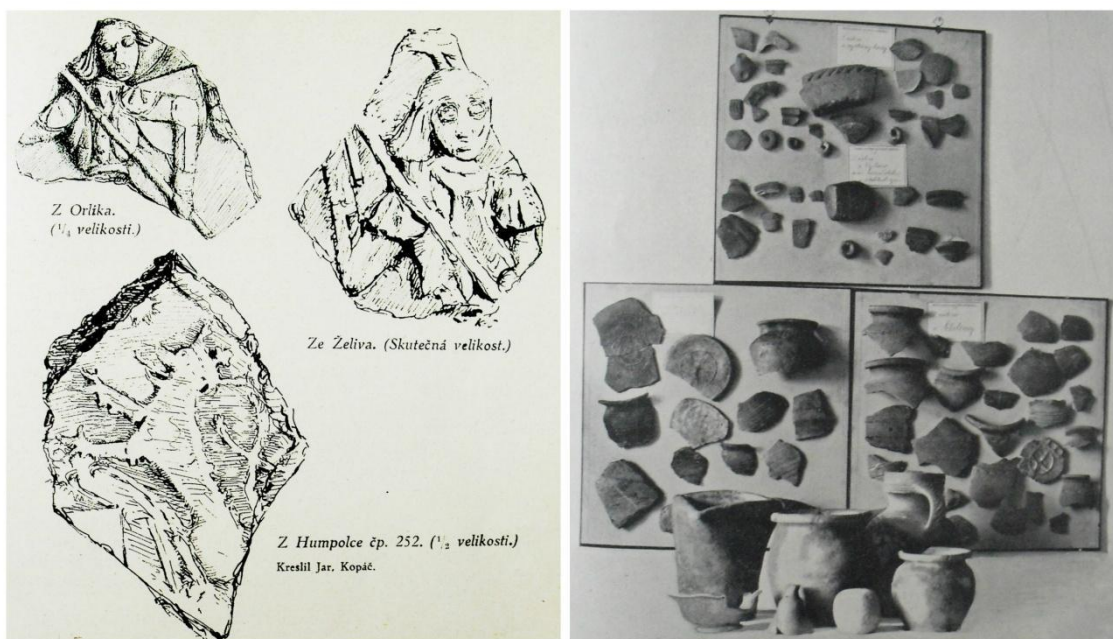
Příloha č. 26

Příloha č. 27

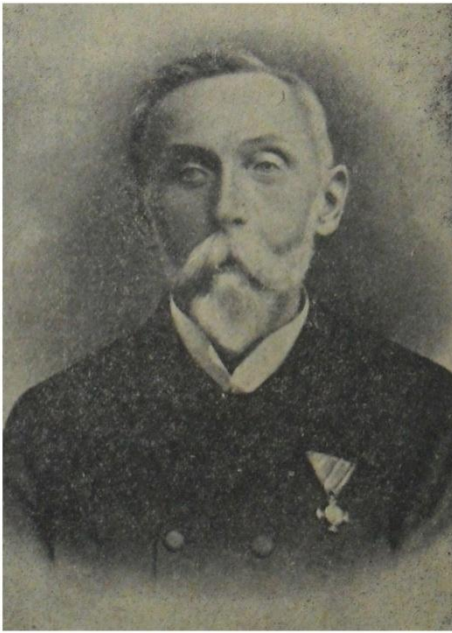
Příloha č. 28

Příloha č. 29

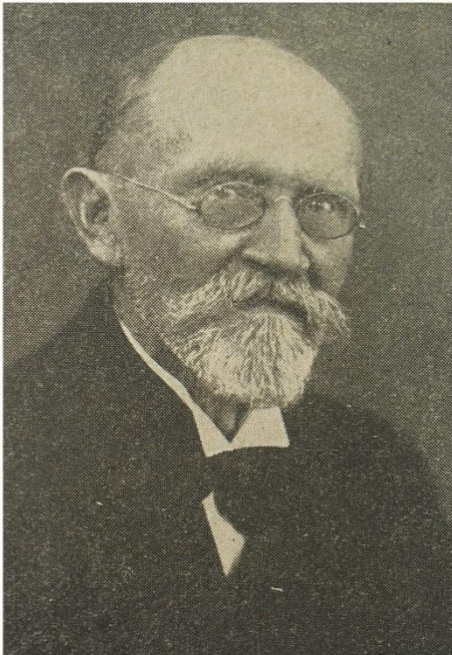

Příloha č. 30

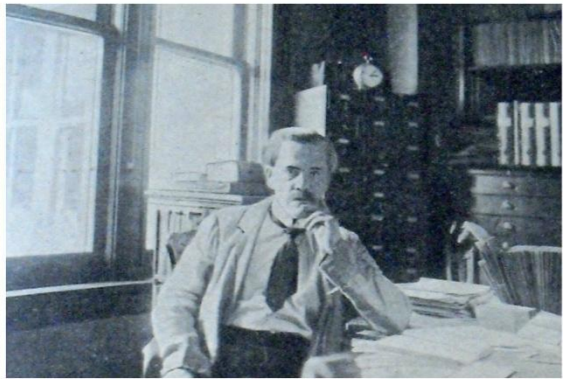
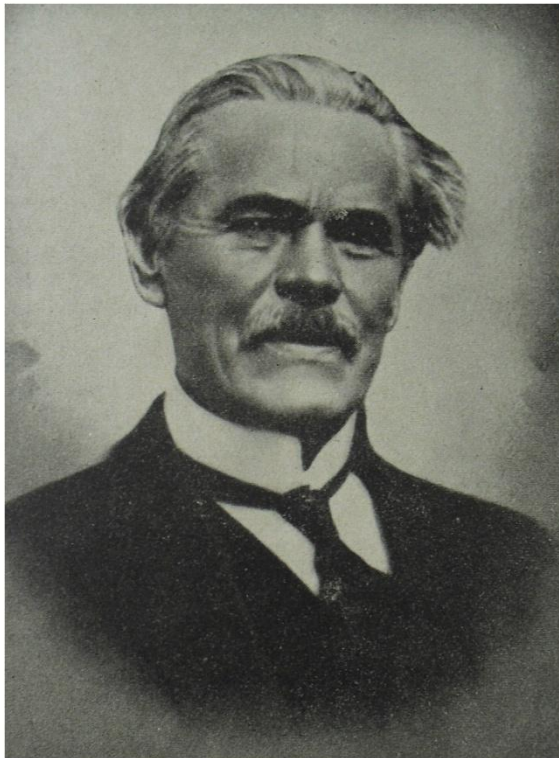
Příloha č. 31

Příloha č. 32
Příloha č. 33

Příloha č. 34
Příloha č. 35

Příloha č. 36

Příloha č. 37

Příloha č. 38

